

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МОРСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ПРИЧОРНОМОРСЬКІ ФІЛОЛОГІЧНІ СТУДІЇ

Науковий журнал

Випуск 6

Видавничий дім
«Гельветика»
2024

Науковий журнал «Причорноморські філологічні студії» засновано у 2023 році Одеським національним морським університетом.

Реєстрація суб'єкта у сфері друкованих медіа: Рішення Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення № 1547 від 09.05.2024 року.

*Рекомендовано до друку Вченою Радою
Одеського національного морського університету
(протокол № 5 від 18 грудня 2024 року)*

Офіційний сайт видання: journals.onmu.in.ua/index.php/philology

Головний редактор – **Сікорська Вікторія Юрївна**, кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри журналістики та мовної комунікації, Одеський національний морський університет.

Редакційна колегія:

Андреана Ефтімова, доктор соціальних комунікацій та інформатики, професор, Софійський університет «Св. Климент Охридський», Софія, Болгарія; **Богатько Валентина Василівна**, кандидат філологічних наук, доцент, заступник декана з виховної та соціальної роботи факультету філології й журналістики імені Михайла Стельмаха, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, Україна; **Громко Тетяна Василівна**, доктор філологічних наук, доцент, Україна; **Джиджора Євген Володимирович**, доктор філологічних наук, доцент, професор кафедри української літератури та компаративістики, Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, Україна; **Дружинець Марія Львівна**, доктор філологічних наук, професор, професор кафедри української мови та мовної підготовки іноземців, Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, Україна; **Мельник Світлана Михайлівна**, кандидат філологічних наук, доцент кафедри інформаційної діяльності та медіакомунікацій, Національний університет «Одеська політехніка», Україна; **Назаревич Леся Тарасівна**, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри української та іноземних мов, Тернопільський національний технічний університет, Україна; **Назаренко Оксана Миколаївна**, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри прикладної лінгвістики, Національний університет «Одеська юридична академія», Україна; **Романченко Алла Петрівна**, доктор філологічних наук, професор, професор кафедри української мови та мовної підготовки іноземців, Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, Україна; **Стекольщикова Валентина Андріївна**, кандидат наук із соціальних комунікацій, завідувачка кафедри журналістики та філології, Приватний заклад вищої освіти «Міжнародний класичний університет імені Пилипа Орлика», Україна; **Царьова Ірина Валеріївна**, доктор філологічних наук, доцент, професор кафедри українознавства та іноземних мов, Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна; **Конрад Казимеж Шамрик**, доктор наук, професор кафедри лексикології та прагмалінгвології кафедри польської мови та компаративістики, Білостоцький університет, Білосток, Польща.

Статті у виданні перевірені на наявність плагіату за допомогою програмного забезпечення StrikePlagiarism.com від польської компанії Plagiat.pl.

ЗМІСТ

Яна Білик, Олена Лисенко ОСОБОВІ ІМЕНА В УКРАЇНСЬКИХ ПРИСЛІВ'ЯХ І ПРИКАЗКАХ: ОСОБЛИВОСТІ РИМУВАННЯ.....	5
Володимир Борисов СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНИЙ АНАЛІЗ НОВІТНІХ ТЕРМІНІВ НА ПОЗНАЧЕННЯ РЕАЛІЙ ОСВІТИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ.....	11
Svitlana Bortnyuk, Leonid Nikov IMPLEMENTING ENGLISH AS A MEDIUM OF INSTRUCTION: CHALLENGES AND BENEFITS.....	17
Світлана Гуцуляк ТЕМА МІЖПОКОЛІННЄВИХ ЗВ'ЯЗКІВ У РОДИНІ (НА МАТЕРІАЛІ НОВЕЛ «КАРБИ» МАРКА ЧЕРЕМШИНИ Й «ДИТИНСТВО» ЮРІЯ ЯНОВСЬКОГО).....	24
Оксана Зубач, Оксана Мельничук СПЕЦИФІКА ПЕРЕКЛАДУ АКАДЕМІЧНИХ ТЕКСТІВ.....	31
Юлія Кравченко ДИСКУРС МІСТИЧНОГО В ЗБІРЦІ ОПОВІДАНЬ Н. ВІВЧАРИКА «ТЕ, ЩО СЕРЕД НАС».....	38
Леся Назаревич ВІД СЛІВ ДО ФРАЗ: РОЛЬ ФЛЕШКАРТОК У ФОРМУВАННІ МОВЛЕННЄВИХ НАВИЧОК СТУДЕНТІВ НА ЗАНЯТТЯХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ.....	44
Олександра Петровська, Дмитро Андріанов ЛЕКСИЧНІ ЗАПОЗИЧЕННЯ КИТАЙСЬКОГО ПОХОДЖЕННЯ В КОРЕЙСЬКІЙ МОВІ: СТРУКТУРА Й ФУНКЦІЇ.....	51
Вікторія Прима, Оксана Сошко СТРУКТУРА АНГЛОМОВНИХ ТУРИСТИЧНИХ ПУТІВНИКІВ ПО УКРАЇНІ (ЗМІНИ У ВОЄННИЙ ПЕРІОД).....	56
Наталя Рибалка, Катерина Михальченко ІГРОВИЙ ФОРМАТ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК	62
Алла Романченко, Людмила Стрій МЕТАФОРА ТА ПОРІВНЯННЯ: ЕТНОКУЛЬТУРНИЙ ВИМІР.....	69
Наталія Рябокiнь СПОСОБИ ТА ПРИЙОМИ ПЕРЕКЛАДУ ФІЛЬМОНІМІВ.....	74

CONTENTS

<i>Yana Bilyk, Olena Lysenko</i> PERSONAL NAMES IN UKRAINIAN PROVERBS AND SAYINGS: PECULIARITIES OF RHYMING.....	5
<i>Volodymyr Borysov</i> STRUCTURAL-SEMANTIC ANALYSIS OF THE NEVEST TERMS DENOTING EDUCATION REALIA DURING MARTIAL LAW	11
<i>Svitlana Bortnyk, Leonid Hikov</i> IMPLEMENTING ENGLISH AS A MEDIUM OF INSTRUCTION: CHALLENGES AND BENEFITS.....	17
<i>Svitlana Hutsuliak</i> THE TOPIC OF RELATIONS BETWEEN GENERATIONS IN FAMILY (IN MARKO CHEREMSHYNA'S SHORT STORY "KARBY" AND YURIY YANOVSKY'S ONE "DYTYNSTVO").....	24
<i>Oksana Zubach, Oksana Melnychuk</i> THE TRANSLATION PECULIARITIES OF ACADEMIC TEXTS.....	31
<i>Yulia Kravchenko</i> THE DISCOURSE OF THE MYSTICAL IN THE COLLECTION OF STORIES BY N. VIVCHARYK "THAT WHICH IS AMONG US".....	38
<i>Lesia Nazarevych</i> FROM WORDS TO PHRASES: THE ROLE OF FLASHCARDS IN DEVELOPING STUDENTS' LANGUAGE SKILLS AT THE LESSONS OF UKRAINIAN AS A FOREIGN LANGUAGE.....	44
<i>Oleksandra Petrovska, Dmytro Andrianov</i> LEXICAL BORROWINGS OF CHINESE ORIGIN IN THE KOREAN LANGUAGE: STRUCTURE AND FUNCTIONS.....	51
<i>Viktoriia Pryma, Oksana Soshko</i> STRUCTURE OF ENGLISH TOURIST GUIDEBOOKS AROUND UKRAINE (CHANGES IN WAR PERIOD).....	56
<i>Natalia Rybalka, Kateryna Mykhalchenko</i> THE GAME FORMAT OF FOREIGN LANGUAGE LEARNING AS AN EFFECTIVE MEANS OF DEVELOPING COMMUNICATIVE SKILLS.....	62
<i>Alla Romanchenko, Liudmyla Strii</i> METAPHOR AND COMPARISON: THE ETHNOCULTURAL DIMENSION.....	69
<i>Nataliia Riabokin</i> WAYS AND TECHNIQUES OF TRANSLATING FILMONYMS.....	74

УДК 800.87.81'28
DOI <https://doi.org/10.32782/bsps-2024.6.1>

ОСОБОВІ ІМЕНА В УКРАЇНСЬКИХ ПРИСЛІВ'ЯХ І ПРИКАЗКАХ: ОСОБЛИВОСТІ РИМУВАННЯ

Яна Білик

кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри українознавства
Вінницького національного медичного університету імені М.І. Пирогова
вул. Пирогова, 56, м. Вінниця, Україна
orcid.org/0000-0001-8615-6206
e-mail: bilik.yana@gmail.com

Олена Лисенко

старший викладач кафедри українознавства
Вінницького національного медичного університету імені М.І. Пирогова
вул. Пирогова, 56, м. Вінниця, Україна
orcid.org/0000-0002-0219-967X
e-mail: aunikgamile@yahoo.com

Анотація. Статтю присвячено розгляду українських прислів'їв і приказок, які містять власні особові імена. Відзначено, що поява таких імен на позначення осіб жіночої та чоловічої статі зумовлена лінгвістичними й екстралінгвістичними чинниками. Через власне лінгвістичні причини імена використовуються з метою умисного римування, що особливо наочно проявляється в моделях із попарно підібраними римованими іменами або з аналогічною синтаксичною будовою. Неримовані прислів'я та приказки з іменами людей не є частотними. Проаналізовані й описані моделі, які свідчать про умисне залучення власного імені в аналогічних за синтаксичною будовою групи українських фольклорних виразів, де вибір оніма випадково обумовлений словом, із яким воно римується. Рима в прислів'ях переважно проста, точна, парна, яка охоплює співзвуччям зазвичай більшу кількість звуків у найбільш суттєвих словах, головним чином в іменниках і дієсловах. Виявлені й охарактеризовані прислів'я та приказки, у яких можуть римуватися відразу два імені. Звісно, більшість власних імен уживається для надання прислів'ям і приказкам більшої образності або конкретності, а стилістична будова прислів'їв урізноманітнюється звертаннями, запитаннями, що передбачає заперечення або ж саме заперечення, протиставлення (антитеза): бідний – багатий, розумний – дурень, працюючий – ледащо й інші прийоми. Зазначено, що частотною є модель із займенниками **наш, усякий, кожний**. Стверджується, що оніми досить формально можуть використовуватися в українських прислів'ях, оскільки в них (іменах) простежується відсутність тісного зв'язку з одиничним конкретним об'єктом.

Матеріал статті буде цікавим для спеціалістів у галузі ономастики, пареміології, а також дослідження рими.

Ключові слова: рима, власне ім'я, прислів'я, приказки, ономастика, пареміологія.

PERSONAL NAMES IN UKRAINIAN PROVERBS AND SAYINGS: PECULIARITIES OF RHYMING

Yana Bilyk

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Ukrainian Studies
National Pirogov Memorial Medical University
Pyrohova Str., 56, Vinnytsia, Ukraine
orcid.org/0000-0001-8615-6206
e-mail: bilik.yana@gmail.com

Olena Lysenko

Senior lecturer at the Department of Ukrainian Studies

National Pirogov Memorial Medical University

Pyrohova Str., 56, Vinnytsia, Ukraine

orcid.org/0000-0002-0219-967X

e-mail: aunikgamile@yahoo.com

Abstract. The article is devoted to consideration of Ukrainian proverbs and sayings that contain proper personal names. It was noted that the appearance of such names to designate persons of the female and male gender is due to linguistic and extralinguistic factors. Due to linguistic reasons, names are used for the purpose of intentional rhyming, which is especially evident in models with rhyming names chosen in pairs or with a similar syntactic structure. Non-rhyming proverbs and sayings with people's names are not frequent. Models are analyzed and described, which testify to the intentional involvement of a proper name in a group of Ukrainian folk expressions similar in syntactic structure, where the choice of an onym is accidentally determined by the word with which it rhymes. Rhyme in proverbs is "mostly simple, precise, even, which usually includes a greater number of sounds in the most essential words – mainly in nouns and verbs". Proverbs and sayings in which two names can rhyme at once have been identified and characterized. Of course, most proper names are used to give proverbs and sayings more imagery or concreteness, and the stylistic structure of proverbs is diversified by appeals, questions that involve negation or the same negation, opposition (antithesis): poor – rich, smart – fool, hardworking – lazy and other techniques. It is noted that the model with the pronouns **our, every, every one** is frequent. It is claimed that onymes can be used quite formally in Ukrainian proverbs, since in them (names) the absence of a close connection with a single concrete object can be traced.

The material of this article will be interesting for specialists in the field of onomastics, paremiology, as well as the study of rhyme.

Key words: rhyme, proper name, proverb, sayings, onomastics, paremiology.

Українські прислів'я та приказки, що є одиницями усної народної творчості, надбанням історії й культури народу, як стійкі вислови належать до мовного рівня, були першими з народнопоетичних жанрів, де зародилося римування. Наразі не існує ґрунтовних досліджень щодо вживання особових імен, а також їх римування в українських прислів'ях, виявлення граматичних особливостей моделей приказок. Певні аспекти римування антропонімів вивчені недостатньо, в основному ніде не описана синтаксична будова прислів'їв чи приказок з римованими онімами, що наочно показує навмисність такого римування. Зі свого боку це й зумовило актуальність обраної теми.

Паремійні одиниці так, як і сам феномен паремії, неодноразово привертали увагу лінгвістів. Праці в галузі пареміології мають такі дослідники, як О. Потєбня, В. Мокієнко, З. Коцюба, Л. Даниленко, В. Пирогов, Ж. Колоїз, І. Голубовська, Ю. Кшижановський, Є. Бартмінський, П. Новак, С. Скорупка, Р. Вишкевич-Максимов та ін.

Низка робіт, присвячених вивченню власних імен у складі паремійних одиниць, так чи інакше пов'язана з історико-культурологічним аналізом. Зокрема, етимологічному ана-

лізу паремійних одиниць із компонентами онімами присвячено розвідки В. Мокієнка; етнокультурному аспекту функціонування онімів – В. Жайворонка [1]. Досліджували на діалектному рівні оніми-компоненти В. Ужченко, І. Мілева [9; 6]. І. Зваринська простежила конотацію антропонімів в англійській та українській мовах [2]. А. Кравчук зробила зіставний опис досліджуваної проблеми. Аналіз українських і польських фразеологічних одиниць із власними іменами дає підстави стверджувати, що паремійні одиниці групуються за структурно-семантичною моделлю й спрямовуються для поєднання інтернаціональних і національних ознак в ономастичній фразеології зазначених мов, а також для експлікації семантичної природи власної назви в складі паремійних одиниць [4]. Ю. Карпенко та Ю. Фірсова розглянули питання когнітивної ономастики [3; 10]. О. Куцик на матеріалі прислів'їв і приказок з ономастичним компонентом з'ясувала механізми переосмислення власної назви в певних тематичних підгрупах і перетворення її на загальну [5].

У зв'язку з тим що вивчення компонентів онімів у паремії з лінгвокультурологічного боку є досить нещодавними, мета статті поля-

гає у виявленні, аналізі й описові специфіки функціонування українських прислів'їв і приказок, що містять у складі ономастичний компонент (імена) у їх культурно-мовній характеристиці, а також з'ясуванні й визначенні моделей, що умисно включають власні імена в групи прислів'їв, де вибір імені випадково обумовлений словом, із яким воно римується.

Завдання статті – розглянути в структурно-семантичному й функціональному аспектах особливості римування українських прислів'їв і приказок з ономастичним компонентом у структурі.

Для дослідження послуговували жива мова українців, українські прислів'я, приказки з особовими іменами, вибрані з книги Валентина Северинюка «Тематичний словник популярних українських прислів'їв та приказок з коментарями» (2014) [7]. Для розкриття поставленої мети використовували методи: описовий, зіставний, компонентного аналізу.

Сучасна ономастика продуктивно вивчає структуру, семантику й функціонування онімів у складі фразеологічних одиниць. Функціонування ономастичного компонента в складі фразеологізмів визначає узагальнене значення імені.

Оними як власні назви, які є вторинними, переосмисленими видовими назвами, уточнюють і доповнюють первинну назву (загальну), а також слугують для розрізнення номенів одного порядку. Сюди входять похідні від топонімів, зоонімів, антропонімів, що мають специфічні символічні й національно-культурні нашарування.

До фразеологічної одиниці як до терміна належать не тільки ідіоми, фразеологічні сполуки, порівняльні звороти різного роду, а й крилаті вислови, прислів'я та приказки – усе різноманіття стійких словесних формул.

Терміном *фразеонім* можна позначити ту ономастичну одиницю, що поєднує ознаки фразеологізму й оніма в асоціативному та культурному аспектах.

Досліджуючи прислів'я та приказки з власними іменами, можемо відзначити, що вони (імена) виконують здебільшого символічну функцію і можуть позначати стереотипний образ чи значення для певного концепту. Найпоширенішою функцією власних імен у прислів'ях і приказках є номінація людини загалом.

Лариса Скрипник уклала покажчик сталих словесних виразів з іменами людей, що налічує понад сотні одиниць, де також увійшли прислів'я, приказки, різноманітні римовані приповідки, дражнилки, серед яких надзвичайно поширеними й фразотворчими є такі імена, як Іван, Петро, Семен, Григорій, Хома, Ганна, Марія, Катерина тощо [8].

Власні імена у фольклорних висловах можуть характеризувати якусь ситуацію, або ситуацію загалом, або ж людину в тій чи іншій її діяльності тощо. Антропоніми серед усього ономастикону насамперед віддзеркалюють світогляд і побут народу, його образну творчість і фантазії, є частиною його історії. Ті чи інші імена з'являються під впливом соціально-економічного розвитку суспільства, майже всі імена містять відбиток певної епохи.

За ознаками, які є основними, прислів'я та приказки можна згрупувати в певні тематичні підгрупи, наприклад, коли йдеться про оцінку ситуації чи окремої людини, її поведінки (*На людях Ілля, а вдома свиня* – про непорядну людину), вдачі, успіху, щастя (*Як Настя, то й буде щастя*) чи невдачі тощо.

Ми ж зупинимося на музичній основі, співзвуччі й рими. Поява ономастичного компонента в українських прислів'ях і приказках головним чином передбачена екстралінгвістичним чинником (широка розповсюдженість, відомість, популярність в україномовній культурі, а також симпатією-антипатією народу до цього імені). Очевидно, що такі імена можуть називати як осіб чоловічої статі (*Про одного Василя таки буде весілля. Дістав Гаврило, аж йому не мило. Ой, сину Давидів, хліб би ся тобі привидів. Без Івана не було б пана. Як не придбаєш до Луки, то не буде ані хліба, ані муки. Пустив Бог Микиту на волокиту*), так і осіб жіночої статі (*Знає Марта по чому крупів кварта. Я до своєї Параски, скачу через перелазки. Сподобав собі Олену коло лену. Не кожна Настя має однаке щастя. Не твоє діло, Федосю, збирати чуже колосся. Ти Марина, я Матвій, ти не моя, я не твій*).

Аналізовані особові імена досить частотні в структурі українських прислів'їв і приказок у формі називного відмінка: *Максим бреше, як лисого чеше. Куди Макар телят не ганяв. Наш Антін не тужить об тім. А Омелько їсть собі та й їсть. Казала Настя, як*

удастся. Добре сказала Леся, що як не даси, то обійдеться. Язиката Феська і будинок рознесе. Вискочив, як Пилип з конопель. Не вмер Данило, болячкою вдавило. Це можна пояснити значенням називного відмінка, що є відмінком дієвого суб'єкта, і тим, що власні особові імена людей в ієрархії відмінків посідають при предикатах верхній щабель. Також компоненти-оніми представлені й у формах непрямих відмінків:

– родового: *На Давида не зич у жида; У Петра звичай, у Павла – іниий; Була правда в Петра й Павла; На бідного Макара всі шишки летять; Їхав до Хоми, а заїхав до куми; Ти йому про Тараса, а він – півтораства; Вийшов до Варварки – надибав шкварки;*

– давального: *Віддай Данилу те, що зогнило; Удалося, як тій Солосі; Купила Олені серезжки зелені, як вділа їх у вуха, славна стала дівуха;*

– знахідного: *Гріє Бог Андрушка і без кожушка; Говорять про Хому, а він про Федота;*

– орудного: *Іван – Іваном на віки віком; Якби тепер хто народився, то Тишком назвали б; Бігав не за Настею, а за її хатою;*

– місцевого: *На Іллі новий хліб на столі; Голодному Микиті й ріпа з квасом за мед; Біда Савці і на печі, і на лавці;*

– кличного: *Ой! Семене, Семене, прийди вночі до мене! Їж, Петре, поки тепле; Совайся, Нечипоре, по гарячій сковороді; Не зівай, Хомко, на те ярмарок; Збирайся, Юрку, копати бандурку; Заплач, Матвійку, – дам копійку; Споживай, Хведьку, то хрін, то редьку.*

Крім екстралінгвістичних чинників є й власне лінгвістичні причини для використання онімів у прислів'ях і приказках, наприклад, для умисного римування. Рима в прислів'ях переважно проста, точна, парна, яка охоплює співзвуччям зазвичай більшу кількість звуків у найбільш суттєвих словах, головним чином в іменниках і дієсловах.

Оскільки прислів'я, приказки мають «внутрішню й зовнішню оболонку», розуміючи під крайнім висловом «граматику та просодію», власні імена, безперечно, належать до зовнішньої оболонки прислів'їв, оскільки вони здебільшого взяті навмання або ж для римування, співзвуччя, міри.

Очевидно, антропоніми включають у прислів'я залежно від того, з яким словом

ім'я буде римуватися (*Григорій і горе; Мартин і алтин; Микита і свита; Ілля і гнилля...*).

Як показує фактичний матеріал, серед прислів'їв і приказок з іменами людей переважають римовані. Те чи інше ім'я вписується залежно від конкретного змісту фольклорних висловів, у прямій обумовленості з тим, з яким словом це ім'я має римуватися.

Про навмисне включення власного імені свідчать принаймні дві групи прислів'їв і приказок:

1) з попарно підібраними римованими іменами;

2) з аналогічною синтаксичною будовою.

Детальніше опишемо обидві групи.

1. Досліджуваний матеріал показує, що в межах одного фольклорного вислову можуть бути попарно підібрані навмисно кожне ім'я «під свою риму». Ідеться про однорідні члени, а також про частини складного речення. Наприклад, відразу римуються два імені: *Марина м'яка, як глина, а Євдоха – твердіша трюхи; Микола робив кола, а Микита – сани. Микола їхав кіньми, а Микита – псами; Юхим любить хрін, а Федька – редьку; Дурного Кирила і Хима побила; Леська та Хвеська хоч якого дзвона перегудуть; Що буде Касі, буде й Тарасі. Що ж до римування відразу трьох чи більше імен, то в інших мовах це явище простежується: *Vanka, vstan-ka. Semka, pojdem-ka; da stupaj i ty, Ysaj; Sashki – kanashki, Mashki – bukashki, Marinushki – razyniushki* (3 імені); *Vavilo, krasnoe rylo. Ivan bolvan. Andrej rotozej. Fedul guby nadul. Pakhom vsia rozha v odyu kom* (5 імен).*

2. Навмисний підбір власного імені спостерігаємо в аналогічних синтаксичних структурах прислів'їв, де вибір імені випадково обумовлений словом, із яким воно римується, часто для надання прислів'ям і приказкам більшої образності або конкретності, коли ім'я ніби підшиковується під риму. Порівняймо, наприклад, рими у фольклорних виразах, які мають однотипну будову в таких моделях:

– у + особове ім'я + слово, яке римується з іменем: *У Миколи дві школи: аз, буки навчають та й напередодні твердять; У Пилипа були, у Пилипа пили, Пилипа й побила; У Іпата до пирогів борода з лопату;*

– який/яка/яке + особове ім'я + такий (така) + слово, яке римується з іменем: *Який*

Сава, така й слава; Який Яків, стільки й дяки (Який Яків, така й дяка); Яке на Хому, так і самому;

– *кожен/кожна (не кожен/не кожна)/у кожного* + особове ім'я + слово, яке римується з іменем: *Кожен Іван має свій план; Кожен Філат на свій лад; Не кожен Наум наставить на ум; У кожного Павла своя правда;*

– *наш/нашого (нашому)/у нашого/нашої* + особове ім'я + слово, яке римується з іменем: *Наш Тарас не гірший за вас; У нашого Пилипа спина побита / бита; Наш Фадей ні на себе, ні на людей; Для нашого Федота не страшна робота: Наш Філатій завжди винуватий / не буває винуватий; У нашого Філата спина горбата; Нашому Івану ніде нема талану; У нашої Федосі з очей росте волосся.*

Звісно, більшість власних імен уживається для надання прислів'ям і приказкам більшої образності або конкретності: *Кожний Івась має свій лас; Надулася на малай, що її не взяв Миколай; Їж, Левко, хоч і глевко; Спе-кла Луця – не схоче їсти й цюця; Мاستи Федя медом, а Федь усе Федьом.*

Стилістична будова прислів'їв урізноманітнюється звертаннями, запитаннями, що передбачає заперечення або ж саме заперечення, протиставлення (антитеза): *бідний – багатий, розумний – дурень, працюватий – ледащо* – й інші прийоми. Наприклад: *Куме Андрею, не будьте свинєю!; Засмієсь, Матвійку, дам копійку!; Посидь, Уляно, бо ще рано!; Не журиєсь, Семене, що грошей немає в мене, прийде час, що й у тебе не буде; Хома купив, Хома п'є, бо у Хоми гроші є; Який Сидір, така й Гапка, який козух, така й латка.*

Відмінок і число римованих між собою форм власного імені, а також займенники можуть як збігатися, так і не збігатися: *Буває добро, та не всякому (Д.в.), як Якову (Д.в.); Яке на Хому (З.в.), таке й самому (Д.в.); Наш Тарас (Н.в., одн.) не гірший за вас (Р.в., множ.).*

В описаних групах досліджуваного матеріалу може римуватися відразу пара особових імен, наприклад, у моделі «**Який** + ім'я, **такий** (...) + слово, що римується з іменем»:

Який Сидір, така й Гапка, який козух, така й латка.

Найбільшу частотність становлять прислів'я й приказки, які побудовані за моделлю «**Наш** + особове ім'я + (...) + слово, яке римується з особовим іменем», а також їх варіантами: *Наша Катерина вашій Одарині (Орині) двоюрідна Одарка).*

Такі універсальні займенники, як *наш, кожен, усяк (усякий)* використовуються часто для узагальнення особи/людини загалом. З подібним же значенням уживаються у фольклорних виразах описані нами оніми, які характеризуються не тільки загальноприйнятою семантичною редуцією чи відсутністю зв'язку з поняттям, а й відсутністю тісного зв'язку з одиничним конкретним об'єктом.

Певна семантична спустошеність, яка виникає в аналізованих моделях з онімним компонентом, пояснюється їхнім формальним використанням у прислів'ях, коли, наприклад, спостерігається трансформація із заміною імені або ж повністю його відсутністю (*Наші плачуть, та й ваші не скачуть; Кожному своя ноша тяжка; Кожен своє хвалить*).

Отже, в українських прислів'ях і приказках досить поширені особові імена, які з'явилися під впливом екстралінгвістичних і лінгвістичних чинників. Через власне лінгвістичні причини імена використовуються з метою умисного римування, що особливо наочно проявляється в моделях із попарно підібраними римованими іменами або з аналогічною синтаксичною будовою.

Неримовані прислів'я та приказки з іменами людей не є частотними: *Як з Прокопом, так і без Прокопа; Тільки й рідні, що в Києві Химка; Розпережись, Максиме, може, ще поміститься; Не втне Панько тіста, бо ячмінне; Нашій Катрі полегшало: то не їла, а тепер і не балакає.*

Предметом подальшого дослідження стане опис морфологічних особливостей, зокрема частиномовний аспект римування власних особових імен у фольклорних виразах, адже онімний компонент у проаналізованому матеріалі римується зі словами різних частин мови.

ЛІТЕРАТУРА

1. Жайворонок В.В. Символіка імені в контексті етнокультури. *Науковий вісник кафедри ЮНЕСКО Київського національного лінгвістичного університету*. 2001. Вип. 5. С. 106–115.

2. Ужченко В.Д. Альоша з Булавинівки (про дві структурно-семантичні моделі). *Лінгвістика*. Луганськ : Альма-матер, 2005. № 2 (5). С. 65–74.
3. Мілева І.В. Конотативні власні назви в евфемістичних фразеологізмах. *Лінгвістика*. Луганськ : Альма-матер, 2005. № 3 (6). С. 90–95.
4. Заваринська І.Ф. Лінгвокультурна мотивація фразеологізмів з онімним компонентом в англійській, польській та українській мовах : автореф. дис. ... канд. філол. наук. Київ, 2009. 21 с.
5. Кравчук А.М. Польська фразеологія з ономастичним компонентом : автореф. дис. ... канд. філол. наук. Київ, 1999. 24 с.
6. Карпенко О.Ю. Проблематика когнітивної ономастики. Одеса, 2006. 328 с.
7. Фірсова Ю.А. Когнітивний підхід до вивчення фразеологізмів з топонімічним компонентом. *Семантика, синтактика, прагматика мовленнєвої діяльності* : матеріали Всеукраїнської наукової конференції. Львів : Літопис, 1999. С. 96–100.
8. Северинюк В.М. Тематичний словник популярних українських прислів'їв та приказок з коментарями. Тернопіль : Навчальна книга – БОГДАН, 2014. 176 с.
9. Куцик О. Прислів'я і приказки з ономастичним компонентом як лінгвокультурні тексти (на матеріалі російської та української мов). *Рідне слово в етнокультурному вимірі*. 2013. С. 176–186. URL: https://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILE=&2_S21STR=rsev_2013_2013_25 (дата звернення: 18.11.2024).
10. Скрипник Л.Г., Дзятківська Н.П. Власні імена людей : словник-довідник. Київ : Наукова думка, 2005. 334 с.

REFERENCES

1. Zhaivoronok, V.V. (2001). Symbolika imeni v konteksti etnokultury [Symbolism of the name in the context of ethnoculture]. *Scientific Bulletin of the UNESCO Department of the Kyiv National Linguistic University*, vol. 5, pp. 106–115 [in Ukrainian].
2. Uzhchenko, V.D. (2005). Alyosha z Bulavynivky (pro dvi strukturno-semantychni modeli) [Alyosha from Bulavynivka (on two structural-semantic models)]. *Linguistics*, No. 2 (5), pp. 65–74 [in Ukrainian].
3. Milieva, I.V. (2005). Konotatyvni vlasni nazvy v evfemistychnykh frazeolohizмах. [Connotative proper nouns in euphemistic phraseologisms]. *Linguistics*, No. 3 (6), pp. 90–95 [in Ukrainian].
4. Zavarynska, I.F. (2009). Lihvokulturna motyvatsiia frazeolohizmiv z onimnym komponentom v anhliiskii, polskii ta ukrainskij movi [Linguistic and cultural motivation of phraseological units with an onymic component in English, Polish and Ukrainian languages]: author's abstract of dissertation ... candidate of philological sciences, Kyiv, 21 p. [in Ukrainian].
5. Kravchuk, A.M. (1999). Polska frazeolohiia z onomastychnym komponentom [Polish phraseology with an onomastic component]: autoref. thesis ... candidate philol. of science, Kyiv, 24 p. [in Ukrainian].
6. Karpenko, O.Yu. (2006). Problematyka kohnityvnoi onomastyky [Problems of cognitive onomastics], Odesa, 328 p. [in Ukrainian].
7. Firsova, Yu.A. (1999). Kohnityvnyi pidkhid do vyvchennia frazeolohizmiv z toponimichnym komponentom [Cognitive approach to the study of phraseological units with a toponymic component]. *Semantics, syntax, pragmatics of speech activity: Materials of the All-Ukrainian Scientific Conference*. pp. 96–100 [in Ukrainian].
8. Severyniuk, V.M. (2014). Tematychnyi slovnyk populiarnykh ukrainskykh prysliviv ta prykazok z komentariamy [Thematic dictionary of popular Ukrainian proverbs and sayings with comments]. Ternopil: Educational book – BOHDAN. 2014. 176 p. [in Ukrainian].
9. Kutsyk, O. (2013). Prysliv'ia i prykazky z onomastychnym komponentom yak lihvokulturni teksty (na materiali rosiiskoi ta ukrainskoi mov) [Proverbs and sayings with an onomastic component as linguistic and cultural texts (based on the material of the Russian and Ukrainian languages)]. *Native word in an ethnocultural dimension*, pp. 176–186 [in Ukrainian].
10. Skrypnyk, L.H., Dziatkivska, N.P. (2005). Vlasni imena liudei: slovnyk-dovidnyk. [People's proper names: dictionary-reference book]. Kyiv: Naukova Dumka, 334 p. [in Ukrainian].

УДК 37.0:001.4]:351.862.2
DOI <https://doi.org/10.32782/bsps-2024.6.2>

СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНИЙ АНАЛІЗ НОВІТНІХ ТЕРМІНІВ НА ПОЗНАЧЕННЯ РЕАЛІЙ ОСВІТИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Володимир Борисов

кандидат філологічних наук, доцент,
проректор з навчально-наукової роботи
Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди
вул. Алчевських, 29, м. Харків, Україна
orcid.org/0000-0001-7468-727X
e-mail: prorector_borysov@hnpu.edu.ua

Анотація. У статті розглянуто освітню термінологію, що є специфічним пластом лексики й через особливості структурно-семантичного, словотвірного і стилістичного характеру відрізняється від загальноживаних слів, тому посідає особливе місце в системі мови.

Статтю присвячено вивченню структурно-семантичних особливостей термінологійної лексики галузі освіти, зокрема новітніх термінів, що виникли під час воєнного стану. Проаналізовано найбільш поширені структурні типи лексичних одиниць термінології галузі освіти й доведено, що лексико-семантичний спосіб творення таких термінів є стійким і поширеним, а сама система динамічна й унікальна, але залишається однією з найбільш складних і малодосліджених.

Розвідка спрямована на виявлення особливостей сучасних термінів галузі освіти, її актуальність не викликає сумніву, оскільки наразі багато процесів пов'язані саме з освітою, зокрема, в умовах повномасштабної війни. Цим пояснюється той факт, що значна кількість досліджень у межах сучасної лінгвістики присвячена вивченню термінології в цій сфері, яку активно залучено в усі царини життя.

Термінологійну лексику галузі освіти розуміємо як засіб об'єктивації синхронного фахового мислення, тому зміст і форма термінологійного найменування проаналізовано в аспектах функціонального призначення мовного знака. Крім того, інтенсивна наукова та практична діяльність у названій галузі можлива в умовах особливої уваги до підготовки фахівців сьогодення, які активно залучають до свого словника терміни, що виникають в умовах сучасних воєнних реалій.

Дослідження будь-яких мовних явищ, описаних нами вище, дало змогу зробити такі висновки в розвідці: термін – це не просто знак, а слово або словосполучення, що виконує особливу функцію вираження спеціального поняття, у термінологіях відбуваються ті самі лексико-семантичні процеси, що й у лексиці загальнолітературної мови, проте в перших перебіг децю не такий, ніж в останній, що спричиняє певні проблеми і складнощі.

Недостатнє студіювання питань термінологій, зокрема й розв'язаних у статті, здебільшого проблема структури й семантичного аналізу новітніх термінів на позначення реалій освіти під час воєнного стану, вимагає теоретичного осмислення деяких аспектів, що раніше не привертало особливої уваги лінгвістів.

Висновуємо, що термінологія галузі освіти викликає зацікавленість лінгвістів із давніх часів, однак сьогодні залишаються нерозв'язаними деякі важливі аспекти архітекτονіки виокремлених термінів освіти, що виникли під час воєнного стану.

Ключові слова: лінгвістика, термінологійна лексика, семантика, спосіб творення, освіта, реалії війни.

STRUCTURAL-SEMANTIC ANALYSIS OF THE NEWEST TERMS DENOTING EDUCATION REALIA DURING MARTIAL LAW

Volodymyr Borysov

*Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Vice-Rector for Academic and Scientific Work
H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University
Alchevskykh Str, 29, Kharkiv, Ukraine
orcid.org/0000-0001-7468-727X
e-mail: prorector_borysov@hnpu.edu.ua*

Abstract. *The article examines educational terminology, a specific layer of vocabulary that differs from commonly used words due to structural-semantic, word-forming, and stylistic features. Therefore, it occupies a special place in the language system.*

The article is devoted to the study of structural and semantic features of the terminological lexicon in the field of education, in particular, the newest terms that emerged during the period of martial law. The most common structural types of terminological units in education were analysed. It was proved that the lexical-semantic way of creating such terms is stable and widespread, and the system itself is dynamic and unique but remains one of the most complex and understudied.

This article aims to identify the peculiarities of modern terms in education; its relevance is beyond doubt since many processes are currently related to education, particularly in conditions of full-scale war. It is explained by the fact that a significant amount of research in modern linguistics is devoted to studying terminology in this area, which is actively involved in all areas of life.

We understand the terminological vocabulary in education as a means of presentation of synchronic professional knowledge. Therefore, the content and the form of the terminological names are analysed in terms of the functional purpose of the linguistic sign. In addition, intensive scientific and practical activity in the named field is possible in conditions of special attention to the training of specialists today, who include the terms that arise in martial law conditions in their vocabulary.

The study of any linguistic phenomena described above allowed us to draw the following conclusions in the study: the term is not just a sign but a word or a phrase that performs a particular function of expressing a unique concept, the same lexical and semantic processes occur both in terminology and in the vocabulary of the literary language, however, in the former the course is somewhat less tic than in the latter, which causes certain problems and difficulties.

Insufficient study of terminology issues, including those resolved in this article, mainly the problem of the structure and semantic analysis of the latest terms denoting the realia of education during martial law, requires a theoretical understanding of some aspects that have not previously attracted particular attention.

We conclude that the terminology of education has been the focus of linguists' attention since ancient times; however, today, some important aspects of the architectonics of education terms that appeared during martial law remain unresolved.

Key words: *linguistics, terminological vocabulary, semantics, way of creation, education, martial law, war realia.*

Сучасне суспільство живе в освітньому середовищі, що формувалося протягом тисячоліть. Таке оточення є надзвичайно складним феноменом, що впливає на людину, визначає її світогляд, вчинки й мислення. Одним із елементів, що становить результат розвитку цивілізації, засіб фіксації історії та її формування, є мова й передусім спеціальна лексика – сукупність лексичних одиниць, насамперед термінів, своєрідної галузі знань, що утворює особливий пласт, який найбільш легко піддається свідомому регулюванню й упорядкуванню. Саме в такій лексичній найбільш наочно вияв-

ляється зв'язок динаміки суспільства з історією освіти.

Унаслідок бурхливого зростання інформаційних технологій, наукових, політичних, психологічних, лінгвістичних знань наразі 90% нових слів, що виникають у сучасній мові, становить спеціальна лексика. Зростання числа термінів різних наук випереджає зростання кількості загальноживаних слів, тому сьогодні терміни превалюють.

Схему «термінознавство лінгвістика» не можна трактувати як частину від загального, тому що наука про терміни не обмежена наукою про мову загалом. Водночас студі-

ювання термінів у лінгвістиці є своєрідним феноменом, адже кожен термін – це лексична одиниця, яка розвивається за правилами мови, а інформація, що міститься в ній, об'єктивується за допомогою вербальних засобів. Так само виникає й проблема вилучення терміна і його відмінність від загальноживаного слова.

В умовах суспільних викликів, чим стала повномасштабна війна в Україні, терміносистема освітньої галузі помітно розширилася завдяки актуальним поняттям, які не належать до фахового глосарію, але продуктивні як реакція на воєнну синхронію з її реальністю й потребами. Тобто поняття, що існували як репрезентанти інших більш загальних сфер людського буття, зараз функціонують в освітньому дискурсі, віддзеркалюючи стан і ситуацію не тільки в освіті, а й у суспільстві загалом.

Кількісне зростання спеціальної лексики вимагає впорядкування та нормалізації її з метою закріплення тих лексичних одиниць, які найкраще можуть виконувати комунікативну функцію. Результатом такої роботи є впорядкування термінологій, що відповідають системі понять визначеної галузі знань.

Надзвичайно своєрідний і неоднорідний пласт лексики саме такої мови визначається як термінологійний і є об'єктом багатьох наукових розвідок, зокрема, Н. Антонюк, Л. Білозерської, Г. Віняр, М. Возної, О. Зосімової, С. Климович, Л. Кнодель, Н. Костенко, В. Лугового, О. Мацько, Н. Мельник, Р. Микульчик, В. Павлюк, Ж. Таланової, С. Тарасенко, М. Черник, О. Шаповал.

Серед українських лінгвістів, які займалися структурно-семантичними питаннями виникнення лексики у воєнний період, зокрема під час російської збройної агресії проти України, можна виокремити таких, як І. Бабій, Л. Батюк, В. Горобець, Р. Сидоренко, Ф. Ткач.

Потреби сьогодення є поштовхом для виникнення понять, на базі яких і формується галузева термінологія або мобільна терміносистема, що зазвичай має польову структуру, периферію котрої становить ситуативна, своєчасна чи навіть лексика користувачів соцмереж, які обговорюють нагальні проблеми й переймаються викликами. Студіювання нових термінологійних одиниць української мови в галузі освіти має сприяти покра-

щенню професійного спілкування та порозумінню фахівців. Завданням науковців є дослідження, упорядкування й систематизація нових термінів, що виникають стихійно.

Метою розвідки є структурно-семантичний аналіз та опис дискурсивно активних термінів на позначення реалій освіти в умовах воєнних подій в Україні.

Поставлена мета передбачає розв'язання таких завдань: виокремити ключові терміни, що активно використовують у галузі освіти в умовах воєнних подій в Україні; проаналізувати структуру цих термінів, зокрема їх елементів, форм, компонентів і функцій у дискурсі; з'ясувати значення термінів у контексті воєнної ситуації; виявити структурні моделі.

З розвитком науки про терміни все більше терміносистем стають доскональними й позбавленими недоліків у формуванні. Серед прогалин сучасної термінології галузі освіти можна виокремити такі: позначення одним терміном кількох різних понять і кількома термінами одного поняття – *Європейська кредитна трансферно-накопичувальна система*; відсутність у низки термінів чітких дефініцій – *організаційна трансформація діяльності сфери освіти в умовах воєнного стану*; використання термінів-слів, що відрізняються експресивним забарвленням – *ад'юнкт (як аспірант)*; не завжди обґрунтоване використання запозичених термінів – *функція фасилітатора (модератора)*; застосування лінгвістично і стилістично неправильних, некоректних термінів – *воєнна освіта*; використання застарілих термінів і розмовних виразів у новій системі – *вищий навчальний заклад*.

Усі зазначені недоліки термінології галузі освіти призводять до спотворення дій суб'єктів законодавства, породжують труднощі в процесі застосування теорії на практиці, найбільш очевидні під час опрацювання листів і наказів Міністерства освіти і науки України. Це зумовлює недотримання штатних нормативів закладами освіти, що негативно позначається на авторитеті як засобу підвищення якості управління освітою й зниження рівня мовленнєвої культури в суспільстві.

Зазначені проблеми у використанні освітньої термінології набувають розголосу у зв'язку зі збільшенням ролі інформаційних технологій у всіх видах практики в галузі освіти, широким використанням довідкових

освітніх систем, електронних словників термінології галузі освіти, рекомендацій і наказів – це вимагає відповідності таких термінів певним нормам.

Подоланню дієвих недоліків термінології галузі освіти сприяє її уніфікація, спрямована на створення чіткої системи термінів. Так само розв'язання проблеми уніфікації термінології галузі освіти спрямоване на підвищення рівня документообігу, зростання комунікативної ефективності й, зрештою, формування єдиного освітнього простору в Україні та удосконалення обізнаності фахівців цієї царини.

Уніфікація термінології галузі освіти має виконувати певні функції, тому, перш ніж проаналізувати структуру й семантику новітніх термінів на позначення освіти під час воєнного стану, необхідно виокремити функції уніфікації освітньої термінології:

1. Пізнавальна функція пов'язана зі свідомим вивченням термінології галузі освіти.

2. Практична функція передбачає використання на практиці накопичених знань у царині вдосконалення термінології галузі освіти.

3. Прогностична функція. Уніфікація термінології галузі освіти передбачає не тільки студіювання й утілення в життя суттєвих у той чи той період розвитку освіти правил удосконалення термінології, а й подальший її розвиток.

4. Комунікативна функція, тобто уніфікація термінології галузі освіти сприятиме вдосконаленню процесу спілкування в соціумі.

5. Оцінна функція передбачає певне емоційне ставлення суб'єктів уніфікації до системи дієвої термінології.

6. Контрольна функція пов'язана з дотриманням усіх вимог до термінотворення.

7. Систематизувальна функція полягає в установленні конкретного місця кожного терміна в системі елементів термінології галузі освіти.

Уніфікація термінології пов'язана зі структуруванням термінів до єдиної форми чи системи, забезпеченням відповідності термінів на трьох рівнях, зокрема логічному, змістовому й лінгвістичному.

Освіта завжди була одним із найскладніших соціальних інститутів, а крайні роки в Україні стали складним випробуванням, це й пандемія COVID-19, і перехід на дистанційний фор-

мат, і важке сприйняття нових форм і методів навчання. Повномасштабне вторгнення російських військ в Україну для освітян стало безпрецедентним викликом, а саме продовжувати працювати в умовах воєнних дій.

Міністерство освіти і науки України, громадські організації, освітні кампанії, школи, університети, коледжі, дитячі садки й позашкільні заклади, а також усі небайдужі громадяни доклали чимало зусиль для того, щоб навчальний процес не переривався. Стартувала низка освітніх ініціатив (проекти «Навчання без меж», «Дитсадок онлайн», «Пізнавальні онлайн-зустрічі для дітей і підлітків»), розроблено й упроваджено нові інструменти для дистанційного та змішаного навчання (вебквести, плакати співпраці, онлайн-олімпіади й конкурси); крім того, як педагоги, так й учні та їхні батьки могли отримати інформаційну та психологічну допомогу [1, с. 69–70].

Усе зазначене зумовлює появу нових явищ і понять, що здебільшого актуалізують вивчення специфіки номінації та структурних особливостей термінологічних одиниць. Процес найменування є цілеспрямованим генеративним процесом, а творення термінів відбувається нарочито з використанням різних засобів, із вибором оптимального способу номінації, що віддзеркалює об'єктивні й суб'єктивні відтінки, лінгвальні та екстралінгвальні чинники.

Терміносистема галузі освіти як система найменувань освітніх явищ і понять становить надзвичайно унікальний пласт словника української мови, а от структурно-семантичні особливості новітніх термінів, що виникли під час воєнного стану, не були об'єктом спеціального аналізу.

Поява нових термінів, зміна їхнього значення мотивуються виникненням, розвитком чи втратою відповідного поняття в термінологічній сфері. Системний характер термінології галузі освіти передбачає, що в процесі дослідження враховуватимуться взаємодія між різними термінами цієї галузі й розподіл між ними її поняттєвого поля.

Необхідність урахувати цю своєрідність термінологічних систем під час студіювання семантики термінів зумовлена тим, що значення будь-якого з них залежить від його семантичного обшару як у межах термінологічної системи, так і поза нею.

Система новітніх термінів галузі освіти, що виникли під час воєнного стану, – це впорядкована система, яка відображає поняттєвий апарат війни як такої, пов'язаний із тактикою, формами та способами дій у цей період, із питаннями освіти, її організацією та воєнізацією.

Такі терміни визначаємо як стійкі одиниці синтетичної або аналітичної номінації, закріпленої за відповідним поняттям у функціональній системі галузі освіти, зокрема пов'язаної з воєнним станом у значенні, упорядкованому його дефініцією, або актуальні терміни й поняття, що використовуються в освітньому процесі згідно з вимогами чинного законодавства.

Отже, структурний аналіз досліджуваних термінів дає змогу згрупувати їх так:

1. Терміни-композиції, тобто складні слова, що утворені способом основокладання, зокрема поєднанням двох твірних основ за допомогою єднальних голосних «е», «є» та «о», тобто інтерфіксів. Структура досліджуваних термінів репрезентує, що інтерфікс «о» є одним із найпродуктивніших: *метросадок, метрошкола, самонавчання, шкільне бомбосховище*.

2. Терміни-юкстапозити – одиниці, що виникли внаслідок складання кількох окремих слів без інтерфікса, які пишуться через тире: *освітній телеграм-канал, онлайн-школа, Скворода-хаб (освітній простір у ХНПУ з надолуження освітніх втрат)*.

3. Двокомпонентні терміни групуємо з огляду на семантику й морфологічний склад. Домінантою у виокремлених субстантивних термінах є іменник у називному відмінку однини, залежне слово – іменник у родовому відмінку. Семантичне навантаження має термін-іменник у називному відмінку. Серед новітніх термінологічних одиниць на позначення галузі освіти української мови фіксуємо такі моделі:

а) «іменник + іменник» (N + N): *адаптація освіти, безперервність освіти, утрата контролю, інтернаціоналізація освіти, кіберпідтримка освіти, місцеперебування учнів, прагматизація освіти, руйнація шкіл*;

б) «прикметник + іменник» (A + N). Така ад'єктивно-субстантивна модель побудована на основі узгодження. До терміна, що означає родові поняття, додають означення. Терміни такої моделі мають високу продуктивність:

безпекова ситуація, вимушена евакуація, гібридне навчання, збройна агресія, зворотна реакція, змішане навчання, кризова освіта, корекційні послуги, масові переміщення, мультимедійний контент, освітній кластер, освітній фронт, освітній хаб, парціальна програма, приватна освіта, психоемоційна підтримка, руйнівні наслідки, тимчасова окупація, тривожна сирена.

Із-поміж досліджуваних трикомпонентних термінів маємо модель «прикметник + прикметник + іменник» (A + A + N): адаптовані навчальні програми, віртуальні навчальні ресурси, зруйновані освітні об'єкти, індивідуальна освітня траєкторія, інтерактивні освітні платформи, інформаційний освітній фронт, нестабільні навчальні умови, сучасний освітній простір, цифровий освітній контент.

Зазначимо, що саме трикомпонентні терміни найчастіше є основою для творення аббревіатур, тобто складних слів, утворених або з початкових звуків, або з назв початкових літер чи частин слів. Здійснений аналіз дає змогу резюмувати, що аббревіація є продуктивним способом термінотворення в терміносистемі галузі освіти під впливом наративів війни: *КЕП (кваліфікований електронний підпис), АЕП (адаптована екстрена програма)* – модель «прикметник + прикметник + іменник»; *ОЗО (опорний заклад освіти), КУО (кризове управління освітою), ТПН (тимчасові пункти навчання), РСО (реабілітаційна служба освіти)* – модель «прикметник + іменник + іменник»; *КПО (кабінет психологічної освіти), ОПП (організація позашкільної підтримки)* – модель «іменник + прикметник + іменник».

Чотирикомпонентні терміни, що є актуальними під час воєнного стану, мають таку структуру: *Вищий військовий навчальний заклад, електронний обліковий документ військовозобов'язаного, навчальні втрати в умовах війни, обмежений доступ до освітнього процесу*.

Для структурної нарізно оформленості багатокомпонентних термінів характерна термінологічна стійкість і семантична цілісність, так само відтворюваність, хоча ступінь ідіоматики може суттєво відрізнятися відповідно до характеру термінологічної одиниці. Семантика таких утворень має специфічні риси, тотожні однослівним термінам:

виокремлена номінативна функція, тісний зв'язок зі спеціальним поняттям у межах конкретного наукового розділу, відсутність конотативного компонента: *внутрішньо переміщені сім'ї з дітьми дошкільного та шкільного віку в межах України, дистанційні заняття в умовах повітряної тривоги, дозвіл командира військової частини на навчання, забезпечення належних умов навчання в умовах війни, загальнодержавне моніторингове дослідження якості освіти в закладах загальної середньої освіти в умовах воєнного стану, здобувачі освіти з тимчасово окупованих територій України, евакуація освітніх установ під час війни, моніторингове дослідження (вивчення) організації та проведення вступної кампанії у воєнний період, освітній простір з обладнаними укриттями.*

Підсумовуючи зазначене вище, можемо констатувати, що терміносистема галузі

освіти, зокрема терміни, які виникли чи зазнали активності в час воєнних подій, дає змогу виявити закономірності творення термінів, визначити основні структурні типи й моделі. Складниками термінологічних номінацій досліджуваної терміносистеми галузі освіти є однокомпонентні терміни, синтетичні й аналітичні терміни, аббревіатури. Фактичний матеріал дає змогу резюмувати, що структурні моделі репрезентовані нерівномірно, це пов'язано з невідповідністю стадії динаміки термінології й типологічними розбіжностями в моделях.

Найчисельнішу групу термінологічного масиву новітніх термінів на позначення освіти у воєнний період становлять багатоконпонентні терміни, що переважно є розкладними термінологічними утвореннями, компоненти яких поєднані синтаксичним зв'язком.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дембіцький С., Злобіна О., Костенко Н. Українське суспільство в умовах війни : колективна монографія / за ред. член.-кор. НАН України Є. Головахи, С. Макеєва. Київ : Інститут соціології НАН України, 2022. 410 с.
2. Козинець І.І. Словник новітніх освітнянських термінів і понять : довід. видання / Нац. техн. ун-т «Дніпровська політехніка». Дніпро : НТУ «ДП», 2021. 69 с.

REFERENCES

1. Dembits'kyu, S., Zlobina, O., Kostenko, N. (2022). *Ukrainske suspilstvo v umovakh viiny* [Ukrainian society in times of war] kolektyvna monohrafiia / za red. chlen.-kor. NAN Ukrayiny Ye. Holovakhy, S. Makeyeva. Kyiv: Instytut sotsiolohii NAN Ukrainy – collective monograph / edited by Corresponding Member of the National Academy of Sciences of Ukraine E. Golovakha, S. Makeyev. Kyiv: Institute of Sociology of the National Academy of Sciences of Ukraine, 410 p. [in Ukrainian].
2. Kozynets, I.I. (2021). *Slovyk novitnykh osvitianskykh terminiv i poniat* [Dictionary of the latest educational terms and concepts] dovid. vydannia. / Nats. tekhn. un-t «Dniprovska politekhnik». Dnipro: NTU «DP» – reference edition. National Technical University «Dnipro Polytechnic». Dnipro: NTU «DP». 69 p. [in Ukrainian].

UDC 378.147.091.3:[1/9: 811.111]
DOI <https://doi.org/10.32782/bsps-2024.6.3>

IMPLEMENTING ENGLISH AS A MEDIUM OF INSTRUCTION: CHALLENGES AND BENEFITS

Svitlana Bortnyk

*Assistant (lecturer) at the Foreign Languages for Natural Sciences Department
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University
Kotsiubynskoho Str., 2, Chernivtsi, Ukraine
orcid.org/0000-0003-0285-1784
e-mail: s.bortnyk@chnu.edu.ua*

Leonid Hikov

*Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Foreign Languages for Natural Sciences Department
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University
Kotsiubynskoho Str., 2, Chernivtsi, Ukraine
orcid.org/0000-0002-9132-0725
e-mail: l.hikov@chnu.edu.ua*

Abstract. *The article attempts to analyse some approaches to the use of English as the main language of instruction (EMI) in the system of higher education. The purpose of EMI programs is both to provide students with professional knowledge and to improve English language skills for further global integration. Studies of the EMI phenomenon can be divided into three main groups: studies of language policies and programs, especially in the field of higher education; the research focuses on students, their perceptions and attitudes towards EMI, language and speaking skills, learning strategies, outcomes, and expectations; the third field of research deals with the teachers of higher education and accordingly, how they perceive EMI, the levels of language proficiency and the availability of speaking skills, teaching strategies and procedures, the need for new pedagogical skills are analysed. There are three main models for implementing EMI programs, each of them having its advantages and disadvantages. Experts identify four main types of issues (challenges) that EMI teachers must overcome: teacher's language proficiency, students' language proficiency, acceptable teaching methods, and insufficient resources. Practically all works on the implementation of EMI emphasise the need to improve the language skills of students and teaching staff. Researchers point out a number of advantages for both an individual student and for the university in general, despite all the challenges of EMI implementation. The adoption of the EMI program is not just an automatic move to a different language policy. The implementation of such a method is possible with the joint activity of English language teachers and teachers of professional disciplines - professionals in their field.*

Key words: *higher education, English for special purposes (ESP), English as medium of instruction (EMI), teacher qualification, code-switching, language training, CLIL (Content and Language Integrated Learning).*

УПРОВАДЖЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ ЯК МОВИ ВИКЛАДАННЯ: ВИКЛИКИ Й ПЕРЕВАГИ

Світлана Бортник

*асистент кафедри іноземних мов для природничих факультетів
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
вул. Коцюбинського, 2, м. Чернівці, Україна
orcid.org/0000-0003-0285-1784
e-mail: s.bortnyk@chnu.edu.ua*

Леонід Гіков

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов для природничих факультетів
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
вул. Коцюбинського, 2, м. Чернівці, Україна
orcid.org/0000-0002-9132-0725
e-mail: l.hikov@chnu.edu.ua

Анотація. У статті розглядаються деякі підходи до використання англійської мови як мови викладання (ЕМІ) фахових предметів на вищому рівні освіти. Головною метою програм ЕМІ є як отримання студентами професійних знань, так і вдосконалення володіння англійською мовою для подальшої глобальної інтеграції. Дослідження феномену ЕМІ можна розділити на три основні групи: дослідження щодо мовної політики та програм особливо у вищій освіті; дослідження щодо студентів, їх розуміння і ставлення до ЕМІ, їхній рівень володіння мовою й наявні мовні навички, стратегії навчання, результати й очікування; дослідження, що стосуються вчителів вищої освіти та їхнього розуміння ЕМІ, володіння мовою й здібностей, стратегій і методів викладання, потреби в нових педагогічних навичках. Більшість досліджень стосовно впровадження ЕМІ наголошують на необхідності вдосконалення мовних навичок як викладачів, так і студентів. Деякі спеціалісти вважають, що ЕМІ було б ефективно впроваджувати разом із викладанням частини матеріалу й рідною мовою (code-switching), виділенням більше часу на вивчення теми, пояснення та відгуки студентів. Перефразування вважається більш доцільним прийомом, тому що передбачає не перехід на рідну мову, а вміння пояснити нове слово, використовуючи вже знайому лексику. Але всі ці методи можливі за умови глибокого знання ESP і хорошого володіння спеціалізованою термінологією. Існує низка переваг як для студентів, так і для викладачів, незважаючи на всі труднощі впровадження ЕМІ. Робота з програмами ЕМІ – це не просто рух у напрямі іншомовної політики. Реалізація цього методу навчання можлива за умови спільної діяльності й співпраці вчителів англійської мови та вчителів змісту – професіоналів своєї справи.

Ключові слова: вища освіта, англійська для спеціальних цілей, англійська як мова викладання, кваліфікація викладача, лінгвістична підготовка, перехід з одної мови на іншу (почергово), предметно-мовне інтегроване навчання.

English is predicted to become the second language (L2) for the majority of the world's population [1] by the middle or the XXI century, it is one of the levers of the globalization economy, and it carries the potential of unification. In times of globalization and internationalization, the development of English as a medium of instruction (EMI) is significant for both linguists and language policy researchers.

Around the world, a considerable number of universities are increasing the volume of courses taught in English. One of the goals is to encourage foreign students to study at this university, thus contributing to the internationalization of the educational institution and increasing its rating. Another goal is that institutions of higher education offer their students such a training program that prepares them as best as possible for the globalized world [2; 3].

Ukrainian universities are also trying to implement and promote EMI in order to attract domestic and foreign students [4; 5; 6]. In implementing new strategies, they face the problem of adequate teacher training, as reported by

numerous studies on foreign language teaching methods such as CLIL and EMI [7; 8; 9].

The analysis of publications studying the experience of implementing EMI in European higher education institutions showed that the topic is quite controversial, since EMI is a rapidly developing global phenomenon and has both supporters and opponents [9; 10; 11; 12]. The study of the EMI phenomenon in the works of both domestic and foreign scientists can be conditionally divided into three main groups:

- research on language policy and programs, especially in the sphere of higher education (for example, the need to include a year of English language training in curricula, a language support system (English lessons should be sustained and even compulsory when taking EMI classes); some linguists fear that “Anglicizing” may undermine the status of the mother tongue, especially in the field of technical terminology, and some terms will not even be created in the mother tongue (L1);

- EMI is perceived differently by teachers in higher education; language proficiency,

available speaking skills, teaching strategies and procedures, the need for new pedagogical skills, and the importance of intercultural communication, along with teachers' identities, are the focus of the research sphere.

– the research focuses on students, on their perception and attitude towards EMI, on the level of language and speaking skills, learning strategies, results, and expectations, as well as on the student's personal identity;

Across Europe, EMI is currently experiencing a period of intense development and expansion, with EMI programs having tripled since the 2007 survey. With the assistance of the British Council, a survey and study was carried out in 54 countries, which showed that a significant number of countries, at the level of state policy, are aimed to increase the offered EMI courses and internationalize their universities [2]. But even these countries and universities do not have clear guidelines on how to introduce, implement or monitor and evaluate EMI programs.

Teacher training is one of the most urgent needs in EMI implementation, as teachers are the most important variable in the education system and the main determinant of success.

The primary goal of EMI programs is both to provide students with professional knowledge and to improve English language skills for further global integration. In practice, EMI programs significantly contribute to the assimilation of professional knowledge and competences in the English language, increase the chances of employment, improve international mobility, and promote national development in the long term.

In the early 2000s, EMI programs were created in universities in Germany, the Netherlands, Finland, Sweden, and Turkey [2; 13; 14], and then spread to Asian countries, such as India, Singapore, Malaysia, China, Japan and Korea. Meanwhile, certain problems related to the implementation of EMI have also been identified, including insufficient administrative support, difficulties in curriculum development, teaching methods, insufficient language skills of teachers and students, cultural differences, and social division [6; 11; 12; 13].

There are three main models of EMI program implementation. The university can provide a preparatory year (this is the case in Turkey and Saudi Arabia), high school graduates study English intensively before the teaching

of professional subjects in English begins. The second type does not involve a preparatory year, and all potential students have access to subjects with the EMI program, but students can receive concurrent support from English teachers at their university. The third model provides for a certain selection system: those who have a sufficient level of language proficiency will be admitted to the course, those who do not will be redirected to a course with the native language of instruction.

Experts identify four main types of issues (challenges) that EMI teachers must overcome: teachers' language abilities, students' proficiency, appropriate teaching methods, and insufficient/inadequate resources. Number of such issues can increase up to fifteen, for example: preparing for classes, preparing materials for classes, motivating students, establishing feedback with students, correct pronunciation of words, preparing and reviewing tests and exams, acquiring professional vocabulary in English, the ability to provide alternative explanations, the ability to translate professional knowledge into English [11; 12]. Also, among the challenges, teachers point out such aspects as: increasing the workload on teachers and students, increasing time for preparation, the quality of training in a professional major becomes very dependent on the language proficiency of the teacher, and unfortunately, the success rate of students may even decrease slightly at the beginning of the introduction of EMI.

The EMI methodology is the result of the development of the integration of foreign language learning and professional subject. A gradual transition can be represented as a step-by-step moving from ESP (through and with the help of CLIL) to EMI. Where ESP is English for special purposes, CLIL is Content and Language Integrated Learning, EMI is English as a medium of instruction. If we consider the difference between these methods, then ESP focuses, first of all, on learning a foreign language. The CLIL methodology in a certain way has an ambivalent nature, since it is aimed both at professional content (component) and at the foreign language itself.

In contrast to the abovementioned, the EMI method is not related to teaching a foreign language as such, as a particular subject. In ESP teaching, about 20–30% is allocated to professional (subject) content, and 70–80% is

language content itself, further on, in the CLIL methodology the ratio is already 50% and 50%, and when applying EMI, the main emphasis is on the professional subject, when English is the language of teaching and not of learning.

There exists an opinion that the EMI method appeared as a variation of CLIL, and is now actively used in many universities in countries where English is not the native language. Accordingly, if the ESP and CLIL courses have been well designed and implemented in a particular institution of higher education, the transition to the EMI program will be much more effective and faster, teachers and students will already have a good basic training (especially terminological), since the EMI program is possible with a sufficient level of language proficiency of the students and the main learning load shifts from the language component to the content of the professional discipline.

Actually, in the recommendations of the British Council and other studies regarding EMI [2; 6], there are no general requirements for the level of language proficiency of both teachers and students, but this fact can be considered both as a positive phenomenon (no restrictions and prohibitions) and a negative (it is difficult to teach in a group with different levels of language proficiency).

In teaching professional subjects in English as a second language (L2) for both students and teachers, and when the levels of language proficiency may be different, the issue of understanding terminology becomes particularly important. Almost all works on the implementation of EMI emphasise the need to improve the language skills of both local students and teaching staff.

Teachers report difficulties with language, they note that they start to speak more slowly, and notice reduced flexibility in dealing with unforeseen situations, difficulty in adapting their speaking and writing skills to different learning situations, and other challenges in using language. They also note problems in speaking effectively, especially in paraphrasing, finding words, and making statements.

The list of difficulties in mastering the language is quite voluminous, the following aspects are also added to it: pronunciation; it is difficult to adhere to the correct spelling when working on the board; phonological interference of the native language; grammar; correct use

of English vocabulary; direct translation from the native language (imposition of lexical-syntactic structure); adaptation to cultural understanding; inaccuracy/vagueness, which is the result of insufficient vocabulary.

Some language teaching methodologists believe that EMI will be effective if there is a transition and alternating use of the native language and English (code-switching between L1 and L2), also, if more time is devoted to studying the topic, explaining it, establishing feedback with students. It is clear that at the initial stage such alternating use of L1 and L2 can really simplify the adaptation period, but provided that the native language (L1) is the same for all students of the group and for the teacher, so the feasibility of using “code-switching” remains controversial, since the parallel use of several language systems will be more like a language slur. On the contrary, it is necessary to stimulate the unified use of names and concepts, similar descriptions of specific situations. The ability to paraphrase an incomprehensible word and explain it through familiar vocabulary, as well as the ability to reformulate, is considered more effective, but this is possible with sufficient knowledge of professional terminology and good training in ESP.

The works of F. Hoare and P. Stapleton provide effective recommendations and suggestions for the transition to EMI [16], as well as advice on the methodical strategies of R. Bolaito and R. West [5]. The main challenges for students are difficulties with professional terminology during lectures, difficulties in understanding the teacher's language, difficulties in listening and speaking, difficulties in simultaneous listening and writing (taking notes). Students study both language and content (professional discipline) at the same time, so all aspects of teaching need attention.

General recommendations for teachers to optimise the transition to EMI will include the following strategies: mandatory period of adaptation, control of rate and speed of speech, presentation new vocabulary, review of what has already been learned at the beginning of each lesson, handouts and visual aids, key words, reference literature in a foreign language, glossaries, English language (L2) is used both in lectures and in practical and laboratory classes, paraphrasing and reformulation, interactive approach, even in lectures, encouraging students

to discuss, group work, adequate assessment, establishing feedback with students, cooperation between language and subject teachers (source/content teachers).

All of the listed problems can be divided into certain categories, and accordingly, some researches [3; 12] point out three main needs that EMI teacher training programs should cover:

- communication and use of ESP;
- pedagogy and didactics;
- multilingualism and multiculturalism.

According to all the needs of EMI teachers, the University of Cambridge provides training within eight self-contained modules that can be taught in any order, and you can even choose some of them instead of studying them all:

1. Module 1. English for lectures.
2. Module 2. English for seminars.
3. Module 3. English for small groups and practical classes.
4. Module 4. English for tutorials and supervision.
5. Module 5. English for online communication.
6. Module 6. English for assessment and feedback.
7. Module 7. English for the developing and extending professional roles (functions).
8. Module 8. English for professional responsibilities [17].

Nevertheless, experts note a number of advantages, despite all the challenges of EMI implementation:

Personal benefits, or benefits for each individual student:

- the possibility of publications in academic journals;
- the opportunity to participate in international conferences;
- improving knowledge of English;

- career advancement, gaining access to a better job both at home and abroad;

- familiarization with another culture, participation in a multicultural and multilingual community [15, p. 30; 18, p. 23].

External benefits, i.e. benefits for universities:

- attraction of students from foreign countries;

- the country becomes a competitor on the global market;

- the status of local universities rises, the rating increases [15, p. 30; 18, p. 23].

The adoption of the EMI program is not just an automatic move to a different language policy. The implementation of such a method is possible with the joint activity of English language teachers and teachers of professional disciplines – professionals in their field. Therefore, among the positive results, it should be noted the strengthening of interaction between teachers of professional subjects and teachers of the English language. The challenge for teachers is their own insufficient level of language proficiency, students' language competence, teaching methods, pedagogical issues and availability of resources. It is clear that teachers of EMI programs in institutions of higher education have a key role in implementing the goals of EMI programs. Each institution should have a clear language policy consistent with the aims and principles of EMI, together with a language support strategy that ensures the necessary knowledge and skills are available to successfully implement EMI. The experience of teaching non-linguistic students of natural sciences proves that EMI implementation is not as complicated as it seems and is possible under cooperation, mutual willingness to achieve results and hard work of all the participants.

BIBLIOGRAPHY

1. Graddol D. The Future of English. A guide to forecasting the popularity of the English Language in the 21st century. London, UK: The British Council. URL: <http://www.britishcouncil.org/learning-elt-future.pdf>.
2. Dearden J. English as a medium of instruction – a growing global phenomenon. British Council. URL: <http://www.britishcouncil.org/education/ihe/knowledge-centre/english-language-higher-education/report-english-medium-instruction>.
3. Han J., Singh M. Internationalizing Education Through English Medium Instruction. Key Theoretic-Pedagogical Ideas: Research Project Report. Kingswood, NSW, Australia : University of Western Sydney, 2014. 30 p.
4. Borg S. The Impact of the English for Universities Project on ESP and EMI in Ukrainian Higher Education: Final Report. URL: http://www.britishcouncil.org.ua/sites/default/files/efu_impact_report_-_final_version_26_feb_2019.pdf.
5. Болайто Р., Вест Р. Інтернаціоналізація українських університетів у розрізі англійської мови. Проект «Англійська мова для університетів». Київ : Стиль, 2017. 154 с.

6. The Internationalisation of Ukrainian Universities: the English language dimension. Kyiv : British Council. URL: http://www.britishcouncil.org.ua/sites/default/files/2017-10-04_ukraine_-_report_h5_en.pdf.
7. Fortanet-Gomez I. Critical Components of Integrating Content and Language in Spanish Higher Education. *Journal of Language, Learning and Academic Writing*. 2011. Vol. 8. Issue 3.
8. Coyle D., Hood Ph., Marsh D. CLIL: Content and Language Integrated Learning. Cambridge : Cambridge University Press, 2011. 324 p.
9. Marsh D. English as medium of instruction in new global linguistic order: Global Characteristics, local consequences. *Second Annual Conference for Middle East Teachers of Science, Mathematics and Computing*. Abu Dhabi. URL: <https://archive.org/details/ProceedingsOfTheSecondAnnualConferenceForMiddleEastTeachersOfScienceMathematicsAndComputing.pdf>.
10. Vinke A.A. English as the medium of instruction in Dutch engineering education. Delft : Delft University Press, 1995. 206 p.
11. Macaro E. English Medium Instruction: Time to start asking some difficult questions. *Modern English Teacher*. V. 24. № 2. P. 1–7. URL: www.modernenglishteacher.com.
12. Barrios E., Lopez-Gutierrez A., Lechuga C. Facing challenges in English Medium Instruction through engaging in an innovation project. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*. 2016. Vol. 228. P. 209–214.
13. Llurda E. Non-native Language Teachers: Perceptions, Challenges, and Contributions to the Profession. Boston, MA : Springer, 2006. P. 63–84.
14. Costa F., Coleman J. A survey of English medium instruction in Italian higher education. *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism*. 2012. № 16 (1). P. 3–19.
15. Michael Carrier. English for Professional Contexts and International Mobility: EMI and Intercultural Awareness. URL: michaelcarrier.com/wp-content/uploads/2017/11/QUEST-ASE-2017-English-for-professional-contexts-blueT-v1d-50-EDIT-PDF.pdf.
16. Hoare Ph., Stapleton P. Classroom Strategies for English Medium Teaching and Learning. URL: https://www.eduhk.hk/ele/research/seminar/1213/HKIED_ELE_Seminar121117_1.pdf.
17. Certificate in EMI Skills. URL: <https://www.cambridgeenglish.org/teaching-english/teaching-qualifications/institutions/certificate-in-emi-skills/about-the-course/>.
18. Nicola Galloway, Jaroslaw Kriukow and Takuya Numajiri. Internationalisation, Higher Education and the Growing Demand for English: an Investigation into the English Medium of Instruction (EMI) movement in China and Japan. British Council. The University of Edinburgh. 2017. 44 p.

REFERENCES

1. Graddol, D. (2000). The Future of English. A guide to forecasting the popularity of the English Language in the 21st century. London, UK. British Council. Retrieved from: <http://www.britishcouncil.org/learning-elt-future.pdf>.
2. Dearden, J. (2016). English as a medium of instruction – a growing global phenomenon. British Council. Retrieved from: <http://www.britishcouncil.org/education/ihe/knowledge-centre/english-language-higher-education/report-english-medium-instruction>.
3. Han, J., Singh, M. (2014). Internationalizing Education Through English Medium Instruction. Key Theoretic-Pedagogical Ideas: Research Project Report. Kingswood, NSW, Australia: University of Western Sydney.
4. Borg, S. (2019). *The Impact of the English for Universities Project on ESP and EMI in Ukrainian Higher Education: Final Report*. Retrieved from: http://www.britishcouncil.org.ua/sites/default/files/efu_impact_report_-_final_version_26_feb_2019.pdf.
5. Bolaito, R., Vest, R. (2017). Internatsionalizatsiia ukrainskykh universytetiv u rozrizi anhliiskoi movy. Proekt «Anhliiska mova dlia universytetiv» [Internationalisation of Ukrainian Universities in terms of the English Language. Project «English for Universities»]. Kyiv: Vydavnytstvo «Styl». [in Ukrainian].
6. The Internationalisation of Ukrainian Universities: the English language dimension. (2017). Kyiv: British Council. Retrieved from: http://www.britishcouncil.org.ua/sites/default/files/2017-10-04_ukraine_-_report_h5_en.pdf.
7. Fortanet-Gomez, I. (2011). Critical Components of Integrating Content and Language in Spanish Higher Education. *Journal of Language, Learning and Academic Writing*. Vol. 8. Issue 3.
8. Coyle, D., Hood, Ph., Marsh, D. (2011). CLIL: Content and Language Integrated Learning. Cambridge. Cambridge University Press.
9. Marsh, D. (2006). English as medium of instruction in new global linguistic order: Global Characteristics, local consequences. *Second Annual Conference for Middle East Teachers of Science, Mathematics and Computing*. Abu Dhabi. Retrieved from: <https://archive.org/details/ProceedingsOfTheSecondAnnualConferenceForMiddleEastTeachersOfScienceMathematicsAndComputing.pdf>.

10. Vinke, A.A. (1995). English as the medium of instruction in Dutch engineering education. Delft. Delft University Press.
11. Macaro, E. (2015). English Medium Instruction: Time to start asking some difficult questions. *Modern English Teacher*. V. 24, № 2. pp. 1–7. Retrieved from: www.modernenglishteacher.com.
12. Barrios, E., Lopez-Gutierrez, A., Lechuga, C. (2016). *Facing challenges in English Medium Instruction through engaging in an innovation project*. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*. Vol. 228. pp. 209–214.
13. Llundu, E. (2006). Non-native Language Teachers: Perceptions, Challenges, and Contributions to the Profession. Boston, MA: Springer. pp. 63–84.
14. Costa, F., & Coleman, J. (2012). A survey of English medium instruction in Italian higher education. *International Journal of Bilingual education and Bilingualism*. 16 (1), pp. 3–19.
15. Michael Carrier. (2016). English for Professional Contexts and International Mobility: EMI and Intercultural Awareness. Retrieved from: michaelcarrier.com/wp-content/uploads/2017/11/QUEST-ASE-2017-English-for-professional-contexts-blueT-v1d-50-EDIT-PDF.pdf.
16. Hoare, Ph., Stapleton, P. (2020). Classroom Strategies for English Medium Teaching and Learning. Retrieved from: https://www.eduhk.hk/ele/research/seminar/1213/HKIED_ELE_Seminar121117_1.pdf.
17. Certificate in EMI Skills. Retrieved from: <https://www.cambridgeenglish.org/teaching-english/teachingqualifications/institutions/certificate-in-emi-skills/about-the-course/>.
18. Nicola Galloway, Jaroslaw Kriukow and Takuya Numajiri. (2017). *Internationalisation, Higher Education and the Growing Demand for English: an Investigation into the English Medium of Instruction (EMI) movement in China and Japan*. British Council. The University of Edinburgh. 44 p.

УДК 82-32(477):364.64
DOI <https://doi.org/10.32782/bsps-2024.6.4>

ТЕМА МІЖПОКОЛІННЄВИХ ЗВ'ЯЗКІВ У РОДИНІ (НА МАТЕРІАЛІ НОВЕЛ «КАРБИ» МАРКА ЧЕРЕМШИНИ Й «ДИТИНСТВО» ЮРІЯ ЯНОВСЬКОГО)

Світлана Гуцуляк

кандидат філологічних наук,
асистент кафедри української літератури
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
вул. Коцюбинського, 2, м. Чернівці, Україна
orcid.org/0009-0000-6929-2572
e-mail: s.hutsuliak@chnu.edu.ua

Анотація. У статті здійснено порівняльний аналіз новел «Дитинство» (частина роману в новелах «Вершники») Юрія Яновського й «Карби» Марка Черемшини з погляду осмислення в них теми стосунків між різними поколіннями в родині. Тема міжпоколіннєвих зв'язків загалом і родинних (між батьками й дітьми, прабатьками й онуками) зокрема є однією із центральних у творчості названих авторів, де функціонує як чинник концептуальний (на рівні філософського осмислення проблем життя і смерті, вічного і тлінного, старіння, самотності, інакшості, втрати тощо, образів літніх людей, літньої пари, з одного боку, і дітей, підлітків – з іншого), так і сюжетотворчий (лягаючи в основу конфлікту, «рухає» сюжет, подекуди формує інтригу). Бачимо центральних персонажів обох новел у дуже ранньому, ще дошкільному, віці, що дає письменникам унікальну нагоду «романтизувати», перетворити грубу реальність (убогість, важка праця, напівголодне існування, тияцтво) через накидання на неї картини світу очима дитини, яка пізнає життя (де карби можна перестріляти, а сонце – понюхати, де за краєм землі – багато погаслих сонць, де чути, як ламається піст тощо – цей список безпосередніх дитячих уявлень незабаром продовжить Довженків Сашко). Спостережено, що реальність є простором батьків, а прабатьки належать до магічного дитячого світу як його персонажі, співтворці й охоронці. Найстарші представники родин – підкреслено прості люди, неосвічені, а якщо йдеться про прадіда Данила – то й не пристосовані до мирської суєти. Водночас вони є мольфарамі, що, передаючи внукам багатющі знання про минуле, закони природи, потойбічне життя й передчуваючи власну смерть, готують собі заміну. У творах це зафіксовано епізодами з останнім передсмертним поглядом на наступника, а в новелі «Дитинство» – ще й через вручення турецького сльозу – своєрідного євианзілля. З'ясовано, що родина в новелах «Дитинство» й «Карби» тримається на особливому сакральному зв'язку між прабатьками й онуками, який унаочнює так званий «закон існування», синтезуючи міфологічний мотив вічного оновлення в природі та християнську концепцію воскресіння.

Ключові слова: Юрій Яновський, Марко Черемшина, новела, тема родинних стосунків, «закон існування», мотив вічного оновлення.

THE TOPIC OF RELATIONS BETWEEN GENERATIONS IN FAMILY (IN MARKO CHEREMSHYNA'S SHORT STORY "KARBY" AND YURIY YANOVSKY'S ONE "DYTYNSTVO")

Svitlana Hutsuliak

Candidate of Philological Sciences,
Assistant at the Department of Ukrainian Literature
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University
Kotsiubynskoho Str., 2, Chernivtsi, Ukraine
orcid.org/0009-0000-6929-2572
e-mail: s.hutsuliak@chnu.edu.ua

Abstract. The paper provides a comparative analysis of the short stories "Dytynstvo: ("Childhood", part of novel-in-stories "Vershnyky") by Yuriy Yanovsky and "Karby" ("Notches") by Marko Cheremshyna from point of the topic of relations between different generations in one family. The topic of intergenerational

ties in general and family ties (between parents and children, grandparents and grandchildren) in particular is among the central ones in the works of these authors, where it functions as a conceptual factor (at the level of philosophical understanding of the problems of life and death, eternal and mortal, aging, loneliness, otherness, loss, etc., images of elderly people, an elderly couple – on the one hand, and children, teenagers – on the other) and plot-forming (being the basis of the conflict, “moves” the plot, sometimes forming an intrigue). The central characters of both short stories appear in front of the reader at a very early, preschool age, which gives writers a unique opportunity to “romanticize” and transform harsh reality (poverty, hard work, half-starved existence, drunkenness) by projecting onto it a picture of the world through the eyes of a child who is learning about life (where you can shoot those notches and smell the sun, where there are many extinguished suns behind the edge of the earth, where you can hear the breaking of the fast, etc. – this list of naive children’s representations will soon be continued by Dovzhenko’s Sashko). It has been observed that reality is the space of parents, and ancestors belong to the magical children’s world as its characters, co-creators and guardians. The oldest representatives of the families are emphasized as ordinary people, uneducated, and in the case of great-grandfather Danylo – not adapted to the bustle of the world. At the same time, they are mofars, who, passing on to their grandchildren rich knowledge about the past, the laws of nature, the afterlife, and anticipating their own death, prepare a replacement for themselves. In the works this is emphasized by scenes with the last dying glance at the successor, and in short story “Dytynstvo” – also through the presentation of a Turkish tear – a kind of evshan-potion. It has been found that the family in short stories “Dytynstvo” and “Karby” is based on a special sacred connection between ancestors and grandchildren, which visualizes the so-called “law of existence”, synthesizing the mythological motif of eternal renewal in nature and the Christian concept of resurrection.

Key words: *Yuriy Yanovsky, Marko Cheremshyna, short story, topic of family relations, “law of existence”, motif of eternal renewal.*

Тема міжпоколіннєвих зв’язків загалом і родинних зокрема (між батьками й дітьми, прабадьками й онуками) – одна з наріжних у творчості Ю. Яновського й Марка Черемшини. Вона функціонує водночас як чинник концептуальний (на рівні філософського осмислення проблем життя і смерті, вічного і тлінного, старіння, самотності, інакшості, втрати тощо, образів літніх людей, літньої пари, з одного боку, і дітей, підлітків – з іншого), так і сюжетотворчий (лягаючи в основу конфлікту, «рухає» сюжет, подекуди формує інтригу).

Цікавість Ю. Яновського до зазначеної теми простежується чи не в усіх найвідоміших творах письменника, включно з «Лебединою» п’єсою «Дочка прокурора» (1954), де драматичні події зумовлені відсутністю якісного спілкування між членами родини, егоцентризмом дорослих, ігноруванням проблем дітей-підлітків. У хрестоматійній історії про братовбивство (новела «Подвійне коло» з роману «Вершники» (1935)) кожне кровопролиття фіксується як усвідомлене порушення батьківського заповіту (відбувається руйнування родинних зв’язків і морального коду, що традиційно передається з покоління в покоління): «Тому роду не буде переводу, в котрому браття милують згоду» [1, с. 329]. Брати Половці – це анти-Виривайли з роману

«Чотири шаблі» (1930). Виривайли воюють пліч-о-пліч, тяжко переживають смерть брата від рук ворога, оплакуючи у формі народних голосінь: «Братику наш рідний, – стогнав Семен, – та чим тебе поминати, згадувати? Чи кров’ю, чи піснею, чи високою могилою? Дивися, брате-соколе, ось сидять твої воріженьки, – глянь на них, братику, упийся їхніми благаннями, бо я їх зараз різатиму...» [1, с. 219]. У «Чотирьох шаблях» невизначеність мотиву батьківства в традиційному сенсі (може йтися хіба що про слабко окреслену лінію Шахаєвої сім’ї та про рефлексії Остюка, кохана жінка якого перервала вагітність, над гендерними ролями в різних націях) компенсується позиціонуванням – у душі козацької культури – отамана Шахая як батька для бійців. У галереї романтизованих маскулінних персонажів він стоїть близько до образу Мусія Половця, голови артілі, який, попри літній вік, зробив дещо надзвичайне: самотужки вибрався зі штормового моря й урятував артільний човен. Але читач цього ще не може знати, коли «здоровий і завзятий» [1, с. 349] Чубенко повертається один, коли стара Половчиха мовчки оплакує чоловіка (голосіння від третьої особи), коли оповідач запитує, «чи завжди так буває, що молоде впливає, а старе гине» [1, с. 347], і коли, зрештою, голосом дитини, тобто майбутнього,

констатовано (з повтором задля увиразнення) очікувану зміну поколінь: «бабо, а діда Мусія не буде, бо той дядько казали, що упірнув дід Мусій двічі й потім щез, а дядько упірнули за ним і вдарилися головою об човна, і не буде вже діда Мусія» [1, с. 348]. Попри те що Ю. Яновський не збирається бути передбачуваним і дублювати тут філософську модель новели «Дитинство», запитання, риторичність якого піддається сумніву, – лише варіація на тему т. зв. «закону існування», сформульованого в дебютному романі «Майстер корабля» (1928): «Народивши вашого батька, ми все життя вважали себе старшим і розумнішим за нього. Вас ми констатували як першу пересторогу і нагадування про Потойбічне. Звичайно, ми з вами серйозно рахуватися не могли. Ми навіть вороже дивимось на вас, бо ви женете нас до могили. Ви випиваєте наше погасання, красується і ростете. В цьому – закон існування» [2, с. 39].

Цей же «закон» витискає із життя самотніх літніх (в одному з творів звучить думка, що «старі най би разом умирали, най би друге не лишелоси на поруганіє» [3, с. 66]) персонажів Марка Черемшини: діда Чюрея з новели «Дід» («– Але ти, старий, віджив своє, то машір із своєї хати, не відривай унукам грінку від губи!» [3, с. 41]), Ілаша з «Грушки» («– Не бійтеси, небожета, мені недалекі гони, я вам хати не залежу. Завтра неню собі вирідите, а з неділі, чій, і я піду» [3, с. 67]), бабу з «Бабиного ходу» («– Ця, брачіки, вже до магазину, – кажуть вони до себе і махають головами над бабиною старістю» [3, с. 80]). А ті протестують (читай: обороняються), як можуть – кожен у свій спосіб: на похороні дружини, вслід за дочками, які докоряють йому материними синцями, Ілаш розповідає громаді власну правду – про безпросвітне життя в цілоденній праці, з якого рятувався випивкою; зневажені дітьми Чюрей і баба готують відплату: перший зважається на самогубство («най повішеника ховає, най люди це місце обминають» [3, с. 41]), а друга долає тяжку, імовірно, останню для себе дорогу, щоби скасувати заповіт. Отже, у цих творах поривання із життям пов'язане з пориванням стосунків між батьками й дітьми: молоді вимагають звільнення місця для себе, а літні, опинившись у межовій ситуації, попри спроби боротьби, визнають такий плін природним.

У статті зіставлено новели, що найбільше надаються для порівняльного аналізу в аспекті теми міжпоколінневих зв'язків у родині, – «Карби» з однойменної збірки Марка Черемшини 1901 року й «Дитинство» – фрагмент роману Ю. Яновського «Вершники» 1935 року.

Тематичний та антропологічний аспекти новелістики Марка Черемшини ставали об'єктами студій сучасних науковців, зокрема Т. Лях, Н. Мафтин, Р. Піхманця, І. Стеф'юк, С. Хороба, у цьому ж ключі прозу Ю. Яновського досліджували Л. Гижя, С. Журба, В. Панченко, О. Цєпа й інші.

Однак досі постаті й доробки цих авторів прицільно не порівнювали, що й зумовлює актуальність розвідки, мета якої – проаналізувати тему міжпоколінневих родинних зв'язків (предмет дослідження) на матеріалі обраних новел Ю. Яновського й Марка Черемшини (об'єкт дослідження).

Спільники в справі творення української модерної прози, Ю. Яновський і Марко Черемшина філігранно розминулися в часі та просторі: 25 квітня 1927 року, коли серце Марка Черемшини зупинилося в рідному селі Кобаки на підпольській Галичині, творче життя Ю. Яновського було в зеніті: молодий художній редактор Одеської кінофабрики, двома роками раніше він вдало дебютував як прозаїк книжкою новел, а в 1928 році видасть свій найкращий роман. У долях письменників є несподівані перегуки, як-от: раннє дитинство в дідуся з бабусею, любовні трикутники, відсутність дітей у шлюбі, хвороби серця й нирок і майже однакова тривалість життя (51 і 52 роки). Щодо творчості, то промовистий факт присутності в бібліотеці Ю. Яновського Черемшинових «Вибраних оповідань» (1945), які нині зберігаються в книжковому сховищі ЦДАМЛМ України. Але Ю. Яновський мав познайомитися з новелами Марка Черемшини значно раніше, ще в 1920-х роках, коли останнім «заопікувався» М. Зеров: або через публікації в місячнику «Життя й революція», або через видану «Книгоспілкою» збірку «Село вигибає» (1925). І точно не міг оминати увагою хоча б тому, що його теж цікавила тема війни та приваблювала коротка проза. Романна форма в Ю. Яновського постала в річищі модерністської тенденції до циклізації, унаслідок впливу кіно, зокрема ефекту

кадровості, та інтенції на калейдоскопічність зображення: звідси – різномірна мозаїчність «Майстра корабля», жанрова специфіка «роману в піснях» «Чотири шаблі» й роману в новелах «Вершники». Явище циклізації новел у першій збірці Марка Черемшини відзначали О. Гнідан, І. Денисюк, Н. Мафтин, С. Хороб та Р. Чопик, а книгу «Село вигибає» Т. Лях вважає близькою до роману в новелах [4, с. 60].

Сучасники Ю. Яновського доводили, що він «у прозі був поетом» [5, с. 117]. Г. Островський зазначав, що «Майстер корабля» – «поетичний роман, справді поема в прозі, як і все, що писав до того Яновський» [6, с. 218]. А про його «Вершників» Ю. Смолич висловився так: мовляв, це «чудова книжка, але це зовсім не роман, як думав Яновський і як досі трактує дехто з критиків» [5, с. 117]. Якщо в контексті аналізу творчості Ю. Яновського подібні зауваги зумовлюють дискусії про світогляд, стильову манеру письменника, відсилають до поетичного доробку, того, що ввійшов і не ввійшов до дебютної та єдиної збірки «Прекрасна Ут» (1928), то у випадку Марка Черемшини це ще й легітимізація його виокремлення («В. Стефанік – це артист-епік Божою ласкою, Л. Мартович – сатиричний аналітик людського соціуму»; Марко Черемшина – тонкий лірик із домінуючою в його поезії фольклорною барвою» [7, с. 628]) із триєдиності «Покутської трійці», з-під впливу чи суджень про вплив В. Стефаніка.

В обох письменників – і Ю. Яновського, і Марка Черемшини – проза ритмізована, наспівна, пересипана повторами на звуковому, лексичному й синтаксичному рівнях, апелює до фольклорної традиції (поряд зі взоруванням на європейські зразки), що якнайкраще демонструє звернення до поезики народних голосінь. Для Марка Черемшини голосіння є й елементом картини світу, і способом його впорядкувати та зцілити, сказати б, «знайти рівновагу для світу» [8, с. 76]. Досліджуючи фольклоризм творів Ю. Яновського, треба виходити з того, що їхній автор полюбляє еkleктику, стилізацію, грається зі словом, бавиться літературною технікою, іронізує, заграє з читачем; це «собі такий літературний панич, що все знає і нічим його не здивуєш ні ти, ні саме життя» [6, с. 279]. Натомість він не втомлюється дивувати: у винятково європейському романі «Майстер кора-

бля» про кіно, морські пригоди й «любовний трикутник» опис інтимної сцени між чоловіком із японським ім'ям і жінкою, постать якої «дещо позичена з сучасного європейського буржуазного роману» [6, с. 276], містить несподіване порівняння: «Ми хилилися одне до одного, як дуб і лоза, і кожне з нас було то дубом, то лозою» [2, с. 87]. Зрештою, ще навіть до появи «Майстра корабля», де «зрівноваженість патетики іронією майже бездоганна» [6, с. 307], А. Ніковський висновує (у рецензії на книгу «Кров землі» 1927 року), що «в цього письменника рішучо все говорить за щирого письменника, тільки що сюжетна кокетерія лякає трохи й викликає тривогу, що те, що він тепер так іронічно трактує, щоб не впало на нього руйнівним тягарем» [6, с. 279]. Іще одне застереження стосується гри з читачем (яка часто ініціюється через уявний діалог між ним та оповідачем): «І всякий читач скаже: мені дивно і я морщу чоло: не робіть із мене ні дурня, ні розумного, бо я хочу оповідання, себто дії, акції, життя, а письменник нехай сам до мене не лізе з лірикою так само, як і я до нього лізти не хочу» [6, с. 279].

І. Стеф'юк зазначає про Черемшинову книгу «Село вигибає», що це «гра з читачем. Насправді важко зрозуміти, де письменник серйозно говорить, де іронізує, а де вдається до сарказму» [9, с. 72]. Гірку іронію збірки «Карби» можна означити Чюрєєвим, «бо... такий мав розум!» [3, с. 42]. Це сливе кафківське поєднання трагічного й іронічного (а також реального й фантастичного) особливо характерне для новели «Бабин хід». Порівняння сутності трагічного в Марка Черемшини та Ю. Яновського не показове, показово, що життя в них перемагає смерть. Філософія вітаїзму, за спостереженням науковців, не стільки помітна в першій збірці Марка Черемшини, скільки у воєнних новелах книги «Село вигибає», і, може, більше позначила романи Ю. Яновського «Майстер корабля» та «Чотири шаблі», ніж його «Вершники». Утім саме вітаїстичний пафос на тлі розгортання мотиву смерті об'єднує новели, що є об'єктом аналізу цієї розвідки. Як об'єднує і їхня автобіографічність.

Життєва основа «Вершників», безумовно, відсилає до постаті М. Куліша. У спогадах В. Куліша читаємо: «Татові оповідання про Таврію та організацію повстанського

полку надихнули Яновського написати прекрасних «Вершників» та «Чотири шаблі». В романі «Вершники» Яновський описав полк Куліша як «олешківський батальйон», а самого тата як «Данило Чабан, пізніший письменник» [10, с. 36]. Але вгадується тут й особиста історія Ю. Яновського, який був первістком у багатодітній родині та змалку виховувався в татових батьків («Доки хлопчик не почав ходити, Марія Мусіївна жила в Майєровому. Потім вона поїхала до Червоновершки, а Юрко залишився біля баби й діда. Тут він виростав, тут пізнавав світ» [11, с. 30]), а після смерті в 1907 році діда Миколи Яновського (Данило Чабан?) хлопчика забрав до себе дід по материній лінії Мусій Здорик (Мусій Половець?). С. Плачинда зазначає: «Мине чимало років, і дід Микола вирине на сторінках роману «Вершники», в розділі «Дитинство», постане він в образі діда Данила. А біля нього з'явиться й хлопчик Данилко, в якому легко розпізнати малого Юрка Яновського» [11, с. 30]. Є припущення, що образ прадіда Данила також має риси чабана з Майєрового Данила Буйлука [11, с. 32].

Актуальність прочитання «Карбів» посередництвом біографічного методу засвідчують спогади Марка Черемшини про дитячі роки, проведені в дідуся й бабусі Дмитра й Насті Олексюків, про батька та навчання в польській гімназії. Ми бачимо центральних персонажів обох творів – і Черемшиного Петрика, і Данилка Ю. Яновського – у дуже ранньому, ще дошкільному, віці, що дає письменникам унікальну нагоду «романтизувати», перетворити грубу реальність (убогість, важка праця, напівголодне існування, пияцтво) через накидання на неї картини світу очима дитини, що пізнає життя (де карби можна перестріляти, а сонце – понюхати, де за краєм землі – багато погаслих сонць, де чути, як ламається піст тощо – цей список безпосередніх дитячих уявлень незабаром продовжить Довженків Сашко).

Реальність є простором батьків, прабатьки належать до магічного дитячого світу як його персонажі, співтворці й охоронці: згадаймо, як дід обережно вихоплює Петрика з гострої дорослої розмови (батько погрожує втопити сина, бо «пустий, бо хоче багато їсти» [3, с. 32], докоряє свекрові, що не дав віна), використовуючи зрозумілі для дитини

заспокійливі конструкції: «чємний онука», «буде мене слухати», «буде бабі помагати» [3, с. 32]; або як означає хронотоп цього світу: «Поки-с у діда, то не плач, небоже, ше тот час не прийшов на тебе!» [3, с. 34]. Найстарші представники родини – підкреслено прості люди, неосвічені, а якщо йдеться про прадіда Данила – то й не пристосовані до мирської суєти («серед степу голий, серед людей голодний» [1, с. 338]). І водночас мольфари, що, передаючи внукам багатющі знання про минуле, закони природи, потойбічне життя й передчуваючи власну смерть («буду гинути, Петрику!» [3, с. 37], «ходімо натше-серце пракорінь шукати, щоб тобі довго ше топтати грішну землю, а мені стати на одвіт» [1, с. 344]), готують собі заміну. В обох творах це фіксується епізодом з останнім передсмертним поглядом на наступника, а в новелі «Дитинство» – ще й через вручення турецького сльозу – своєрідного євшан-зілля. Зрештою, не випадково в Ю. Яновського прадід і правнук мають одне ім'я на двох. В уяві Данилка «прадід стояв, мов знатник, що знає всі весняні тайни, він здавався Данилкові господарем степових звичаїв» [1, с. 338].

У новелі Ю. Яновського дуже виразно зчитуються координати сфери сакрального: хронос дитинства («і всі весни його дитинства склалися в одну» [1, с. 338]) і топос степу, який бачиться окремою утаємниченою цивілізацією: «Комусь, не степовикові, не зрозуміло, як живуть люди на голій, порожній рівнині» [1, с. 337]. Степ – це місце сили для персонажів Ю. Яновського, з одного боку, неосяжний простір із давньою історією, з іншого – герметичний, затишне лоно, де життя людини проходить свій цикл у сув'язі з природним: «Той дикий степ був полем бою на гранях багатьох епох, і це не заважало перекопській рівнині пишно зацвітати щовесни і вигорати на літо, мокнути восени і замерзати на зиму, тоді по ній ходили люті й прокляті хуговії, а по селах плодилися степовики» [1, с. 336 – 337]. Розповіді про героїчне минуле (Петрикові дід «показував пальцями мальованих стрільців на комині та й розказував, як вони татарів та багачів різали, смолою обкапували» [3, с. 32], прадід Данило оповідав, що «суд не міг козачих прав ізнайти, то турбаї й повбивали панів і побивали суд, і одбивалися п'ять років» [1, с. 343]), – це частина виховання

хлопчиків, їх підготовка до майбутніх битв за свободу, за ріднину.

У новелі Ю. Яновського згадується гайдамацька пісня з такими рядками: «аж ось іде школярець польської натури, на нім штанишаровари з свинячої шкури» [1, с. 343], які не мають прямого зв'язку із сюжетом «Дитинства», але резонують із «Карбами». На відміну від Данилка, якого читач бачить лише в ранньому дитинстві, хоч й отримує уявлення про одну з імовірних версій його долі («може вивчитись на чабанчука й вийти на чабаненка і, нарешті, заступити батька-чабана» [1, с. 338]), образ Петрика зазнає трансформацій, пов'язаних зі зростанням і зміною середовища. Власне, Петрика силою (удруге батько виконує руйнівну функцію) виймають зі світу, де він зростає в любові й гармонії, віддаючи на навчання в польську гімназію. І ця штучна, соціальна розлука травмує його більше, ніж біологічний розрив – дідова чи бабина смерть.

Бабин відхід природний, позбавлений трагічних інтонацій (ба навіть позначений гумором: «Ще листечко з дерев не попадало, ще багацька бараболя у купинах не дійшла, ще коноплі у мочулах не змочились, як Петрикова баба забакла умирати» [3, с. 37]): так минуле відходить, щоб майбутнє могло відбутися, щоби викроїти «у Петриковім серці карби, котрі ніколи не загояться і не заростуть панським салом» [3, с. 39]. На природність – і життєствердність – такого плину речей указує також Ю. Яновський, кінематографічно (а це ще одна прикметна особливість обох новел) змальовуючи філософську картину, як, уражений раптовою смертю прадіда, Данилко біжить степом безвісти, і відстань між прадідом та онуком збільшується, що символізує відновлення «рівноваги поколінь» [1, с. 345]. В обох творах опоетизовано давні вірування українців у те, що душа померлого відлітає пташкою чи іншою живою істотою, закцентовано на зв'язку між людською вдачею й подобою душі: так, беззахисна бабина душа, гнана роєм карбів, «тріпотіла голими порубаними крильцями» [3, с. 38], а душі незнайомого чоловіка «не видно, – яка вона в того дядька була – як жайворонки чи як ластівка, а мо', метеликом чи й великим кусючим джмелем» [1, с. 341]. Те, що дідова смерть у новелі «Карби» лишається «неоплаканою», легко пояснити: по-перше, дитячий

вік міг згладити переживання втрати (малий Данилко, наприклад, сприймає смерть як святкове дійство, під час якого можна всмак наїстися), по-друге, її заступила більша біда, що «переділювала одно життя і одно тіло на дві нерівні часті» [3, с. 35].

Мотив роздвоєння представлений опозиціями «село – місто», «селянин – пан», «рідне – чуже», «дитина – дорослий», «щасливий – самотній» тощо. Інтенсивність дитячих переживань передається через нанизання порівняльних конструкцій: «гнувся додолу, як лоза від вітру», «мовчав, як маленький гріб», «тріпався, як птах у клітці», «як злодій, до свого села перекрадався» [3, с. 35]. Підкреслюється неможливість повернення Петрика до попередніх стану й середовища: його відокремленість, «інакшість» декларують, витісняючи водночас ще й із різних генераційних полів, і бабуся – нахвалюючи («Тото, любетка, не наша голова до такого розуму, ей де!...»), й однолітки – глузуючи («називали стриженім урльопником і просили, аби танцював польки» [3, с. 36] – контраст до картини з дитинства, де під загальне схвалення дорослих «йшов гайдука данцювати» [3, с. 33]). Глузування дівчат – якщо підібрати відповідну тональність – нагадують голосіння: «– А де твої, Петрику пави? – Де топорець карбований? – Де твоя стрільба, Петрику?» [3, с. 36]. А емоції закоханої в Петрика Калини Несторієвої передаються вже в традиційному реєстрі голосінь та узагальнюються порівнянням: «наче за мерцем, за Петриком банувала» [3, с. 36].

Власне, поетика голосінь пронизує новелу «Карби». Так, ще на початку твору вона не лише привносить мотив втрати, а й демонструє значущість утраченого, сакралізує його, зокрема, через образи серця й карбів. У використанні тут бінарних опозицій Т. Лях прочитає «думку автора про мінливість усього існуючого», «міфологічний мотив вічного відродження» [4, с. 4] (і в Марка Черемшини, і в Ю. Яновського він поєднується з християнською концепцією воскресіння, зокрема через залучення елементів великоднього сюжету), який, знов-таки на тлі голосінь, не менш гучно звучить і в кінці «Карбів», витворюючи вітаїстичне обрамлення.

В обох новелах батьки (матір зображена люблячою плакальницею, м'якою й податливою, а в Яновського – ще й творчою силою,

обмеженою злиденним життям, батько – руйнівним началом) рівновіддалені від дітей (конфлікт між бажанням і неспроможністю забезпечити потреби) і прабабків (неприятель між батьком і тестем), тож родина тримається

на зв'язку між прабабками й онуком (прапрабабком і правнуком), який стає символом постійного оновлення в природі, у цьому ракурсі може розглядатися на матеріалі інших творів Ю. Яновського й Марка Черемшини.

ЛІТЕРАТУРА

1. Яновський Ю. Твори : у 5 т. / упоряд. К. Волинський, М. Острик ; післям. М. Пархоменка. Київ : Дніпро, 1983. Т. 2. 424 с.
2. Яновський Ю. Майстер корабля / упоряд., передм., прим. Я. Цимбал. Харків : Віват, 2024. 304 с.
3. Черемшина М. Твори : у 2 т. / упоряд. та прим. О. Мишанича. Київ : Наук. думка, 1974. Т. 1. 332 с.
4. Лях Т. Час і простір як феномени онтологічної поетики української новели кінця XIX – початку XX століть. *Challenges and achievements of European countries in the area of philological researches : collective monograph. Vol. 2.* Riga : Baltija Publishing, 2020. P. 1–17.
5. Лист у вічність : спогади про Юрія Яновського / упоряд. Т.Й. Стах. Київ : Дніпро, 1980. 349 с.
6. Патетичний фрегат : роман Юрія Яновського «Майстер корабля» як літературна містифікація / упоряд. В. Панченка. Київ : Факт, 2002. 344 с.
7. Наєнко М. Художня література України: від міфів до модерної реальності. Київ : ВЦ «Просвіта», 2008. 280 с.
8. Горболіс Л. Партитура ритму у прозі Марка Черемшини. *Слово і час.* 2015. № 8. С. 70–79.
9. Олещук І. Людина і світ у слові Марка Черемшини. Чернівці : ДрукАрт, 2019. 184 с.
10. Куліш В. Слово про будинок «Слово»: спогади. Торонто : Гомін України, 1966. 68 с. URL: <https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/1741/file.pdf> (дата звернення: 06.06.2024).
11. Плачинда С. Юрій Яновський: біографічний роман. Київ : Молодь, 1986. 256 с.

REFERENCES

1. Yanovskyi, Yu. (1983). *Tvory: v 5-ty t. [Novels: in 5 vol.]*. T. 2. Kyiv : Dnipro [in Ukrainian].
2. Yanovskyi, Yu. (2024). *Maister korablia [Master of the Ship]*. Kharkiv : Vivat. P. 304 [in Ukrainian].
3. Cheremshyna, M. (1974). *Tvory: v 2-kh t. [Novels: in 2 vol.]* T. 1. Kyiv : Nauk. Dumka. P. 332 [in Ukrainian].
4. Liakh, T. (2020). *Chas i prostir yak fenomeny ontolohichnoi poetyky ukrainskoi novely kintsia XIX – pochatku XX stolit [Time and space as phenomena of ontological poetics of the Ukrainian short story at the turn of the 19th and 20th centuries]*. *Challenges and achievements of European countries in the area of philological researches : collective monograph. Vol. 2.* Riga : «Baltija Publishing». Pp. 1–17 [in Ukrainian].
5. *Lyst u vichnist: spohady pro Yuriiia Yanovskoho (1980) [Letter to eternity: memories of Yuriy Yanovsky]*. Kyiv : Dnipro [in Ukrainian].
6. *Patetychnyi frehat: roman Yuriiia Yanovskoho «Maister korablia» yak literaturna mistyfikatsiia (2002) [Pathetic frigate: Yuriy Yanovsky's novel «Master of the Ship» as a literary hoax]*. Kyiv : Fakt. P. 344 [in Ukrainian].
7. *Naienko, M. (2008). Khudozhnia literatura Ukrainy: vid mifiv do modernoi realnosti [Ukrainian fiction: from myths to modern reality]*. Kyiv : VTs «Prosvita». P. 280 [in Ukrainian].
8. *Horbolis, L. (2015). Partytura rytmu u prozi Marka Cheremshyny [Rhythm score in Marko Cheremshyna's prose]. Slovo i chas–Word and time. № 8, pp. 70–79 [in Ukrainian]*.
9. *Oleshchuk, I. (2019). Liudyna i svit u slovi Marka Cheremshyny [Man and the world in Marko Cheremshyna's prose]. Chernivtsi : DrukArt. P. 184 [in Ukrainian]*.
10. *Kulish, V. (1966). Slovo pro budynok «Slovo» : spohady [A word about the house «Word»: memories]*. Toronto : Homin Ukrainy. P. 68. Retrieved from: <https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/1741/file.pdf> [in Ukrainian].
11. *Plachynda, S. (1986). Yurii Yanovskyi : biohrafichnyi roman [Yuriy Yanovsky : biographical novel]*. Kyiv : Molod. P. 256 [in Ukrainian].

УДК 811.112.2'25
DOI <https://doi.org/10.32782/bsps-2024.6.5>

СПЕЦИФІКА ПЕРЕКЛАДУ АКАДЕМІЧНИХ ТЕКСТІВ

Оксана Зубач

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри німецької філології
Волинського національного університету імені Лесі Українки
пр. Волі, 13, м. Луцьк, Україна
orcid.org/0000-0003-1884-6875

Оксана Мельничук

студентка II курсу (магістерського) рівня вищої освіти
факультету іноземної філології
Волинського національного університету імені Лесі Українки
пр. Волі, 13, м. Луцьк, Україна
orcid.org/0009-0005-5183-291X

Анотація. Переклад академічних текстів є складним і важливим процесом, що вимагає від перекладача високого рівня мовної компетенції, глибоких знань у конкретній науковій галузі, а також здатності враховувати культурні й контекстуальні особливості вихідної та цільової мов. У статті проаналізовано основні аспекти, що визначають специфіку перекладу академічних робіт, зокрема проблеми, пов'язані з точністю термінології, збереженням наукової достовірності й адаптацією тексту до норм мови, якою здійснюється переклад. Особлива увага приділяється лексичним і граматичним особливостям академічного стилю, а також розглядаються перекладацькі трансформації, які перекладачі використовують для вирішення типових проблем під час перекладу наукових текстів. Важливим аспектом є вміння передавати не лише зміст, а й тонкий контекст, що є важливим у наукових роботах. Також розглядаються складнощі перекладу між різними мовними й культурними системами, які можуть призвести до викривлення сенсу тексту або втрати значення специфічних термінів і концептів. У контексті глобалізації наукових досліджень і зростання міжнародної співпраці в освіті й науці якісні переклади академічних робіт набувають особливої важливості для забезпечення точності передачі наукової інформації. Підкреслено, що перекладачі повинні не лише володіти мовними знаннями, а й мати здатність до адаптації наукових ідей до іношої мовної та культурної реальності. Крім того, подаються огляд основних підходів до перекладу академічних текстів, зокрема методів дослівного, адаптивного й інтерпретативного перекладу, а також практичні рекомендації для покращення якості перекладів. Зроблено висновок, що ефективний переклад академічних текстів є важливим елементом міжкультурної комунікації та сприяє розвитку міжнародного наукового обміну.

Ключові слова: академічний текст, термінологія, науковий стиль, перекладацькі трансформації.

THE TRANSLATION PECULIARITIES OF ACADEMIC TEXTS

Oksana Zubach

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of German Philology
Lesya Ukrainka Volyn National University
Ave. Voli, 13, Lutsk, Ukraine
orcid.org/0000-0003-1884-6875

Oksana Melnychuk

Student of the II year (master's) level of Higher Education
Faculty of Foreign Philology
Lesya Ukrainka Volyn National University
Ave. Voli, 13, Lutsk, Ukraine
orcid.org/0009-0005-5183-291X

Abstract. Translation of academic texts is a complex and important process that requires from the translator to have a high level of linguistic competence, in-depth knowledge in a specific scientific field, as

well as the ability to take into account the cultural and contextual features of the source and target languages. The article analyzes the main aspects that determine the specificity of the translation of academic works, in particular, problems related to the accuracy of terminology, maintaining scientific reliability and adapting the text to the norms of the language into which the translation is being carried out. Special attention is paid to the lexical and grammatical features of the academic style, and translation transformations that translators use to solve typical problems when translating scientific texts are also considered. An important aspect is the ability to convey not only the content, but also the subtle context, which is important in scientific works. The article also considers the difficulties of translation between different linguistic and cultural systems, which can lead to distortion of the meaning of the text or loss of the meaning of specific terms and concepts. In the context of globalization of scientific research and the growth of international cooperation in education and science, high-quality translations of academic texts are becoming particularly important to ensure the accuracy of the transmission of scientific information. The article emphasizes that translators must possess not only linguistic knowledge, but also the ability to adapt scientific ideas to another linguistic and cultural reality. The article also provides an overview of the main approaches to the translation of academic texts, in particular, the methods of literal, adaptive and interpretative translation, as well as practical recommendations for improving the quality of translations. It is concluded that effective translation of academic texts is an important element of intercultural communication and contributes to the development of international scientific exchange.

Key words: *academic texts, terminology, scientific style, translation transformations.*

Сучасні перекладацькі дослідження характеризуються значною кількістю концепцій, спрямованих на вирішення проблем академічного перекладу. Ми розглядаємо переклад наукових текстів з погляду теорії інтерпретації «як комунікативний процес, у якому беруть участь основні учасники, тобто відправник (адресант) вихідного тексту, перекладач і одержувач (адресат) вихідного тексту» [2, с. 238], тому для позначення результатів цього процесу рекомендується використовувати термін «дискурс».

Мета статті – дослідити специфіку перекладу німецькомовних академічних текстів українською мовою.

Об’єкт дослідження – німецькомовні академічні тексти.

Предметом дослідження є особливості перекладу німецькомовних академічних текстів українською мовою.

Виокремимо первинні та вторинні типи текстів наукового дискурсу. Уважається, що основними жанровими особливостями є обсяг тексту (великий, середній і малий), його структура (клішована/креативна) і канали комунікації (усні або письмові). Ідеться про монографії, дисертації, доповіді, статті, есе, метою яких є передача основної наукової інформації, отриманої в ході оригінального наукового дослідження. На основі первинного наукового тексту створюється вторинний текст, характеристиками якого є зміни в завданні, обсязі, структурі, спрямованості або складності первинного

тексту. Вторинні наукові тексти містять кінцеві результати процесу аналізу й синтезу основного тексту, який в основному виконує функцію комунікативного посередництва. До вторинних текстів належать (авто)реферати, тези й анотації. Питання про те, чи належать рецензії до первинного або вторинного жанру, є дискусійним. Звичайно, рецензія пишеться на основі вже наявної наукової інформації, але не можна не погодитися з тим, що сама оглядова стаття також містить оригінальну наукову інформацію, адже в рецензії інтерпретуються та переосмислюються мовні факти, лінгвістичні теорії та концепції, запропоновані в інших працях, але вона може містити й авторські фрагменти [9].

Німецькомовний науковий (академічний) та освітній (педагогічний) дискурси аналізуються як єдина система спеціалізованого, клішованого освітньо-наукового спілкування, що реалізується в системі вищої освіти. Характерними ознаками німецького наукового дискурсу є варіативність типів текстів та індивідуальні особливості, а саме: логічність, послідовність, зв’язність, абстрактність, точність, об’єктивність, формальність, номінальність, інформаційна насиченість і стислість. Академічний дискурс є інституційним через такі конститутивні ознаки: специфічний контекст комунікації, що відбувається в межах університетської аудиторії, час і простір академічного дискурсу – університет, тобто аудиторія, лабораторія, кабінет. Жанрами академічного дискурсу є моногра-

фії, дисертації, тези, круглі столи, інтерв'ю, реферати, (автоматичні) автореферати, рецензії, матеріали конференцій, анотації, навчальна література, довідники, традиційні й електронні академічні комунікації.

Хоча академічні тексти є продуктом творчого процесу індивіда, існують певні вимоги до їхньої організації [10, с. 259]. Базова модель академічного тексту включає вступ, основну частину й висновки. Вступ містить коротку характеристику проблеми, визначення її актуальності та злободенності. Основна частина складається з кількох підрозділів. Кожен підрозділ присвячений окремому питанню, а також фактам, поясненням і доказам. Заключний розділ містить висновки, коментарі й подальші перспективи досліджень у цій галузі.

Загально визнані типові риси академічного дискурсу – це стандартизація, нормативна орієнтація, кліше, точність і конкретність (особливо в лексиці), персоналізація, увічливість і повага до співрозмовника. Конструктивна й продуктивна позанавчальна культурна діяльність є важливою концепцією в реалізації академічного дискурсу [3].

Розглянемо детальніше жанри наукового дискурсу.

Наукова стаття – це невелика робота, у якій автор подає результати власного дослідження. Вона включає, крім фактичної інформації, елементи логічного розуміння результатів певних наукових досліджень [1]. Згідно зі стандартами міжнародних наукових журналів, стаття повинна складатися з таких розділів: назва; анотація; вступ; методи дослідження; результати; обговорення; висновки; подяки; список літератури [1].

Монографію асоціюємо з «узагальненням та інтерпретацією різномірної інформації, отриманої в результаті проведення деяких науково-дослідних робіт. Ці роботи завжди присвячені одній і тій же темі й містять більше суб'єктивних факторів в узагальненнях, ніж статті. Вона створюється тільки після накопичення певної кількості фактів та узагальненої інформації» [13].

Академічна (наукова) рецензія – це «письмовий аналіз наукових текстів (статей, дипломних робіт і дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата/доктора наук), що містять критичні оцінки» [13]. Дисертація – «кваліфікаційна робота на здобуття

наукового ступеня або вченого професійного звання та кваліфікації (ступеня) магістра» [13].

Анотація інтерпретується як «короткий опис першоджерела. У ній перераховуються основні проблеми тематики джерела і в деяких випадках дається характеристика його структури». Анотація відповідає на питання: «Про що йдеться в джерелі?» [13].

Під рефератом розуміється «належний виклад змісту основного тексту. У рефераті представлена основна інформація, що міститься в першоджерелі, нова інформація й важливі дані» [10]. «Наукова дискусія – це спосіб обговорення та пошуку істини в процесі вивчення наукових проблем. Вони проводяться шляхом висунення різних точок зору, протиставлення та критичного обговорення» [11, с. 4].

Під час перекладу будь-якого типу академічного тексту варто враховувати певні особливості: велика кількість специфічних академічних термінів; наявність аббревіатур/скорочень; вимоги до відсутності точності/двозначності, що є важливою особливістю академічного перекладу; низька швидкість роботи, так як цей вид перекладу вимагає максимального заглиблення в суть і застосування словників.

Під час відтворення термінів, що використовуються в академічному дискурсі, основними трансформаціями є такі:

- заміна перекладеної лексичної одиниці словом або словосполученням з іншою внутрішньою формою;

- переклад відповідником, що не відповідає змісту словника (у всьому його розмаїтті: диференціація, конкретизація, калькування, контрпереклад, загальна трансформація);

- перекодування інформації лексичними засобами [4, с. 407–408]. Змішані типи трансформацій найчастіше використовуються під час перекладу.

Під час перекладу наукових текстів труднощі виникають насамперед у зв'язку з термінологією та жанром/стилем. Відмінності між німецьким та українським світоглядом, особливості багатозначності німецького й українського слова, відсутність нових еквівалентів термінів у мові перекладу, особливості слово- й термінотворення в німецькій та українській мовах є причинами існування термінологічних труднощів під час перекладу,

але за умови правильного використання будь-який переклад можна подолати. Існує низка перекладацьких прийомів, які в разі правильного застосування дають змогу подолати лексичні труднощі. Різні аспекти цієї проблеми розглядалися в низці праць, переважно на матеріалі української мови, зокрема синтаксичні зв'язки в українській термінології, міжмовна термінологічна омонімія, семантична структура й системні семантичні властивості як проблеми термінології та перекладу.

Академічні тексти передбачають спеціальні терміни, деякі з яких є складними. Тому перекладачам необхідно усунути двозначність і перекладати точно. У перекладацькій практиці доцільно розрізняти випадки, коли альтернативний варіант написання слова є в словнику, і випадки, коли він частково або повністю відсутній у словнику. У першому випадку перекладачеві доводиться вибирати один відповідний варіант вихідного слова з декількох слів у словнику. Для цього перекладач повинен точно визначити лексико-семантичний варіант слова й вибрати відповідний варіант із запропонованих у словнику. Якщо еквівалентний варіант вихідного слова не знайдено в словнику, перекладач має спочатку точно визначити, у якому значенні вживається полісема, і перекласти її, використовуючи один із варіантів. Перекладач повинен урахувати структурні, лексичні й семантичні відмінності між німецькою та українською мовами. Оскільки лексика тісно пов'язана з граматиною, часто під час перекладу змінюється й лексика, і граMATика водночас [2].

Перекладачеві не завжди доводиться мати справу лише зі словниковими варіантами. Іноді словник може не містити деяких багатозначних слів або взагалі не містити жодного словникового варіанта слова. Тому перекладачам доводиться вдаватися до різних трансформацій, щоб якомога точніше й лаконічніше пояснити значення термінів іншими мовами.

Лексичні перекладацькі трансформації включають транскрипцію і транслітерацію, калькування, лексико-семантичні заміни (конкретизацію, генералізацію, модуляцію) [2, с. 49].

Перекладацька транскрипція – це формальне, фонематичне відтворення лексичних одиниць вихідної мови за допомогою фонем мови перекладу, є фонетичною імітацією слів вихідної мови [2, с. 49]. Таким чином, осно-

вний принцип транслітерації полягає в тому, що між символом і звуком має бути однозначна відповідність:

- кожен звук має передаватися окремою літерою;
- знак повинен бути однозначним, тобто позначати тільки цей звук;
- кожному звуку має відповідати лише одне позначення.

Транслітерація – це формальне, поліграфічне відтворення лексичних одиниць мови оригіналу з використанням алфавіту мови перекладу для імітації форми мови оригіналу за допомогою літер. Транслітерація використовується для перекладу назв установ, посад та інших власних назв [2, с. 49–50].

Калькування – це відтворення комбінаторної структури слів (морфем) і словосполучень (лексем), а не їхніх звуків під час перекладу їх відповідними елементами в мові перекладу [2, с. 50]. Калькування як перекладацький прийом часто використовується під час перекладу складних термінів. Воно також може бути застосоване до одного з компонентів складного терміна. Калькування часто застосовується під час перекладу складних термінів, утворених за допомогою загально-вживаних синонімів.

Конкретизація – це спосіб перекладу, за якого іншомовне слово або словосполучення з більш широким предметно-логічним значенням замінюється перекладацьким словом із більш вузьким значенням [2, с. 50].

Генералізація – це заміна одиниці вихідного слова з вузьким значенням одиницею цільового слова з ширшим значенням, трансформація, протилежна конкретизації [2, с. 50].

Модуляція (смісловий розвиток) – це заміна слова або словосполучення в мові перекладу на слово або словосполучення в мові перекладу, значення якого можна логічно вивести з початкового значення [2, с. 50].

Аналіз німецькомовної академічної статті дав змогу встановити частотність застосування таких лексичних перекладацьких трансформацій, як транскрипція, конкретизація, генералізація, транслітерація та калькування.

Аналіз практичного матеріалу виявив, що найпоширенішим видом лексичних перекладацьких трансформацій під час перекладу з німецької мови українською є конкретизація, наприклад:

<i>Fachhochschulen konzentrieren ihre Studienangebote auf ingenieurwissenschaftliche und technische Fächer, wirtschaftswissenschaftliche Fächer, Sozialarbeit und Design [17].</i>	<i>Університети прикладних наук зосереджують свої навчальні програми на інженерно-технічних дисциплінах, бізнес-предметах, соціальній роботі й дизайні.</i>
--	--

Цей приклад показує, як словосполучення «*wirtschaftswissenschaftliche Fächer*», що перекладається загальним терміном «*економічні предмети*», тут перекладено видовим поняттям з вужчим значенням «*бізнес-предмети*».

<i>Die Hochschulen legen das Profil fest [17].</i>	<i>Профіль визначають університети.</i>
---	--

У цьому реченні термін «*Hochschulen*», який перекладається як «*вищі навчальні заклади*», тут перекладений вужчим поняттям «*університети*».

<i>Weiterbildende Masterstudiengänge können andere Bezeichnungen erhalten (z.B. MBA) [17].</i>	<i>Післядипломні магістерські програми можуть мати інші назви (наприклад, MBA).</i>
---	--

Цей приклад ілюструє, як термін «*Weiterbildende*», що перекладається загальним терміном «*поглиблений*», тут перекладено видовим поняттям із вужчим значенням «*післядипломний*».

<i>Integrierte «lange» einstufige Studiengänge: Diplom, Magister Artium, Staatsprüfung [17].</i>	<i>Інтегровані «довгі» одноциклові ступеневі програми: диплом, магістр мистецтв, державний іспит.</i>
---	--

Тут термін «*einstufige*», що дослівно перекладається як «*одноступеневі*», передано за допомогою вужчого поняття «*одноциклові*».

<i>Voraussetzung für den Abschluss sind die Vorlage einer schriftlichen Abschlussarbeit (Dauer bis zu 6 Monaten) und umfangreiche schriftliche und mündliche Abschlussprüfungen [17].</i>	<i>Обов'язковою умовою для отримання диплома є подання письмової дипломної роботи (тривалістю до 6 місяців) і комплексні письмові й усні випускні іспити.</i>
--	--

Цей приклад ілюструє, як термін «*Abschlussprüfungen*», який перекладається загальним терміном «*підсумкові іспити*», тут перекладений видовим поняттям із вужчим значенням «*випускні іспити*».

Особливі труднощі виникають під час перекладу складних багатокомпонентних термінів. Під час перекладу спеціалізованої термінології, що складається з декількох компонентів, перекладач стикається з проблемою встановлення внутрішніх семантичних зв'язків. По-перше, необхідно з'ясувати значення головного компонента – ключового слова. Важливу роль у цьому відіграє контекст. По-друге, необхідно знайти в багатокомпонентному словосполученні внутрішні терміни – терміни, які мають пов'язані з ними слова. Під час перекладу багатокомпонентного терміна також може бути корисною його редукція, тобто послідовне вилучення по одному компоненту, який має слабкий структурно-семантичний зв'язок з іншими модифікаторами, і зведення багатокомпонентного терміна до вихідного двокомпонентного терміна.

У процесі перекладу перекладач може зіткнутися з різними труднощами, пов'язаними з його знаннями німецької мови або навичками перекладу, такими як обмежений словниковий запас, труднощі з пошуком відповідних багатозначних слів, а також проблеми з німецькими часами через різні граматичні структури в інших мовах. Перекладачі можуть використовувати різні стратегії для вирішення цих проблем.

Перекладачі повинні враховувати структурні, лексичні й семантичні відмінності між німецькою та українською мовами. Оскільки лексика тісно пов'язана з граматикою, дуже часто лексичні й граматичні зміни відбуваються водночас у результаті застосування трансформації.

Уважаємо, що подальші дослідження в галузі перекладу мовних одиниць із національними особливостями в контексті відтворення академічних текстів із німецької мови українською, тобто стратегій, тактик та операцій для досягнення максимальної змістової релевантності в мові перекладу як на лінгвістичному, так і на екстралінгвістичному рівнях, є перспективними.

ЛІТЕРАТУРА

1. Багрій О.І. Наукова дискусія: дискурсивні та прагматичні характеристики (на матеріалі англомовних статей середини ХХ – початку ХХІ сторіч) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Київ, 2010. 20 с.
2. Вергун Л.І. Перекладна взаємовідповідність англійської та української освітньої лексики : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.16 / Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Київ, 2004. 20 с.
3. Галицька О.Б. Сучасний німецькомовний науковий дискурс: монографія. Луцьк : РВВ «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2007. 260 с.
4. Карабан В.І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми : посібник. Вінниця : Нова книга, 2004. 574 с.
5. Кур'янова М.О. Граматичні труднощі перекладу німецьких науково-технічних текстів українською мовою : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.16 / Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Київ, 2006. 25 с.
6. Кучер З.І., Сидоренко Л.М. Граматичні особливості перекладу німецьких фахових текстів українською мовою. *Молодий вчений*. 2017. № 11. С. 235–239.
7. Лівницька І.А. Соціолінгвістичні характеристики інституційності наукового дискурсу (на матеріалі англомовних статей). *Актуальні проблеми сучасної лінгвістики та методики викладання мови і літератури*. 2015. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/17085/1/%D0%9B%D1%96%D0%B2%D0%B8%D1%86%D1%8C%D0%BA%D0%B0.pdf>.
8. Лука А., Мігова О., Шутяк В. Особливості перекладу українських національно маркованих мовних одиниць англійською мовою (на матеріалі академічних текстів). *Науковий вісник ПНПУ ім. К.Д. Ушинського*. 2021. № 33. С. 399–420.
9. Мацишин С.О. Лексичні і граматичні особливості українсько-англійського перекладу документів про освіту: автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 / Криворізький державний педагогічний університет. Кривий Ріг, 2023. 20 с.
10. Осадча О. Академічний текст як складова професійного спілкування студентів природничих спеціальностей : колективна монографія. *Іншомовна комунікація: інноваційні та традиційні підходи*. 2022. Вип. 2. С. 256–275.
11. Рябих Л.М. Лекція як жанр американського академічного дискурсу : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 / Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна. Харків, 2014. 20 с.
12. Сидоренко В.В. Полілог в академічному дискурсі. *Академічна культура дослідника в освітньому просторі* : збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених / Сумський державний педагогічний ун-т імені А.С. Макаренка. Суми, 2018. С. 117–120.
13. Словник української мови : у 20 т. (1970–1980). URL: <https://slovnkyk.me/dict/newsum>.
14. Сушкова Н. Усний англомовний академічний дискурс: структура, семантика та прагматика. URL: <http://ena.lp.edu.ua>.
15. Харченко І. Формування навичок академічного письма майбутніх фахівців нефілологічного профілю в умовах інформаційно-освітнього середовища. *Педагогіка. Актуальні питання гуманітарних наук*. 2023. Вип. 64. Том 2. С. 347–351.
16. Harrop E. Content and Language Integrated Learning (CLIL): Limitations and possibilities. URL: http://dspace.uah.es/dspace/bitstream/handle/10017/14641/Harrop_Content.pdf
17. Das Hochschulsystem in Deutschland. URL: https://www.hrk.de/fileadmin/_migrated/content_uploads/Das_Hochschulsystem_In_DEUTSCHLAND.pdf.

REFERENCES

1. Bahrii, O. (2010). Naukova dyskusiia: dyskursyvni ta prahmarytorychni kharakterystyky (na materialii anhlomovnykh statei seredyiny XX–pochatku XXI storich) [Scientific discussion: discursive and pragmatic characteristics (based on English-language articles from the mid-20th – early 21st centuries)]: abstract of the PhD dissertation: 10.02.04. Kyiv. 20 p.
2. Verhun, I. (2004). Perekladna vzaiemovidpovidnist anhliiskoi ta ukrainskoi osvitnoi leksyky: avtoref. dys. ... kand. filol. nauk: 10.02.16. [Translational correspondence between English and Ukrainian educational vocabulary: abstract of the PhD dissertation: 10.02.16]. Taras Shevchenko National University of Kyiv. Kyiv. 20 p.
3. Halytska, O. (2007). Suchasnyi nimetskomovnyi naukovyi dyskurs: monohrafiia [Modern German scientific discourse: monograph]. Lutsk : Publisher house «Vezha» Lesia Ukrainka Volyn State University. 260 p.

4. Karaban, V. (2004). Pereklad anhliiskoi naukovoï i tekhnichnoi literatury. Hramatychni trudnoshchi, leksychni, terminolohichni ta zhanrovo-stylistychni problemy: posibnyk [Translation of English scientific and technical literature. Grammatical difficulties, lexical, terminological and genre-stylistic problems: a manual]. Wynnytsia: Nova Knyha. 574 p.
5. Kuryanova, V. (2006). Hramatychni trudnoshchi perekladu nimetskykh naukovykh tekhnichnykh tekstiv ukrainskoiu movoiu: avtoref. dys. ... kand. filol. nauk: 10.02.16 [Grammatical difficulties in translating German scientific and technical texts into Ukrainian: abstract of the PhD dissertation: 10.02.16]. Taras Shevchenko National University of Kyiv. Kyiv. 25 p.
6. Kucher, Z., Sydorenko, L. (2017). Hramatychni osoblyvosti perekladu nimetskykh fakhovykh tekstiv ukrainskoiu movoiu [Grammatical features of translating German professional texts into Ukrainian]. *Molody Vcheny*. № 11. P. 235–239.
7. Livytska, I. (2015). Sotsiolingvistychni kharakterystyky instytutynosti naukovoï dyskursu (na materialakh anhlo-movnykh statei) [Sociolinguistic characteristics of the institutionality of scientific discourse (based on English-language articles)]. «Current problems of modern linguistics and methods of teaching language and literature». Retrieved from: <http://eprints.zu.edu.ua/17085/1/%D0%9B%D1%96%D0%B2%D0%B8%D1%86%D1%8C%D0%BA%D0%B0.pdf>.
8. Luka, A. (2021). Osoblyvosti perekladu ukrainskykh natsionalno markovanykh movnykh odynty anhliiskoiu movoiu (na materialakh akademichnykh tekstiv) [Peculiarities of translating Ukrainian nationally marked linguistic units into English (based on academic texts)]. *Naukovy Visnyk of Ushunskyy PNPU*. № 33. C. 399–420.
9. Matsyshyn, S. (2023). Leksychni i hramatychni osoblyvosti ukrainsko-anhliiskoho perekladu dokumentiv pro osvitu: avtoref. dys. ... kand. filol. nauk: 10.02.04 [Lexical and grammatical features of Ukrainian-English translation of educational documents: abstract of the PhD dissertation: 10.02.04]. Kryvy Rih State Pedagogical University. 20 p.
10. Osadcha, O. (2022). Akademichnyi tekst yak skladova profesiinoho spilkuvannia studentiv pryrodnych spetsialnostei. Kolektyvna monohrafiia [Academic text as a component of professional communication of students of natural sciences]. *Collective monograph. Foreign language communication: innovative and traditional approaches*. Issue 2. P. 256–275.
11. Riabikh, L. (2014). Lektsiia yak zhanr amerykanskoï akademichnoï dyskursu: avtoref. dys. ... kand. filol. nauk : 10.02.04 [Lecture as a genre of American academic discourse: avtoref. abstract of the PhD dissertation: 10.02.04]. Karazina National University of Kharkiv. 20 p.
12. Sydorenko, V. (2018). Poliloh v akademichnomu dyskursi. Zb. materialiv Mizhnarodnoi naukovykh-praktychnoi konferentsii zdobuvachiv vyshchoï osvity i molodykh uchenykh «Akademichna kultura doslidnyka v osvitnomu prostori» [Polylogue in academic discourse. Collection of materials of the International Scientific and Practical Conference of Higher Education Applicants and Young Scientists «Academic Culture of the Researcher in the Educational Space»]. Sumy State Pedagogical University. P. 117–120.
13. Slovyk ukrainskoi movy u 20 tomakh (1970-1980) [Dictionary of the Ukrainian language in 20 volumes (1970-1980)]. Retrieved from: <https://slovyk.me/dict/newsum>
14. Sushkova, N. Usnyi anhlo-movnyi akademichnyi dyskurs: struktura, semantyka ta prahmatyka [Oral English Academic Discourse: Structure, Semantics, and Pragmatics]. Retrieved from: <http://ena.lp.edu.ua>
15. Kharchenko, I. (2023). Formuvannia navychok akademichnoï pysma maibutnikh fakhivtsiv nefilolohichnoï profilii v umovakh informatsiino-osvitnoï seredovyscha [Formation of academic writing skills of future non-philological specialists in the information and educational environment]. *Pedahohika. Aktualni pytannia humanitarnykh nauk*. Issue. 64, volume 2. P. 347–351.
16. Harrop, E. Content and Language Integrated Learning (CLIL): Limitations and possibilities. Retrieved from: http://dspace.uah.es/dspace/bitstream/handle/10017/14641/Harrop_Content.pdf.
17. Das Hochschulsystem in Deutschland. Retrieved from: https://www.hrk.de/fileadmin/_migrated/content_uploads/Das_Hochschulsystem_In_DEUTSCHLAND.pdf.

УДК 821.161.2-322.2.09Вівчарик
DOI <https://doi.org/10.32782/bsps-2024.6.6>

ДИСКУРС МІСТИЧНОГО В ЗБІРЦІ ОПОВІДАнь Н. ВІВЧАРИКА «ТЕ, ЩО СЕРЕД НАС»

Юлія Кравченко

аспірантка кафедри української та зарубіжної літератур
Криворізького державного педагогічного університету
проспект Університетський, 54, м. Кривий Ріг, Україна
orcid.org/0000-0003-0132-0084
e-mail: ulia.kravchenko@gmail.com

Анотація. У статті розкрито особливості взаємодії містичного дискурсу з елементами інших дискурсів (мілітарного, екологічного, морально-етичного) у сучасній українській малій прозі. Зосереджено увагу на маркерах містичного в оповіданнях (саспенс, традиційні локації, філософсько-релігійні практики) і поєднанні містичних елементів з іншими жанровими утвореннями. Установлено, що зазначеній збірці притаманний еkleктизм, тобто поєднання різнорідних, часто навіть суперечливих елементів, що є характерною рисою постмодернізму. Проаналізовано такі елементи поетики: містичні характеристики локацій, використання негативно забарвленої лексики на позначення негативних переживань персонажів задля навіювання читачеві особливого містичного стану, розмиття меж між матеріальним світом і світом духовним за допомогою оніричних мотивів і мотивів видінь; предметний вимір, котрий набуває містичної конотації; ефект саспенсу, який досягається шляхом акценту на природних умовах, дивних подіях, візуальних і звукових образах, страху персонажів. З'ясовано, що за допомогою містичних образів і мотивів автор засуджує соціальні й морально-етичні проблеми сьогодення, у деяких оповіданнях переосмислює традиційні для української літератури містичні образи. Визначено жанрово-стильову своєрідність містичних оповідань, а також характерні риси (містичність предметного виміру, розмиття меж між реальним і надреальним, розуміння містики в первісному значенні релігійно-філософського вчення, залучення традиційних локацій), які дають змогу класифікувати її як збірку містичних оповідань.

Ключові слова: містичні оповідання, містичні образи, містичний дискурс, категорія містичного, оніричні мотиви.

THE DISCOURSE OF THE MYSTICAL IN THE COLLECTION OF STORIES BY N. VIVCHARYK “THAT WHICH IS AMONG US”

Yulia Kravchenko

PhD Student at the Department of Ukrainian and Foreign Literatures
Krivyyi Rih State Pedagogical University
Ave. Universytetskyi, 54, Kryvyi Rih, Ukraine
orcid.org/0000-0003-0132-0084
e-mail: ulia.kravchenko@gmail.com

Abstract. In the article “Interaction of mystical discourse with elements of other discourses in short prose (based on the material of the collection of modern Ukrainian mystical stories by N. Vivcharyk “That which is among us”)” Yu Kravchenko reveals the peculiarities of the interaction of mystical discourse with elements of other discourses (military, environmental, moral-ethical) in modern Ukrainian short prose. Attention is focused on the markers of the mystical in stories (suspense, traditional locations, philosophical and religious practices) and the combination of mystical elements with other genre formations. It is established that the collection is characterized by eclecticism, that is, a combination of disparate, often even contradictory elements, which is a characteristic feature of postmodernism. The following elements of poetics are analyzed: mystical characteristics of locations, the use of negatively colored vocabulary to denote the negative experiences of characters in order to suggest a special mystical state to the reader, the blurring of the boundaries between the material world and the spiritual world with the help of oneiric motifs and motifs of visions; the objective dimension, which acquires a mystical connotation; the effect of suspense, which is achieved by emphasizing natural conditions, strange events, visual and sound images,

and the fear of characters. It has been established that with the help of mystical images and motifs, the author condemns social and moral-ethical problems of the present day and in some stories rethinks the mystical images traditional for Ukrainian literature. The genre and style peculiarity of mystical stories is determined, as well as characteristic features (mysticism of the objective dimension, blurring of the boundaries between the real and the surreal, understanding of mysticism in the original meaning of religious and philosophical teachings, attracting traditional locations), which allow classifying it as a collection of mystical stories.

Key words: *mystical stories, mystical images, mystical discourse, category of mystical, dreamlike motifs.*

За останнє десятиріччя посилюється інтерес до категорії містичного а літературознавстві. Помітний інтерес стали виявляти й митці. Категорія містичного в художньому творі відображає найбільш актуальні проблеми сьогодення й підсилює їх вираження. Зокрема, стисла форма оповідання дає авторам змогу чіткіше зосередитися на зображенні широкої парадигми проблем. Саме до короткої прозової форми звернувся автор збірки «Те, що серед нас» Н. Вівчарик, щоб розглянути багато соціальних і морально-етичних тем крізь призму містичного світобачення й зіткнення людини з надприродним. Містика в його оповіданнях особливо яскраво увиразнює соціальні проблеми, котрі стосуються як усього світу, так і конкретно України. Однак наразі особливості містичного та способи його вираження в збірці Н. Вівчарика «Те, що серед нас» не розглядали літературознавці. Окрім цього, не увиразнено взаємодії містичного дискурсу з елементами інших дискурсів у сучасній українській малій прозі.

Оскільки авторка інкорпорує до структури оповідань елементи фантастичного, демонічного й міфологічного, у процесі аналізу акцентуємо увагу на індивідуальній манері Н. Вівчарика, виявляємо спільне для його оповідань підґрунтя містичного та його функціональні можливості у творі, аналізуємо еkleктизм його оповідань на рівні поєднання елементів різних дискурсів і мотивів, виділяємо жанрово-стильові особливості сучасних українських містичних оповідань.

Об'єкт дослідження – збірка сучасних українських містичних оповідань Н. Вівчарика «Те, що серед нас», а предмет вивчення – категорія містичного й містичний дискурс у зазначеній збірці.

У збірці репрезентована широка парадигма образів та елементів, які увиразнюють категорію містичного: наприклад, наявність традиційних містичних локацій, розмиття кордонів між вимірами реальності й надреальності, надприродні ознаки предметного

виміру. Зазвичай в оповіданнях Н. Вівчарика містика корелює з елементами інших дискурсів, наприклад, мілітарного. Так, в оповіданні «Звір» мова йде про військового, який повернувся із зони бойових дій (на час, коли розгортається сюжет оповідання, – із зони АТО) до занедбаного містечка, де колись жили його дідусь і бабуся. Занедбаність містечка – це один із маркерів містичного у творі літератури.

Нестабільний психологічний стан персонажа підкреслюється за допомогою снів про минуле, де чоловік раз у раз переживає смерть побратимів. Його спогади про мирне життя контрастують із невибагливою дійсністю занедбаного містечка: *«Дідусева хата стояла у найвіддаленішому районі нашого брудного міста. Так, саме брудного. Коли я був на війні, то часто згадував каштани, вранішню прохолоду і річечку, але, повернувшись, побачив, що все залишилося привабливо-гарним лише у моїй пам'яті. Насправді все змінилось. Місто стало брудним і непривітним»* [1, с. 8]. Зазначена деталь метафорично вказує на трагічну неможливість головного персонажа повернутися до нормального життя після всього пережитого.

Містична атмосфера оповідання створюється за допомогою *саспенсу*: всі дивні події відбуваються вночі, пес головного персонажа Дунай починає хвилюватися, убачаючи в лісі біля будинку незрозумілу постать, бабуся, єдина мешканка покинутого району, називає його «проклятим місцем». Загалом героя турбують видіння, які дуже відірвані від реальності: *«Тіні гілок замерехтіли на стіні, а мені знову привиділась якась постать»* [1, с. 10]. Божевілля або ж сплутана свідомість головного персонажа – одна з характеристичних рис містичного оповідання, і в «Звірі» вона добре презентована. Так, *«божевілля – це спосіб екстатичного пізнання дійсності й наближення до Бога, а отже блаженний герой покликаний до спроби містичної перебудови світу»* [2, с. 199].

Пес Дунай є маркером здорового глузду головного персонажа, відчуває небезпеку, яку не помічає господар: «Складалося враження, що пес чогось боїться: він принохувався, придивлявся в гущавину, інколи гарчав. Хвилювання чотирилапого друга передалося й мені» [1, с. 11–12]. Проте, коли пес починає хворіти й головному персонажу доводиться з ним ненадовго розлучитися, немовби розривається останній зв'язок героя з мирним життям, у якому він не може знайти свого місця.

Образ Звіра, дивної й жахаючої зовні, але безневинної істоти: «Таке балакуче... Говорить без слів...» [1, с. 15], уособлює посттравматичний стресовий розлад військового, а їх протистояння – неможливість героя пристосуватися до мирного життя, те, що психологічно він і досі залишається на війні й шукає ворога, задля вбивства якого зможе жити. Саме тому Звір зображений невизначено: як абстрактна істота, що формою нагадує бочку та м'яка зсередини. Головний персонаж протиставляє собі Звіра як чужу, а отже, ворожу істоту, хоча з тексту зрозуміло, що Звір не становить ні для нього, ні для інших людей загрозу. Убивство Звіра головним персонажем символізує довічне переважання над героєм його психологічних травм і трагічну відрізанисть персонажа від нормального життя.

Елементи іншого дискурсу – екологічного, добре втілено в оповіданні «Коли Земля бунтує». Екологічний дискурс – «специфічний тип дискурсу, метою якого є відображення взаємодії людини й довкілля та результатів такої взаємодії, спрямований на інформування населення про стан довкілля та вплив на суспільну свідомість» [3, с. 203]. Оповідання присвячене проблемі забруднення людиною довкілля й нераціональному використанню природних ресурсів. Події здебільшого відбуваються на території традиційної містичної локації – психлікарні, куди потрапляє головний персонаж після того, як починає бачити видіння, ніби зовсім скоро людство знищить величне цунамі. Крім того, автор використовує поняття містики в його первісному значенні: головний персонаж практикує медитації й містичні практики, щоб виходити з власного тіла: «Азарій сів у позу лотоса, склав долони долоні й заплющив очі. Спробував розслабити усе тіло: від кінчиків пальців до м'язів обличчя. Потім став заспокоювати розум, що було важче. Якийсь час ще чув

навколишній світ, та зрештою тиша огорнула його. Він уявив навпроти сферу і почав розгойдувати своє внутрішнє невидиме тіло. То було як веслувати, сидючи в човні, лише з іншими наслідками, бо в якийсь момент лікар ледь не вдарився лобом об цю сферу. Він закліпав очима й обернувся: тіло продовжувало сидіти в позі лотоса» [1, с. 53–54].

В оповіданні тісно взаємопов'язані елементи психології, апокаліптичного й містичних практик, що дає змогу однозначно увиразнити його як представника постмодернізму, якому притаманний еклектизм, тобто поєднання різнорідних, часто навіть суперечливих елементів. Ефект саспенсу в оповіданні досягається за допомогою чергування видінь і снів, які вказують на прийдешню катастрофу, зі сценами реального життя персонажів, також постійно робиться акцент на запаху йоду (моря) і солоного присмаку на губах, що постійно супроводжує героїв і натякає на наближення цунамі, є маркером прийдешніх містичних подій.

Елементи екодискурсу Н. Вівчарик культивує й в оповіданні «Зустріч із кумом». Знову порушується тема забруднення навколишнього середовища, недбалого ставлення до екології, засудження мародерства. Саме містичний компонент допомагає чіткіше увиразнити зазначені проблеми.

Традиційною для оповідань Н. Вівчарика є локація покинутого села, яку автор містифікує: «Усередині було так само, як і в більшості хат понід річкою цього закинутого села, розташованого в самому серці депресивного регіону: зламані сволоки, діряві стріхи, напівзруйновані печі» [1, с. 78]. Занепад місцини пов'язаний із загадковою історією, у якій сплітаються містика й фантастика. Так, кум головного героя, якого презентовано як порядного й доброго чоловіка, збожеволів і перетворився на дивну істоту після контакту зі смолою в порожнині дерева: «Спершу так і подумав, що то смола. Потім ми з Василем придивились, а тоді кум вирішив торкнутися тієї калюжі пальцем, а воно раз – і вжало його» [1, с. 85]. Автор культивує думку, що випадок із Василем – це наслідок забруднення екології й незаконного скидання хімічних відходів у природу: «Також там, на краю села, за советів була яма, куди зливали відпрацьовані нафтопродукти та всіляку нечисть із фармацевтики. Радянська

ж влада про людей не думала, то яма була вирита чомусь біля села, і на санітарні норми ніхто не зважав. Із роками про яму забули, вона заростала, проте через забрудненість там ніхто нічого не робив, не садив і не будував, навіть кози та корови там не паслися. Недобре то було місце» [1, с. 85]. У зазначеному фрагменті є зловісний містичний опис локації, а незворотне перетворення Василя відсилає читача до легенди про перевертня. Зазначимо, що містичні події розкриваються в розмові головного персонажа з його колегою, який повинен оцінити правдивість почутого. Підкреслимо, що така конструкція оповідних реплік персонажів є прикметною рисою авторського стилю Н. Вівчарика.

Автор поєднує категорію містичного й з іншими дискурсами, як-то морально-етичний дискурс. Виразно жахаючого забарвлення набувають містичні образи в оповіданні «Русалки із червоного минулого». У ньому Н. Вівчарик розвиває тему надприродної помсти, котра набуває характеру прокляття й реалізується через покоління: замість винного страждає та помирає його син.

Письменник порушує тему злочинного затоплення комуністичним режимом сіл (звідси й «червоне минуле» в назві оповідання). Відповідно, в одному з таких сіл і розгортається дія оповідання, де відбулася трагедія з усіма ознаками містичного: «Ти не повіриш, в одному місці, коли рівень води в Дніпрі спадає, видно хрест над затопленою церквою. А в іншому місці з води виходить брукована каменем доріжка. Кажуть, там хата якогось зятого селянина стояла. У нього були дві доньки, і він не хотів із родиною покидати рідний дім і нажите добро. Коли прийшли переселяти, то накинувся на непроханих гостей і одного забив довбнею на смерть. Уявляєш? Звісно, зчинився гвалт, і місцеве керівництво з того переляку замкнуло його з доньками в погребі. А тоді прийшла велика вода. Геть усе затопило» [1, с. 131].

Саспенс і сугестія містичного настрою в оповіданні створюються за допомогою підкреслено натуралістичних описів (понівечене мертве тіло, рани від кігтів і зубів, спотворений вигляд русалок) і постійного відчуття небезпеки, невідворотності долі головного персонажа Сергія. Містичні образи в опо-

віданні викликають у Сергія жах, а русалки набувають особливо зловісного втілення: «По той бік човна визирало щось схоже на дівчину з довгим зеленим волоссям, і те «щось» учепилося довгими пальцями за край борту. Воно дивилося на нього. Хоча з першого погляду здавалося, що то дівчина, Сергій відчув: то не людина. Це було зрозуміло не з кольору волосся, не з довгих пальців із пазурами і навіть не із замурзаного кров'ю рота. Він усвідомив це з очей. Таких він у житті не бачив. Вони були геть чорні й випромінювали якусь безодню» [1, с. 137]. Недаремно народна мудрість свідчить: «Очі – дзеркало душі», а згадані чорні очі русалки вказують на морок і пільму.

Зазначимо, що в різних регіонах України образи русалок мають інакше тлумачення. У більшості регіонів русалка – зла демонологічна істота, душа померлої дівчини, яка не знає спокою. В інших областях «русалок сприймали як доброзичливих істот і проводжали зі справжніми почестями, ритуальним жалкуванням. У текстах русальних пісень русалка постає ліричною, доброзичливою істотою, вартою прихильності і співчуття, вона є ніби подругою дівчини, котра прийшла з іншого виміру, певний час погостювала у світі людей, а тепер змушена піти» [4, с. 92]. Крім того, «зваблива краса русалки символізувала привабливість бажання людини, котре уява малювала яскравими фарбами, але якому не судилося здійснитися. А демонічний бік уявлень про русалок увібрав у себе нагадування про наслідки здійснення прекрасного бажання, яке могло накликати біду» [4, с. 93]. Подібні уявлення про русалок зреалізовані в оповіданні Н. Вівчарика, де головний персонаж Сергій, осліплений красою русалки, утрачає відчуття реальності.

Отже, «Русалки з червоного минулого» класифікуємо як оповідання з елементами горору й магії з повчальним складником, оскільки каталізатором містичних подій тут стає вербальне прокляття. Страх, пригніченість в оповіданні досягаються завдяки описам зовнішності русалок. Н. Вівчарик апелює до історичного минулого і страшних наслідків діяльності злочинної комуністичної влади. Містичне в цьому оповіданні ґрунтується на архаїчних світоглядних уявленнях і міфологічно-демонологічних засадах.

Теми загробного життя й морального-етичного дискурсу письменник торкається також в оповіданні «Зайві люди», де зазначена проблема переплітається з темою переродження душі й морально-етичною проблемою абортів. Категорія містичного зреалізована у формі духовних практик, якими займається головний персонаж Артем, аби дізнатися про своє коріння та предків. Невеликий хутір – місце дії, де закінчується цивілізація, а вигляд цієї локації створює атмосферу гнітючості: *«Незвично було бачити електричні стовпи з обірваними дротами. Бідні пошарпані хати через одну світили побитими вікнами. На хуторі мало хто жив»* [1, с. 144]. І на цьому фоні контрастними постають скіфські могили, козацький цвинтар і хрест на могилі характерника. Містичні знамення (пташка, яка вдаряється об лобове скло автомобіля головного персонажа й помирає, стара жінка, котра заперечно хитає головою услід перехожого) підсилюють передчуття неминучості трагічних подій.

Містичне в оповіданні реалізується у вигляді взаємодії реального і потойбічного світу, свідомого і несвідомого, утілюється у вигляді духовних практик, які нагадують практики медитацій: *«Насамперед, звільни- мось усі від тягара буденності. Сідаємо зруч- ніше й заплющуємо очі. Глибоко вдихаємо, рахуючи до трьох. Тоді затримуємо дихання, рахуючи до п'яти, відтак повільно видиха- ємо, рахуючи до восьми. П'ять, три, вісім»* [1, с. 151]. Підсвідомість героя зреалізована у вигляді знайомої йому кімнати, а заглиблення в минуле свого роду й, відповідно, перехід у потойбічний світ відбуваються завдяки містичному компоненту – підвалу. Підвал – це одна з тих таємничих локацій, котра асоціюється із секретами.

Дух померлого брата Анатолія є для персо- нажа водночас і провідником, і суперником. Оніричний простір теж відіграє важливу роль в оповіданні: Артем бачив брата уві снах до того, як зустрітися з ним у пам'яті роду. Крім того, коли Артем був малим, у його уяві брат дорослішав разом із ним. Відзначимо, що образ Анатолія втілює риси містичних тупли (тобто духу, створеного за допомо- гою вливання в нього енергії живою люди-

ною), примар, енергетичного вампіра: *«Ти ж не дарма всі ці роки «годував» і підсилю- вав мене своєю енергетикою. А тепер я теж маю право пожити»* [1, с. 157]. Дивовиж- ним є факт обміну душами братів. Це відбу- вається наприкінці: душа Артема живе в тілі Анатолія, а Артем опиняється в потойбіччі. Містичне в оповіданні «Зайві люди» ґрунту- ється на архаїчних світоглядних уявленнях про потойбіч, родинній спокуті за гріхи пред- ків і релігійно-філософській доктрині обміну душ.

Отже, аналіз містичних оповідань збірки Н. Вівчарика «Те, що серед нас» дав змогу прослідкувати взаємодію категорії містичного з мілітарним, екологічним, морально-етич- ним дискурсами. Установлено, що в оповіда- нні «Звір» образ містичної історії увиразнює нестабільний психоемоційний стан голов- ного персонажа й символізує його посттрав- матичний стресовий розлад, тоді як взаємодія містичного й екологічного дискурсів в опо- віданнях «Коли Земля бунтує» і «Зустріч із кумом» дала письменникові змогу особливо яскраво як пересторогу зобразити можливі наслідки забруднення людиною екології. Н. Вівчарик також вдало поєднав категорію містичного з елементами морально-етичного дискурсу в оповіданнях «Русалки з червоного минулого» та «Зайві люди».

У всіх проаналізованих оповіданнях збірки наявні традиційні локації, що набули містич- них ознак: занедбане містечко, ліс, психіа- трична лікарня, затоплене село, підвал. Окрім того, важливу роль для навіювання містич- ного настрою відіграє саспенс, який досяга- ється шляхом акценту на дивних подіях, візу- альних і звукових образах, що викликають занепокоєння реципієнта. Чітко змальований антагонізм між людиною і надприродними істотами або ж явищами, а поєднання катего- рії містичного з елементами інших дискурсів дало можливість Н. Вівчарика ширше роз- крити актуальні проблеми сьогодення й поди- витися на них під новим кутом.

Уважаємо, що збірка містичних оповідань Н. Вівчарика «Те, що серед нас» може стати об'єктом подальших досліджень з погляду екопоетики, психопоетики.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вівчарик Н. Те, що серед нас. Тернопіль : Мандрівець, 2018. 216 с.
2. Маценка С. Мона Ліза – «Жінка без властивостей»: експресіоністська проєкція містичного досвіду в новелі Георга Гайма «Злодій». *Поетика містичного* / упоряд. О. Червінська. Чернівці, 2011. С. 187–208.
3. Гудзь Н. Екологічний дискурс в лінгвістичних описах. *Наукові записки*. 2013. Вип. 118. С. 202–206.
4. Тиховська О. Психоаналітичний аспект образу русалки та повітрулі в українській міфології. *Науковий вісник Ужгородського університету*. 2017. Вип. 1 (37). С. 91–96.

REFERENCES

1. Vivcharyk, N. (2018). *Te, shcho sered nas*[What is among us]. Ternopil: Mandrivets, 216 s.
2. Matsenka, S. (2011). *Mona Lisa – «Zhinka bez vlastyvostei»: ekspresionistska proektsiia mistychnoho dosvidu v noveli Georha Haima «Zlodii»*[Mona Lisa – «Woman Without Properties»: an expressionist projection of mystical experience in Georg Heim's short story «The Thief»]. *Poetyka mistychnoho*. / uporiad. O. Chervinska. Chernivtsi, S. 187–208.
3. Hudz, N. (2013). *Ekolohichniy dyskurs v lnhvistychnykh opysakh*[Ecological discourse in linguistic descriptions]. *Naukovi zapysky*. Vyp. 118. S. 202–206.
4. Tykhovska, O. (2017). *Psykhoanalytychnyi aspekt obrazu rusalky ta povitruuli v ukrainskii mifolohii*[The psychoanalytical aspect of the image of the mermaid and the air in Ukrainian mythology]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu*. Vyp. 1 (37). S. 91–96.

ВІД СЛІВ ДО ФРАЗ: РОЛЬ ФЛЕШКАРТОК У ФОРМУВАННІ МОВЛЕННЄВИХ НАВИЧОК СТУДЕНТІВ НА ЗАНЯТТЯХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ

Леся Назаревич

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри української та іноземних мов,

Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя

вул. Руська, 56, кімн. 307, м. Тернопіль, Україна

orcid.org/0000-0002-0566-9200

e-mail: lesia.te@gmail.com

Анотація. У статті йдеться про роль флешкарток під час опанування нової лексики на заняттях української мови як іноземної. Акцентовано на тому, що флешкартки допомагають іноземцям швидко засвоювати лексичні одиниці та інтегрувати їх у мовлення. Мета публікації – проаналізувати можливості використання флешкарток на заняттях української мови як іноземної, а також привернути увагу науково-педагогічної спільноти до необхідності впровадження інноваційних методів викладання; довести доречність урізноманітнення завдань як одного з найкращих способів зробити заняття динамічними, цікавими, такими, що дають змогу інокомунікантам пояснити специфіку використання української мови. Проаналізовано сучасні публікації з теми, виокремлено працю Зозулі І. та Стадній А. про значення флешкарток у процесі формування навичок глобального читання. Зосереджено увагу на комунікативному, особисто-орієнтованому підходах до навчання, акцентовано на візуалізації дотекстових і післятекстових вправ у процесі навчання. Викладені в статті ідеї проілюстровано прикладами з досвіду викладання української мови як іноземної в Тернопільському національному технічному університеті імені Івана Пулюя та у межах тандем-навчання зі студентами Дартмутського коледжу під керівництвом проф. Вікторії Сомової (США). Описовий, порівняльний, емпіричний підходи – методологічна основа цієї розвідки. У процесі вивчення української мови як іноземної головним завданням визначено розробку флешкарток, зокрема на платформі «Quizlet», які сприятимуть засвоєнню лексики та заохочуватимуть іноземців використовувати її в різних мовленнєвих ситуаціях. Зосереджено увагу на доцільності ставити запитання, які орієнтовані на реальні комунікативні ситуації, оскільки вони допомагають не лише оцінити студентів і з'ясувати, наскільки добре вони зрозуміли матеріал, а й сприяють розвитку їхнього мовлення. Доведено, що застосування флешкарток необхідно актуалізувати відповідно до ситуації спілкування та адаптувати навчальний матеріал до реальних потреб студентів. Зроблено висновок, що флешкартки є ефективним інструментом, який сприяє збагаченню словникового запасу, покращенню граматичних навичок та допомагає адаптуватися студентам-іноземцям до мовного середовища.

Ключові слова: мнемокартки, Quizlet, лексика, візуалізація, комунікативний підхід, іношомовець, тандем-навчання, інтервальні повторення, лексичні навички, розвиток зв'язного мовлення.

FROM WORDS TO PHRASES: THE ROLE OF FLASHCARDS IN DEVELOPING STUDENTS' LANGUAGE SKILLS AT THE LESSONS OF UKRAINIAN AS A FOREIGN LANGUAGE

Lesia Nazarevych

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,

Associate Professor at the Department of Ukrainian and Foreign Languages

Ivan Puluj Ternopil National Technical University, Ternopil, Ukraine

Ruska Str., 56, room 307, Ternopil, Ukraine

orcid.org/0000-0002-0566-9200

e-mail: lesia.te@gmail.com

Abstract. The article deals with the role of flashcards in learning new vocabulary in the lessons of Ukrainian as a foreign language. The research emphasises that flashcards help to quickly learn lexical

items, integrate them into speech and ensure the development of speech skills. The purpose of the paper is to analyse the possibilities of using flashcards in teaching Ukrainian as a foreign language, as well as to draw the attention of the scientific and pedagogical community to the need to introduce innovative teaching methods; to prove the relevance of varied tasks and examples as one of the best ways to explain specific features of using the Ukrainian language to foreign communicators. The article analyses current research and publications on the topic, highlighting the work of I. Zozulia and A. Stadna on the importance of flashcards in the process of developing global reading skills. The attention is focused on communicative, personality-oriented approaches to learning, and the emphasis is placed on visualisation of pre-text and post-text exercises in the learning process. The ideas presented in the article are illustrated by examples taken from the experience of teaching Ukrainian as a foreign language at Ivan Puluž Ternopil National Technical University and within the framework of tandem learning with students of Dartmouth College under the guidance of Professor Victoria Somova (USA). Descriptive, comparative, and empirical approaches are the methodological basis of this study. The main task of teaching Ukrainian as a foreign language is to promote the understanding of the concept in context, since learning new words is impossible without their use in communicative situations. Attention is focused on the feasibility of asking questions based on real-life communication situations, as they not only help to assess students and find out their understanding of the material, but also contribute to the improvement of their speaking skills. It is proved that the use of flashcards should be updated in accordance with the communicative situation, which allows adapting the teaching material to the real needs of students. It is concluded that flashcards are an effective tool that helps to enrich vocabulary, improve grammatical skills and helps foreign students to adapt to the language environment.

Key words: mnemonic cards, Quizlet, vocabulary, visualisation, communicative approach, foreign language speaker, tandem learning, interval repetition, lexical skills, development of coherent speech.

Постановка проблеми. Після повномасштабного вторгнення Росії в Україну (24 лютого 2022 р.) значно зріс інтерес до вивчення української мови серед іноземців і російськомовних мешканців України. Це обумовлено законодавчими вимогами, зокрема Законом України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» (2019 р.) і психоемоційним прагненням розірвати культурні та мовні зв'язки з Росією. Перед викладачами української мови як іноземної (УМІ) постає завдання застосовувати ефективні методи навчання, що забезпечують швидке та якісне засвоєння базової лексики – ключового елементу формування мовленнєвих навичок, необхідних для повсякденної комунікації. Флешкартки у навчанні УМІ є ефективним інструментом, який прискорює засвоєння нових слів і дає змогу викладачеві природно інтегрувати їх у практичні мовні завдання. Вибір лексичного матеріалу ґрунтується на «Стандарті державної мови «Українська мова як іноземна. Рівні загального володіння А1 – С2» (чинний з 6 вересня 2024 року) [8]. У статті розглядається методика застосування флешкарток для навчання повсякденної лексики на початковому рівні, а також їхня роль у формуванні мовленнєвих навичок. Зокрема, зосереджено увагу на їхню інтеграцію у вправи, ігри та діалоги, а також адаптацію до реальних потреб студентів

(наприклад, спілкування з лікарем / таксистом / викладачем / продавцем).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання мнемотехнічних практик, візуалізації та використання флешкарток як універсального інструменту, який застосовують для запам'ятовування лексики, термінів, наголосів, граматичних форм, понять, формул, правил, персоналій, важливих дат і подій та ін. висвітлювали у своїх працях Заруба І., Зозуля І., Ладоня В., Ліхошерстова В., Назаревич Л., Прозоровська І., Цукор Л., Янишин О. та ін. Засади використання флешкарток саме на заняттях УМІ в наукових працях розкриті неповно. Вважаємо за необхідне ґрунтовніше розкрити це питання.

На особливу увагу заслуговує праця Зозулі І. та Стадній А., присвячена методу глобального читання у Вінницькому національному технічному університеті, де на заняттях УМІ флешкартки містять слова, надруковані великими літерами, які студенти сприймають як цілісний графічний образ. З одного боку картки надруковане слово, а з іншого – відповідне зображення, що формує міцний асоціативний зв'язок між поняттям і його зоровим образом. Автори зазначають, що флешкартки слугують не лише ефективним інструментом навчання, а й підвищують мотивацію студентів, роблячи процес оволодіння мовою інтерактивним, доступним і цікавим [2]. Згідно

з дослідженнями Прозоровської І., метод флешкарток дозволяє студентам не лише запам'ятовувати окремі лексичні одиниці, а й використовувати їх у контексті. Науковиця виділяє основні переваги флешкарток: інтеграція нових лексичних одиниць у мовлення, розширення словникового запасу та розвиток мовленнєвої гнучкості через асоціативні зв'язки [7]. Янишин О. і Заруба І. звертають увагу на зручність мобільних додатків, які дають змогу студентам навчатися будь-де [12]. Цукор Л. аналізує переваги платформи «Quizlet» і детально описує, як користуватися цифровими картками [10].

Мета і завдання статті. Мета цієї розвідки – представити методику та особливості використання флешкарток (паперових і електронних) у процесі вивчення української мови як іноземної в Тернопільському національному технічному університеті імені Івана Пулюя. Розкрити практичні аспекти застосування флешкарток, створених на платформі «Quizlet» для підручника *«Подорожі.Іа»*, у тандем-навчанні між студентами ТНТУ та Дартмутського коледжу (США) [5]. **Основні завдання:** 1) описати особливості застосування флешкарток під час роботи з текстом, вивчення граматики; 2) висвітлити алгоритм роботи з флешкартками; 3) дослідити ефективність використання флешкарток під час вивчення української мови як іноземної в межах тандем-навчання (2023 – 2024 рр.); 4) узагальнити вплив флешкарток на розвиток зв'язного мовлення студентів.

Предмет та об'єкт дослідження. Предметом дослідження є методика використання флешкарток. Об'єктом є підручник «Українська мова для іноземців. Рівні В1-В2» Л. Назаревич, Н. Гавдиди [6], флешкартки.

Виклад основного матеріалу дослідження з обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Вивчення жодної мови немислиме без слів – лексика є основою, з якої виростають словосполучення, речення, тексти. Від того, наскільки швидко інокомуніканти засвоїть якнайбільшу кількість лексем, залежить його мовна адаптація в соціумі. У статті обґрунтовано використання флешкарток як ефективного інструменту для розширення словникового запасу та покращення мовленнєвих навичок. Паралельно із терміном флешкартки вживаються й інші назви: «картки для навчання», «картки пам'яті»,

«асоціативні картки», «лексичні картки» або «мнемокартки».

Флешкартки – своєрідні двомовні або одномовні тренажери у формі карток, на яких подано інформацію з обох сторін для активного запам'ятовування слів. Запам'ятовування відбувається завдяки асоціативним зв'язкам, інтервальним повторенням, ігровим механізмам, та кольоровій візуалізації. Зазвичай на одній стороні подано запитання, термін, зображення або слово іноземною мовою а на іншій – відповідь, визначення, пояснення чи переклад. Вони можуть бути паперовими або цифровими. Найзручнішою платформою для створення флешкарток вважаємо платформу «Quizlet», яка після реєстрації дає можливість викладачу створювати окремі папки для різних груп, курси за рівнями, модулі, наповнювати кожен із блоків своїми картками. Іншомовець може працювати з картками самостійно або в парі з колегою чи вчителем. Матеріал можна вивчати за порядком, можна перемішати. Детально описано, як працює цей сервіс у тезах Ліхощерстової В. [4], на сайті «Всеосвіта» [9] та у блозі Цукор Л. [10].

Одномовні флешкартки можуть містити варіанти привітань і прощань; запитань і відповідей; малюнок / цифру і слово; дієслова з іменниками у початковій формі (дієслівне керування); дієслова і його форми / часи / вид; іменники різного роду в поєднанні з прикметниками у чоловічому роді або присвійні займенники у поєднанні з іменниками (узгодження). На початковому рівні таке активне пригадування допомагає інокомунікату збагатити лексичний запас, довести до автоматизму використання граматичних форм, позбутися страху говоріння. Через певний проміжок часу, коли вивчене забувається, повторне пригадування зміцнює раніше отримані знання в пам'яті. Ідея методу інтервальних повторень належить німецькому журналісту Себастьяну Лейтнеру, який започаткував метод флешкарток ще у 70-роках ХХ століття [9]. «Методика інтервальних повторень... передбачає поділ матеріалу на невеликі порції та розподілення їх у часі таким способом, щоб користувач повторював ці порції перед тим, як вони забудуться повністю. ... Користувач повторює інформацію через дедалі довші періоди часу, коли він усе ще пам'ятає її добре,

і зменшує інтервали, якщо він має труднощі в запам'ятовуванні» [3].

Флешкартки можуть бути паперові саморобні / куплені (прості – складні / писані і друковані). Тримаючи паперову картку в руках студент почувається впевненіше, йому легше говорити і практикувати граматичні форми. Подаємо приклад використання таких карток на занятті української мови як іноземної (2017 р.) у стінах ТНТУ. Викладачка розклала перед студентом-першокурсником Даном Ілунгою дієслова в інфінітиві та запропонувала на основі раніше опрацьованого тексту «Мій робочий день» [6, с. 26] відтворити розмовну тему. Дієслова стали опорою для студента, допомігши переказати текст у хронологічній послідовності. Ускладнене завдання полягало в тому, щоб змінити особу, час і вид дієслів. Це дало змогу тренувати граматичні форми та застосовувати нову лексику. Наступне завдання передбачало перемішування карток і розповідь про свій день у минулому чи майбутньому часі від першої особи. Використання на флешкартках зображень, різних кольорів і шрифтів активізує роботу мозку. Праця «Мапа думок» Тоні Б'юзена підтверджує це: «Колір пов'язаний із правою півкулею мозку, натомість за слова відповідає раціональна ліва півкуля. Тож поєднання кольорів і слів активує обидві півкулі мозку» [1, с. 39]. У правдивості цієї думки ми пересвідчилися, коли порівняли, як студенти запам'ятовують граматичні форми слів не виділені кольором і виділені кольором. На початковому етапі вивчення української іншомовці стверджують, що потребують взорування на колір, оскільки це допомагає їм швидше зрозуміти принцип узгодження прикметників з іменниками (виділені кольором закінчення слугують своєрідною підказкою). Платформа «Quizlet» дає можливість розробляти власні картки, виділяти закінчення різними кольорами, ставити наголоси, змінювати шрифт, підкреслювати чергування, тому самостійне створення карток студентами та їхній обмін стимулюють інтерес до навчання і сприяють залученню до комунікації. Велика перевага у тому, що створеними наборами можна ділитися з аудиторією.

Алгоритм роботи з картками такий: 1. Виокремити основну інформацію: *що і навіщо я вивчаю*; відповісти на запитання: *що знаю / чого не знаю / що плутаю / що є надскладним*

2. На онлайн-платформах необхідно вибрати режим заучування і посортувати матеріал на вивчений / ще не вивчений. Якщо студент знає слово, то маркує його як вивчене. Картки, які іншомовець знає гірше, повторюватимуться частіше; картки, які знає краще, з'являтимуться рідше. Для кращого закріплення варто періодично повторювати навіть те, що добре запам'ятали. На кожному етапі завдання треба ускладнювати.

Картки дають можливість перевірити якість запам'ятовування за умови дотримання певної періодичності та ускладнення завдань. Наприклад, досвід викладання української мови як іноземної в межах тандем-навчання між студентами Тернопільської політехніки та Дартмутського коледжу (керівник проф. Вікторія Сомова) показав, що самостійне щоденне використання карток із аудіосупроводом та візуалізацією пришвидшили запам'ятовування нових слів. Ускладнення завдань від партнерів ТНТУ допомогло розвинути навички студентів-американців будувати словосполучення, а згодом речення та розповіді. Викладачі рекомендували студентам-вчителям використовувати набір флешкарток, розроблених на основі кожної теми з підручника «Подорожі. UA». Опанування матеріалу відбувалося за таким алгоритмом: запропонувати тандем-партнеру подивитися на малюнок, запитати що це і запропонувати описати, наприклад, овоч чи фрукт. Спершу студент-вчитель має поставити запитання: «*Що це?*» / «*Яке це яблуко?*» / «*Який розмір, смак, колір?*». Відповіді на запитання дають змогу продіагностувати, чи партнер, якому допомагають з українською, коректно узгоджує прикметник з іменником. Наступний крок – запропонувати однину змінити на множину. Після того поставити запитання такого типу: «*Чиє це яблуко?*» і уточнити: «*Якщо це яблуко має тато, то чиє воно?*». Така робота дає можливість продіагностувати, чи запам'ятав студент присвійні займенники, які вивчалися раніше. Отож, набір карток – це не просто заучування лексики, а нагода практикувати вживання відмінків іменників та інтегрувати нові форми слів у речення. Запитання – ключовий інструмент під час вивчення іноземної мови.

Завершивши в аудиторії ознайомлення з категоріями називного, знахідного і родового відмінків, завдання тандем-партнера,

який виконує роль учителя, допомогти іноземцю закріпити знання знову ж таки через запитання і акцентувати на закінченні іменників: «*Ти любиш яблука / полуницю / сливу / кавун / кавуни?* (Зн. в.). На наступному етапі пропонуємо тандем-парнерам поставити одне одному заперечні запитання, наприклад: «*Ти не любиш яблук!? Чому?*». Під час відповідей іншомовець бачить різницю відмінкових закінчень, відчуває особливості граматичної будови української мови і практикує вживання родового відмінка. Домашнє завдання полягає в тому, аби інокомунікант повторив усе цілісно, написав у зошит або записав на аудіо коротку історію про любов / нелюбов до овочів чи фруктів та смаків. Історії варто редагувати за потреби, а через кілька тижнів повторити. За будь-який результат учня / студента варто хвалити і підтримувати. Флешкартки рекомендуємо використовувати перед опрацюванням і після опрацювання нового тексту. Досвід показує, що грамотно розроблені флешкартки та інструкції щодо роботи з ними додають впевненості тим, хто вивчає іноземну мову і тим, хто навчає. Проте не варто на кожному занятті використовувати їх, оскільки це призводить до одноманітності, якщо ж це передбачено програмою чи планом, то не рекомендуємо довше ніж 15 хв працювати з ними. Кожне заняття треба урізноманітнювати вправами, запитаннями і текстами, заохочувати студентів до побудови простих речень та діалогів, адже флешкартки є технологією, яка в природний спосіб допомагає вибудувати діалог. Швець Г. зауважує, що діалогічна взаємодія навколо особистісно важливих для студентів смислів є однією з головних засад навчання УМІ [12, с. 105].

ЛІТЕРАТУРА

1. Б'юзен Т. Мапа думок. Докладний посібник із вивчення і застосування найпотужнішого інструмента мислення у світі. Львів : Видавництво Старого Лева, 2021. 224 с.
2. Зозуля І.Є., Стадній А.С. Роль методу глобального читання в процесі вивчення української мови як іноземної. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія Германістика та міжкультурна комунікація, Випуск 1, 2021. С. 107–112
3. Ладоня В.Г., Мелешко Є.В., Якименко М.С. Розробка та програмна реалізація інтелектуального вебсервісу для вивчення іноземної мови методом інтервальних повторень. *Системи управління, навігації та зв'язку*, 2024. № 2 URL: <https://journals.nupr.edu.ua/sunz/article/view/3365/2787> (дата звернення: 30. 12. 2024)
4. Ліхошерстова В.Г. Застосування сервісу QUIZLET на заняттях з англійської мови. *Наукові відкриття та фундаментальні наукові дослідження: світовий досвід*: зб. наук. праць з матеріалами IV Міжнародної наук. конф., м. Луцьк, 7 червня. 2024 р. : Луцьк, 2024. С. 331.
5. Назаревич Л. Тандем-метод у навчанні української мови як іноземної: досвід взаємодії. *Українська мова у світі*: зб. VIII Міжнародної науково-практичної конференції, 21 серпня 2024 р. Львів, 2024. С. 109–115.

Висновки і перспективи подальших розробок у цьому напрямі. Дослідження підтверджує, що використання флешкарток у навчальному процесі є ефективним, доступним, інтерактивним методом, який формує міцне мовне підґрунтя для студентів. Використання флешкарток, розроблених в межах тандем-навчання між студентами Тернопільського національного технічного університету ім. І. Пулюя і Дартмутського коледжу (США) показало, що флешкартки є стимулом до комунікації українською мовою, оскільки сприяють інтегруванню необхідної лексики в повсякденне мовлення іншомовців. З'ясовано, що платформа «Quizlet» розширює можливості навчання, а також сприяє самостійному або парному опануванню навчального матеріалу. Флешкартки за умови інтервальних повторень покликані формувати словниковий запас іноземців, тренувати граматику, розвивати навички аудіювання і діалогічного мовлення, активізувати міжкультурну комунікацію. Викладачам важливо урізноманітнювати навчання, поступово ускладнюючи завдання, щоб уникнути одноманітності та вивести студентів на новий рівень володіння мовою. **Перспективи досліджень** включають аналіз довгострокового використання флешкарток у навчальному процесі та їхній вплив на мовленнєві компетенції на рівнях (від А1 до С2). Отож, флешкартки є потужним інструментом, який ефективно адаптує навчання до потреб студентів, сприяє збагаченню словникового запасу іноземців, допомагає впевненіше використовувати граматичні форми під час говоріння. Флешкартки допомагають адаптуватися студентам-іноземцям до мовного середовища на початковому етапі вивчення мови.

6. Назаревич Л., Гавдида Н. Українська мова для іноземців. Практикум (Рівні B1-B2). 2-ге вид.; змін. і доповн. Тернопіль : ФОП Паляниця В. А., 2017. 212 с.
7. Прозоровська І. Сучасні методи викладання лексики у вивченні іноземної мови. *II International Interdisciplinary Conference Language, Business and Law, Intercultural Communication: Challenges of Today*, Kyiv (Ukraine), 7-8 May. К., 2021. С. 121–125
8. Стандарт державної мови «Українська мова як іноземна. Рівні загального володіння A1 – C2». К. : Нацкомісія зі стандартів державної мови, 2024. 139 с.
9. Флешкартки: ефективний спосіб запам'ятовування ключової інформації. URL: <https://vseosvita.ua/c/news/post/16394> (дата звернення: 30. 12. 2024)
10. Цукор Л. Флеш-картки у навчальному процесі: коли знання можна побачити. URL: <https://naurok.com.ua/post/flesh-kartki-u-navchalnomu-procesi-koli-znannya-mozhna-pobachiti> (дата звернення: 06. 01. 2025).
11. Швець Г.Д. Теорія і практика навчання української мови іноземних студентів гуманітарних спеціальностей : монографія. К. : Фенікс, 2019. 529 с.
12. Янишин О.К., Заруба І.Д. Дидактичні можливості онлайн-сервісу QUIZLET у навчанні іншомовної термінології зі сфери глобалізації. *Current trends in the development of science and practice. Abstracts of XVII International Scientific and Practical Conference*. Haifa, Israel 2021. P. 158–160. URL: <https://bit.ly/3gc4y3q> (дата звернення: 05. 01. 2025).

REFERENCES

1. Buzan, T. (2021). *Mapa dumok. Dokladnyi posibnyk iz vyvchennia i zastosuvannia naipotuzhnishoho instrumenta myslennia u sviti* [The Mind Map Book. A comprehensive guide to learning and applying the world's most powerful thinking tool]. Lviv: Vydavnytstvo Staroho Leva. 224 p. [in Ukrainian].
2. Zozulia, I.Ye., Stadnii, A.S. (2021). Rol metodu hlobalnoho chytannia v protsesi vyvchennia ukrainskoi movy yak inozemnoi [The role of the global reading method in learning Ukrainian as a foreign language]. *Naukovyi Visnyk Khersonskoho Derzhavnoho Universytetu. Seriiia Hermanistyka ta Mizhkulturna Komunikatsiia – Scientific Bulletin of Kherson State University. Series: Germanistics and Intercultural Communication*, Issue 1, pp. 107–112. [in Ukrainian].
3. Ladonia, V.H., Meleshko, Ye.V., Yakymenko, M.S. (2024). Rozrobka ta prohramna realizatsiia intelektualnoho vebservisu dlia vyvchennia inozemnoi movy metodom intervalnykh povtoren [Development and software implementation of an intelligent web service for learning foreign languages using the spaced repetition method]. *Systemy upravlinnia, navihatsii ta zviazku – Control, Navigation, and Communication Systems*, №. 2. Retrieved from: <https://journals.nupp.edu.ua/sunz/article/view/3365/2787> (Accessed: 30 Dec. 2024). [in Ukrainian].
4. Likhosherstova, V.H. (2024). Zastosuvannia servisu QUIZLET na zaniattiakh z anhliiskoi movy [Using the QUIZLET service in English language classes]. *Naukovi vidkryttia ta fundamentalni naukovi doslidzhennia: svitovyi dosvid – Scientific Discoveries and Fundamental Research: Global Experience*, Vol. IV, Materials of the International Scientific Conference, Lutsk, 7 June 2024, pp. 331. [in Ukrainian].
5. Nazarevych, L. (2024). Tandem-metod u navchanni ukrainskoi movy yak inozemnoi: dosvid vzaiemodii [The tandem method in teaching Ukrainian as a foreign language: Experience of interaction]. *Ukrainska mova u sviti: Zbirnyk VIII Mizhnarodnoi Naukovoї-Praktychnoi Konferentsii – Ukrainian Language Worldwide: Collection of the VIII International Scientific and Practical Conference*, Lviv, 21 August 2024, pp. 109–115. [in Ukrainian].
6. Nazarevych, L., Havdyda, N. (2017). *Ukrainska mova dlia inozemtsiv. Praktykum (Rivni B1–B2)* [Ukrainian language for foreigners. Workbook (Levels B1–B2)]. 2nd ed.; revised and updated. Ternopil: FOP Palyanytsia V. A. 212 p. [in Ukrainian].
7. Prozorovska, I. (2021). Suchasni metody vykladannia leksyky u vyvchenni inozemnoi movy [Modern methods of teaching vocabulary in learning foreign languages]. *II International Interdisciplinary Conference Language, Business and Law, Intercultural Communication: Challenges of Today*, Kyiv (Ukraine), 7–8 May, pp. 121–125. [in Ukrainian].
8. Standard derzhavnoi movy «Ukrainska mova yak inozemna. Rivni zahalnoho volodinnia A1–C2» (2024). [The Standard of the State Language «Ukrainian as a Foreign Language. General proficiency levels A1–C2»]. Kyiv: Natskomisiia zi standartiv derzhavnoi movy. 139 p. [in Ukrainian].
9. Fleshkartky: efektyvnyi sposib zapam'iatovuvannia kliuchovoi informatsii [Flashcards: An effective way to memorize key information]. Retrieved from: <https://vseosvita.ua/c/news/post/16394> (Accessed: 30 Dec. 2024). [in Ukrainian].
10. Tsukor, L. (2025). Flesh-kartky u navchalnomu protsesi: koly znannia mozhna pobachyty [Flashcards in the educational process: When knowledge can be seen]. Retrieved from: <https://naurok.com.ua/>

- post/flesh-kartki-u-navchalnomu-procesi-koli-znannya-mozhna-pobachiti (Accessed: 6 Jan. 2025). [in Ukrainian].
11. Shvets, H.D. (2019). *Teoriia i praktyka navchannia ukrainskoi movy inozemnykh studentiv humanitarnykh spetsialnosti: Monohrafiia* [Theory and practice of teaching Ukrainian to foreign students of humanities: Monograph]. Kyiv: Feniks. 529 p. [in Ukrainian].
 12. Yanyshyn, O.K., Zaruba, I.D. (2021). Dydaktychni mozhlyvosti onlain-servisu QUIZLET u navchanni inozemnoi terminolohii zi sfery hlobalizatsii [Didactic possibilities of the QUIZLET online service in teaching foreign terminology in the field of globalization]. *Current Trends in the Development of Science and Practice. Abstracts of the XVII International Scientific and Practical Conference, Haifa, Israel*, pp. 158–160. Available at: <https://bit.ly/3gc4y3q> (Accessed: 5 Jan. 2025). [in Ukrainian].

УДК 811.531'373.613:811.581+003.212
DOI <https://doi.org/10.32782/bsps-2024.6.8>

ЛЕКСИЧНІ ЗАПОЗИЧЕННЯ КИТАЙСЬКОГО ПОХОДЖЕННЯ В КОРЕЙСЬКІЙ МОВІ: СТРУКТУРА Й ФУНКЦІЇ

Олександра Петровська

студентка кафедри мов і літератур Далеккого Сходу та Південно-Східної Азії
Навчально-наукового інституту філології
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
вул. Володимирська, 60, м. Київ, Україна
orcid.org/0009-0005-0326-1817
e-mail: spetrovska2006@gmail.com

Дмитро Андріанов

доктор філософії зі спеціальності 035 «Філологія»,
асистент кафедри мов і літератур Далеккого Сходу та Південно-Східної Азії
Навчально-наукового інституту філології
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
вул. Володимирська, 60, м. Київ, Україна
orcid.org/0000-0003-1295-2132
Researcher ID: JEF-9126-2023
e-mail: andrianov.dmytro@knu.ua

Анотація. Корейська мова з її багатомовною історичною спадщиною є унікальним прикладом мовної системи, що поєднує автохтонну лексику й запозичення, зокрема, китайського походження. Створення хангилью в 1446 році не виключило використання китайських ієрогліфів (ханча), які залишили значний слід у корейській лексиці. Сьогодні в корейській мові співіснують три основні типи лексики: слова рідною мовою (고유어), слова китайського походження (한자어) і запозичення з інших мов (외래어).

Згідно з даними стандартного словника корейської мови (표준국어대사전), частка слів китайського походження становить понад 57%, значно переважаючи автохтонну лексику. Попри аргументи лінгвістів-пуристів, що реальна частка китайської лексики може бути нижчою, її вплив на корейську мову залишається значним. Слова китайського походження переважно належать до абстрактних і концептуальних понять, часто використовуються в науковій, технічній та офіційній термінології, додаючи формальності й точності мовленню.

Важливим аспектом є поява китайсько-корейської сублексики, яка забезпечує багатство синонімічних варіантів. Наприклад, такі слова, як 빨강다 (червоний, автохтонне) і 붉다 (червоний, китайського походження), співіснують і збагачують мовну систему. Через широке значення слів автохтонного походження вони часто мають декілька китайських відповідників, як у випадку слова 생각 (думка/ідея), що має такі аналоги: 고안, 창안 (думка) і 착상, 발상 (ідея).

Особливий інтерес викликають китайські ієрогліфи, створені в Кореї, які не мають аналогів у китайській мові (наприклад, 媿 – сім'я чоловіка, 畚 – рисове поле). Ці лексеми демонструють унікальність мовної еволюції, що відображає як вплив китайської культури, так і творчість корейського народу.

Дослідження китайської лексики в корейській мові дає змогу краще зрозуміти її функціональну роль у мовній системі, вплив на розвиток сучасної корейської мови та значення для передачі абстрактних понять. Структурна різноманітність і функціональність запозичень китайського походження роблять їх невід'ємною частиною мовної культури Кореї.

Ключові слова: корейська мова, китайська лексика, хангиль, ханча, лексичні запозичення, мовна еволюція, мовна структура.

LEXICAL BORROWINGS OF CHINESE ORIGIN IN THE KOREAN LANGUAGE: STRUCTURE AND FUNCTIONS

Oleksandra Petrovska

*Student at the Department of Languages and Literatures of the
Far East and Southeast Asia*

Educational and Scientific Institute of Philology

Taras Shevchenko National University of Kyiv

Volodymyrska Str., 60, Kyiv, Ukraine

orcid.org/0009-0005-0326-1817

e-mail: spetrovska2006@gmail.com

Dmytro Andrianov

*PhD in Philology, Assistant Professor at the Department of Languages
and Literatures of the Far East and Southeast Asia*

Educational and Scientific Institute of Philology

Taras Shevchenko National University of Kyiv

Volodymyrska Str., 60, Kyiv, Ukraine

orcid.org/0000-0003-1295-2132

Researcher ID: JEF-9126-2023

e-mail: andrianov.dmytro@knu.ua

Abstract. *The Korean language, with its rich historical heritage, is a unique linguistic system that combines indigenous vocabulary and borrowings, particularly of Chinese origin. The creation of Hangul in 1446 did not eliminate the use of Chinese characters (Hanja), which left a significant imprint on Korean vocabulary. Today, the Korean language consists of three main types of vocabulary: native Korean words (고유어), words of Chinese origin (한자어), and borrowings from other languages (외래어).*

According to the Standard Korean Language Dictionary (표준국어대사전), the proportion of words of Chinese origin exceeds 57%, significantly outweighing the native vocabulary. Despite arguments by linguistic purists that the actual share of Chinese-origin words might be lower, their influence on the Korean language remains substantial. Words of Chinese origin predominantly pertain to abstract and conceptual notions, frequently used in scientific, technical, and official terminology, adding formality and precision to communication.

An important aspect is the emergence of Sino-Korean sublexicon, which enriches the language with synonymous options. For example, words such as 빨강다 (red, native Korean) and 붉다 (red, of Chinese origin) coexist and enhance the linguistic system. Due to the broad meanings of native words, they often have several Chinese counterparts, as in the case of 생각 (thought/idea), which has the following analogs: 고안, 창안 (thought) and 착상, 발상 (idea).

Particularly notable are Chinese characters created in Korea that have no equivalents in the Chinese language (e.g., 媿 – husband's family, 畚 – rice field). These lexemes highlight the unique linguistic evolution reflecting both the influence of Chinese culture and the creativity of the Korean people.

Studying Chinese-origin vocabulary in the Korean language allows for a better understanding of its functional role in the linguistic system, its impact on the development of modern Korean, and its importance for conveying abstract concepts. The structural diversity and functionality of Chinese borrowings make them an integral part of Korea's linguistic culture.

Key words: *Korean language, Chinese vocabulary, Hangul, Hanja, lexical borrowings, language evolution, linguistic structure.*

Протягом останніх двох десятиліть у світі відмічається інтерес, що зростає, до корейської культури й мови зокрема. Усе більше людей починають надавати перевагу вивченню корейської мови як альтернативі звичним західним. Незважаючи на відносно нескладну для засвоєння систему письма, розуміння корейської мови значно ускладнює той факт, що ця мова сама по собі є багато-

структурною. Вона має багато запозичень із різних мов, таких як англійська, німецька, французька та японська. Частка запозичених слів із китайської мови є однією з найбільших, переважаючи рідну лексику. Корейська лексика значно поповнилася новими лексичними одиницями китайської мови, що давно стали загальноновживаними. Саме тому під час вивчення корейської мови можна стик-

нутися з великою кількістю лексики з однаковим значенням і специфічними конструкціями. Розуміння структурності корейської мови й дослідження лексики китайського походження може значно спростити вивчення мови вже на ранніх етапах. Актуальність дослідження зумовлена глобалізацією мовних процесів у світі, культурно-історичним аналізом лексичних запозичень китайського походження, контекстом обох мов і практичною значимістю для лінгвістики, а також під час розроблення навчальних програм із корейської мови. Об'єктом аналізу є корейська мова, зокрема її лексична система, особлива увага приділяється словам китайського походження.

Метою дослідження є всебічний аналіз слів китайського походження у корейській мові, визначення їхньої структури, функцій і впливу на розвиток корейської лексичної системи.

Досягнення мети передбачає виконання таких завдань: 1) визначити основні джерела китайських запозичень у корейській мові; 2) виявити функціональні особливості цих запозичень; 3) оцінити їх безпосередній вплив на мову.

Предметом дослідження є лексичні одиниці корейської мови, що мають китайське походження, а також процеси їхньої адаптації та функціонування в сучасній корейській мові.

Корейська мова, що має глибоке історичне коріння, характеризується багатогранною структурою. Хоча писемність хангиль створена лише в 1446 році, корейська мова функціонувала в усній формі й записувалася за допомогою китайських ієрогліфів. Це зумовило інтеграцію значного пласту лексики китайського походження, яка стала невід'ємною частиною її лексичного складу поряд з автохтонними мовними елементами.

Нині корейська мова має три типи лексики: слова рідною мовою, безпосередньо корейською (고유어), слова, що пішли з ієрогліфів (한자어), і слова іншомовного походження (외래어).

За основними даними словника стандартної корейської мови (표준국어대사전), корейська лексика становить 25,28%, слова китайського походження – 57,12%, китайсько-корейська лексика – 8,28%. Ті, хто напо-

лягає на лінгвістичному туризмі, стверджують, що під час японського колоніального періоду Японський генеральний уряд Кореї включив 70% китайських ієрогліфів у свій словник і лише 30% рідних слів, стверджуючи, що фактична частка китайської мови значно нижча [1].

Рідні слова та слова китайського походження поділяються відповідно до їх етимології. Рідна мова – це суто корейська лексика, яка використовувалася з давніх часів і характеризується широким діапазоном значень. Рідна мова виражає унікальну культуру й почуття народу, збагачує емоційну чутливість [2]. Наприклад, 물 (вода), 산 (гора), 어머니 (мати).

Натомість китайська лексика – це абстрактні та концептуальні слова. Вони мають точне й диференційоване значення, слугують доповненням до рідної мови. Часто ці слова стосуються офіційної, наукової, технічної термінології [3]. Вони мають більш формальний відтінок, ніж корейські аналоги. Прикладами слів китайського походження є 경제 (економіка, походить від китайського 經濟 zhèngjī), 문화 (культура, походить від китайського 文化 wénhuà), 시간 (час, походить від китайського 時間 shíjiān).

Ще як приклад можна навести афікс 학 – наука, що пішло з ієрогліфа 學 (xiué). За допомогою нього можна утворити низку слів: 학교 (школа), 학생 (учень), 수학 (математика), 화학 (хімія) тощо.

Незважаючи на те що нині стверджується, що фактична частка слів китайського походження в корейській мові є меншою, ніж є справді, неможливо заперечувати взаємопов'язану природу хангилью й ханча [4]. Найбільше це підтверджується в китайсько-корейській сублексичі. Наприклад, «зображення» можна записати як 도화 або 그림. Останнє є суто корейським, а перше є китайського походження, що означає, що його також можна написати ханча (圖畫 – перший ієрогліф відповідає 도, що означає «малюнок», а другий – 화, що означає «креслення»). Таким чином, слова китайського походження є привілейованими порівняно із суто корейськими словами. Тобто, хоча всі слова можна писати хангиль, не всі можна писати ханча. Китайська лексика, на відміну від чистої корейської, підтримує більше ніж одне орфографічне представлення.

Це пояснює те, чому в корейській мові існує багато слів з однаковим значенням. Наприклад, 빨강다 і 붉다 зі значенням «червоний» або 바꾸다 і 변경하다 зі значенням «міняти». Обидва слова мають ідентичне значення, проте перше є суто корейським словом, а друге пішло з ханча.

Через те що слова рідною мовою мають широкий діапазон значень, одному слову рідною мовою може відповідати два чи більше слів, що пішли з ієрогліфів. Тобто існує декілька слів китайського походження, відповідно до кожного значення слова. Наприклад, суто корейське слово 생각. Залежно від контексту воно може означати ідею або думку. Для кожного значення є своє слово-відповідник, що пішло з ханча: 고안 і 창안 для значення думки й 착상 і 발상 для значення ідеї.

Варто зазначити, що не всі китайські ієрогліфи запозичені [2]. Серед китайських ієрогліфів, крім імпортованих із Китаю чи Японії, є також ієрогліфи, створені й використовувані в Кореї. Наприклад, такі слова, як простуда (感氣) чи дядько (三寸). Також існують ієрогліфи, які створені корейцями й у китайській мові вони відсутні: 媿 (сім'я чоловіка) або 畚 (рисове поле).

Загалом протягом усієї історії Кореї вона неодноразово підлягала впливу сусідніх країн, зокрема Китаю. Вплив поширювався не лише на соціальні аспекти населення, а й безпосередньо на мову. Як наслідок, нині в корейській мові можна спостерігати значну частку лексики, що пішла з ієрогліфів. На відміну від слів рідною мовою, китайська лексика є більш комплексною в структурі та, як наслідок, використовується переважно для абстрактних понять, наукових термінів і як синонімічне доповнення до основної лексики корейською мовою.

Отже, дослідження китайського впливу на корейську мову виявляє, що цей вплив є не тільки результатом історичних контактів, а й важливим компонентом формування сучасної корейської лексики. Інтеграція китайських лексичних елементів у корейську мову сприяла збагаченню її словникового складу, даючи змогу ефективніше висловлювати абстрактні, наукові й технічні поняття.

Однією з головних особливостей цього процесу є те, що китайська лексика є доповненням до рідних слів, розширюючи їхнє значення й додаючи точності. Наприклад,

корейські слова рідної мови здебільшого асоціюються з культурними й емоційними аспектами, тоді як китайська лексика часто пов'язана з формальними та спеціалізованими контекстами. Це сприяє створенню багатой і різнобічної мовної системи, здатної відображати як традиційні, так і сучасні реалії корейського суспільства.

Важливо також зазначити, що адаптація китайських слів до корейської мови супроводжувалася їхньою інтеграцією у фонетичну, морфологічну та синтаксичну системи корейської мови. Це створило унікальне явище, де слова китайського походження функціонують нарівні з автохтонними словами, зберігаючи при цьому специфіку свого походження.

Ще однією важливою рисою є здатність корейської мови зберігати власну ідентичність, попри значний вплив китайської культури. Цей аспект особливо відчутний у створенні корейських ієрогліфів і словникових одиниць, які не мають аналогів у китайській мові. Наприклад, специфічні корейські терміни, такі як 媿 (родина чоловіка), свідчать про активну мовну творчість і прагнення відобразити унікальні аспекти корейського життя.

Під час вивчення корейської мови розуміння впливу китайської лексики та її функцій є важливим для швидшого й ефективнішого засвоєння мови. Для студентів корейської мови знання про походження та відмінності слів рідної мови й китайського походження може стати ключем до розуміння семантичних нюансів, стилістичних відмінностей і культурних контекстів.

Загалом китайська лексика в корейській мові є невід'ємною частиною її мовної системи, яка сприяє збереженню історичної пам'яті, забезпечує функціональність у різних сферах життя, водночас збагачує сучасну мовну практику. Подальше дослідження цієї тематики має не тільки наукову, а й практичну цінність, сприяючи розвиткові методик викладання корейської мови та розширюючи розуміння взаємодії мов і культур у глобалізованому світі.

Таким чином, вивчення запозичень китайського походження не лише дає змогу краще зрозуміти історичний розвиток корейської мови, а й відкриває перспективи для міжкультурних досліджень. Це підкреслює значення мовної взаємодії у формуванні сучасного культурного й соціального ландшафту.

ЛІТЕРАТУРА

1. 권오성 «우리말 70%가 한자말? 일제가 왜곡한 거라네» (Квон О Сон «70% корейських слів є ієрогліфами? Їх спотворила Японська імперія»). URL: <https://www.hani.co.kr/arti/culture/book/376204.html> (дата звернення: 24.11.2024).
2. Naver blog: 초리풍경 «고유어, 한자어, 외래어» (Пейзаж Чорі «Слова рідною мовою, ханча, іноземні слова»). URL: <https://m.blog.naver.com/top1ha/222023799573> (дата звернення: 24.11.2024).
3. «우리말 어휘의 체계(고유어, 외래어, 한자어)와 어휘 양상(지역방언, 사회방언, 전문어)» («Корейська система лексики (слова рідною мовою, іноземні слова, ханча) та аспекти лексики (регіональний діалект, соціальний діалект, технічна мова»). URL: <https://sseon10.tistory.com/entry/%EC%9A%B0%EB%A6%AC%EB%A7%90-%EC%96%B4%ED%9C%98%EC%9D%98-%EC%B2%B4%EA%B3%84%EA%B3%A0%EC%9C%A0%EC%96%B4%EC%99%B8%EB%9E%98%EC%96%B4%ED%95%9C%EC%9E%90%EC%96%B4%EC%99%80-%EC%96%B4%ED%9C%98-%EC%96%91%EC%83%81%EC%A7%80%EC%97%AD%EB%B0%A9%EC%96%B8-%EC%82%AC%ED%9A%8C%EB%B0%A9%EC%96%B8-%EC%A0%84%EB%AC%B8%EC%96%B4> (дата звернення: 24.11.2024).
4. Kim, Yoolim & Kotzor, Sandra & Lahiri, Aditi. Is Hanja represented in the Korean mental lexicon?: Encoding cross-script semantic cohorts in the representation of Sino-Korean. *Lingua*, 2021. 264 p.
5. Шестакова О.В. Морфологічний спосіб творення лінгвістичних термінів корейської мови. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія «Філологія. Соціальні комунікації»*. Київ, 2020. Том 31 (70). № 2. Ч. 4. С. 111–115.

REFERENCES

1. 권오성 «우리말 70%가 한자말? 일제가 왜곡한 거라네» (Kwon Oh-seong «70% of our language is made up of Chinese characters? Japan distorted it»). Retrieved from: <https://www.hani.co.kr/arti/culture/book/376204.html> [in Korean].
2. Naver blog: 초리풍경 «고유어, 한자어, 외래어» (Chori Landscape «Native Words, words from Chinese Characters, Foreign Words»). Retrieved from: <https://m.blog.naver.com/top1ha/222023799573> [in Korean].
3. «우리말 어휘의 체계(고유어, 외래어, 한자어)와 어휘 양상(지역방언, 사회방언, 전문어)» («The system of Korean vocabulary (native words, foreign words, words from Chinese characters) and vocabulary patterns (regional dialects, social dialects, technical terms)»). Retrieved from: <https://sseon10.tistory.com/entry/%EC%9A%B0%EB%A6%AC%EB%A7%90-%EC%96%B4%ED%9C%98%EC%9D%98-%EC%B2%B4%EA%B3%84%EA%B3%A0%EC%9C%A0%EC%96%B4%EC%99%B8%EB%9E%98%EC%96%B4%ED%95%9C%EC%9E%90%EC%96%B4%EC%99%80-%EC%96%B4%ED%9C%98-%EC%96%91%EC%83%81%EC%A7%80%EC%97%AD%EB%B0%A9%EC%96%B8-%EC%82%AC%ED%9A%8C%EB%B0%A9%EC%96%B8-%EC%A0%84%EB%AC%B8%EC%96%B4> [in Korean].
4. Kim, Yoolim & Kotzor, Sandra & Lahiri, Aditi. (2021). Is Hanja represented in the Korean mental lexicon?: Encoding cross-script semantic cohorts in the representation of Sino-Korean. *Lingua*. 264 p.
5. Shestakova, O.V. (2020). Morfologichnyj sposib tvorennja lingvistichnyh terminiv korejskoyi movy [Morphological method of creating linguistic terms in the Korean language]. *Vcheni zapysky Tavrijskogo nacionalnogo universytetu imeni V.I. Vernads'kogo. Seriya: Filologiya. Socialni komunikaciyi*. Kyiv: Volume 31 (70), No. 2, Part 4, pp. 111–115 [in Ukrainian].

УДК 811.112.37

DOI <https://doi.org/10.32782/bsps-2024.6.9>

СТРУКТУРА АНГЛОМОВНИХ ТУРИСТИЧНИХ ПУТІВНИКІВ ПО УКРАЇНІ (ЗМІНИ У ВОЄННИЙ ПЕРІОД)

Вікторія Прима

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземної філології та перекладу
Державного торговельно-економічного університету
вул. Кіото, 19, м. Київ, Україна
orcid.org/0000-0001-7331-9950
Researcher ID: AFI-4861-2022

Оксана Сошко

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземної філології та перекладу
Державного торговельно-економічного університету
вул. Кіото, 19, м. Київ, Україна
orcid.org/0000-0003-4633-7621
Researcher ID: N-2832-2016

Анотація. Статтю присвячено вивченню структури англomовних туристичних путівників по Україні та власне туристичного дискурсу загалом. Саме складна соціально-політична ситуація у світі й війна в Україні значною мірою вплинули на ті зміни, що відбулися в структурі туристичних путівників. Значна увага приділяється ґрунтовному дослідженню туристичних путівників, різних підходів до їх вивчення, а також туристичному дискурсу як специфічному жанру комунікації. Розглянуто безпосередню структуру електронного (онлайн) туристичного путівника та проведено порівняльний аналіз у її зміні за останні роки. Туристичні путівники надають читачам інформацію про різні місця, пам'ятки, культурні особливості, гастрономічні традиції, транспортні можливості й інші важливі аспекти подорожі. Будучи об'єктом знанням із цими питаннями, туристи мають змогу активно планувати свої маршрути і приймати зважені рішення. Зміни в структурі путівника відбуваються залежно від ситуації в країні й у світі загалом. Під час пандемії ковід-19 кожен путівник містив застережливу інформацію щодо вживання заходів безпеки протягом перебування в країні. Нинішня ситуація в Україні відлякує левову частку туристів, чим завдає значних збитків країні. Проте туристичні путівники надають правдиву інформацію та застерігають іноземців від поїздок на територію нашої країни. Англomовні туристичні путівники по Україні – це важливе джерело інформації для іноземних туристів, які планують відвідати Україну. Вони можуть бути різними за форматом і змістом, але загалом мають на меті допомогти людям орієнтуватися в країні, знайти цікаві місця для відвідування, дізнатися про культуру, історію та практичні аспекти подорожей. Зростання туристичної галузі в Європі й в усьому світі як один із проявів глобалізації набирає обертів. Досить недавно науковці почали досліджувати туристичний дискурс із лінгвістичного погляду, а також розглядати його як окремий специфічний жанр, що потребує спеціалізованого перекладу. Розглянемо кілька популярних англomовних путівників по Україні, а також ресурси, які можуть бути корисними для мандрівників, звернемо увагу на зміни, які внесені з початком війни.

Ключові слова: дискурс, туристичний дискурс, туристичний путівник, структура путівників.

STRUCTURE OF ENGLISH TOURIST GUIDEBOOKS AROUND UKRAINE (CHANGES IN WAR PERIOD)

Viktoriiia Pryma

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Foreign Language and Translation
State University of Trade and Economics
Kyoto Str., 19, Kyiv, Ukraine
orcid.org/0000-0001-7331-9950
Researcher ID: AFI-4861-2022

Oksana Soshko

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Foreign Language and Translation
State University of Trade and Economics
Kyoto Str., 19, Kyiv, Ukraine
orcid.org/0000-0003-4633-7621
Researcher ID: N-2832-2016

Abstract. The article is devoted to the study of the structure of English-language tourist guides in Ukraine and the actual tourist discourse as a whole. It was the complex socio-political situation in the world and the war in Ukraine that largely influenced the changes that took place in the structure of tourist guides. Considerable attention is paid to a thorough study of tourist guides, various approaches to their study, as well as tourist discourse as a specific genre of communication. The direct structure of the electronic (online) tourist guide was considered and a comparative analysis of its changes in recent years was carried out. Travel guides provide readers with information about various places, attractions, cultural features, gastronomic traditions, transportation options and other important aspects of travel. Being aware of these issues, tourists can actively plan their routes and make informed decisions. Changes in the structure of the guide occur depending on the situation in the country and in the world as a whole. During the Covid-19 pandemic, each travel guide included cautionary information on how to take safety precautions while in the country. The current situation in Ukraine scares off the lion's share of tourists, causing significant damage to the country. However, tourist guides provide truthful information and warn foreigners against traveling to the territory of our country. English-language tourist guides for Ukraine are an important source of information for foreign tourists who plan to visit Ukraine. They may vary in format and content, but generally aim to help people navigate the country, find interesting places to visit, learn about culture, history and practical aspects of travel. The growth of the tourism industry in Europe and around the world as one of the manifestations of globalization is gaining momentum. Quite recently, scholars have begun to investigate the tourist discourse from a linguistic point of view, as well as consider it as a separate specific genre that requires specialized translation. Let's look at some popular English-language guides to Ukraine, as well as resources that can be useful for travelers, and pay attention to the changes that have been made since the beginning of the war.

Key words: discourse, tourist discourse, tourist guide, guide structure.

Дискурс стрімко розвивається в умовах сьогодення. Туристичний дискурс не є винятком. Дослідження англомовних туристичних путівників є важливим аспектом у вивченні туристичного дискурсу, оскільки ці видання виконують не лише інформаційну, а й культурну функцію. Саме тому стаття спрямована на дослідження власне структури туристичного путівника.

Метою статті є дослідження структури туристичних путівників, розглядаючи їх через різні підходи. Зокрема, різноманітність форматів – від електронних до друкованих, що створює труднощі в аналізі, оскільки структура може суттєво відрізнятись. Різні путівники мають своє цільову аудиторію (молоді мандрівники, сім'ї, бізнес-туризм тощо), що впливає на їх структуру й зміст. Отже, важливо визначити, для кого призначений конкретний путівник. Англомовні путівники можуть містити елементи, що відображають специфіку країни, про яку йдеться. Досліднику потрібно враховувати культурний контекст і його вплив на структуру і зміст. На

нашу думку, дослідження цих аспектів допоможе краще зрозуміти роль англомовних путівників у сучасному туризмі та їх вплив на сприйняття культур.

Об'єктом дослідження є англомовні онлайн туристичні путівники по Україні. У свою чергу, предметом дослідження є структура англомовного туристичного путівника.

Зростання туристичної галузі в Європі й у всьому світі як один із проявів глобалізації набирає обертів. Досить недавно науковці почали досліджувати туристичний дискурс із лінгвістичного погляду, а також розглядати його як окремий специфічний жанр, що потребує спеціалізованого перекладу. Туристична комунікація є одним із видів соціальної комунікації, адже поза суспільством туризм як явище існувати не може, а отже, не може бути й туристичного дискурсу чи комунікації [4, с. 167].

І. Гречухіна й І. Сахно розглядали туристичний путівник через призму універсальних і культурно-специфічних лексичних

засобів самопрезентації. Свого часу авторки наголошували на тому, що путівник реалізує низку комунікативних установок, серед яких – інформування майбутніх туристів про можливості відпочинку та наочна презентація туристичних об'єктів, рекламна функція, мотивація до придбання туру [3, с. 27–31]. Про лінгвістичний статус туристичного дискурсу говорила професорка О. Панченко [5, с. 66–72], лінгвокультурологічний і перекладознавчий аналіз путівника як типу тексту проводила В. Гізер [2, с. 87–90]. Ю. Розанова в діахронічному розрізі вивчає розвиток жанру путівника, зазначаючи його насиченість різноманітними вербальними й невербальними кодами [2].

Тгібе в роботах зазначає: «Туризм розвинув мережу комунікацій, яка включає професійні асоціації, конференції, книги й журнали». Однак він далі зазначає, що «дослідження туризму не встановили нічого, що можна було б назвати традицією, яка могла б нав'язати власну єдність» [12, с. 645]. Незважаючи на цю відсутність єдності, у концепції дискурсивного поля інституціоналізація туристичних досліджень дала змогу урядам часто «усунути з політичної сфери проблеми, які в іншому випадку були б політичними», а потім переробити їх у, мабуть, більш нейтральну сферу туристичного менеджменту для розгляду «експертів». Ці експерти з туризму, можливо, живуть в інституційному середовищі як космополітичні інтелектуали, члени «нового племені» писарів, які наглядають за виробництвом і відтворенням туристичних знань [13].

Туристичний путівник є специфічним видом дискурсу, який виконує кілька певних функцій і має свої особливості. Варто розглянути основні функції та ключові аспекти цього жанру.

Передусім зупинімося на **інформаційній функції**. Туристичні путівники надають читачам інформацію про різні місця, пам'ятки, культурні особливості, гастрономічні традиції, транспортні можливості й інші важливі аспекти подорожі. Будучи обізнаним із цих питань, туристи мають змогу активно планувати свої маршрути та приймати зважені рішення [1, с. 395].

Наступним кроком є **орієнтація на цільову аудиторію**. Путівники часто орієнтовані на конкретні групи туристів (наприклад,

сімейні подорожі, пригодницький туризм, культурний туризм), що прямо впливає на зміст і стиль тексту.

Не варто забувати про **емоційний складник** туристичних путівників. Значна кількість туристичних путівників містить елементи опису, які викликають емоції та бажання відвідати те чи інше місце. Використання яскравих образів і метафор допомагає створити в уяві читача візуальну картинку й зацікавити читача [7].

Культурний контекст путівника часто містить інформацію про культуру, традиції та звичаї місцевих жителів, що допомагає туристам краще зрозуміти й поважати місцеву культуру.

Туристичний путівник є також своєрідним видом **реклами та просування**. Їх рекламна функція полягає в просуванні певних туристичних послуг та атракцій. Це може бути як явна реклама, так і більш тонкі форми просування.

Для сучасних путівників характерною є також **мультимедійність**. Усе частіше путівники доповнюються мультимедійними елементами: фото, відео, інтерактивними картами, що робить їх більш привабливими й інтерактивними.

Структура й формат туристичних путівників теж мають значний вплив і відіграють свою роль, що описано нижче.

Структура англійських туристичних путівників по Україні може варіюватися, але зазвичай включає кілька основних розділів. Розглянемо типовий план розміщення інформації в туристичних путівниках (8, с. 216).

У **вступі** подається загальна інформація про країну, яку ви збираєтеся відвідати, надаються відомості про її історію, культуру і традиції, а також чому варто відвідати саме цю країну. Наступний розділ надає **поради мандрівникам** [6, с. 98]. Тут можна знайти інформацію щодо візи та в'їзних документів, транспорту (сполучення всередині країни й види транспорту), безпеки, мови й комунікації, а також грошової валюти, яка діє в країні. У розділі **«Міста й регіони»** ви зможете знайти необхідні для вас відомості щодо визначних місць, парків, культурних програм тощо. **Природа й активний відпочинок** теж посідають своє місце в туристичних путівниках, адже докладно описує ресурси, курорти та доступні місця відпочинку. Окремими розділом у туристичних

путівниках виділяють **культуру і традиції**, де можна знайти інформацію про свята, фестивалі, музику, мистецтво тощо. Обов'язково має бути **словничок основних фраз**, написаний кількома мовами, і **рекомендації щодо проживання** в цій місцевості, що значно зекономить час пошуку акомодаций. Більшість путівників також мають **додаткову інформацію**, куди вписують те, що не ввійшло до жодного з попередніх пунктів [1, с. 100].

Варто зауважити, що зміни в структурі путівника відбуваються залежно від ситуації в країні й у світі загалом. Під час пандемії ковід-19 кожен путівник містив застережливу інформацію щодо вживання заходів безпеки протягом перебування в країні. Нинішня ситуація в Україні відлякує левову частку туристів, чим завдає значних збитків країні. Проте туристичні путівники надають правдиву інформацію та застерігають іноземців від поїздок на територію нашої країни.

Самі собою англомовні туристичні путівники по Україні – це важливе джерело інформації для іноземних туристів, які планують відвідати Україну. Вони можуть бути різними за форматом і змістом, але загалом мають на меті допомогти людям орієнтуватися в країні, знайти цікаві місця для відвідування, дізнатися про культуру, історію та практичні аспекти подорожей. Розглянемо кілька популярних англомовних путівників по Україні, а також ресурси, які можуть бути корисними для мандрівників, звернемо увагу на зміни, які внесені з початком війни.

Lonely Planet є один із найбільших і найвідоміших видавців туристичних путівників, його видання про Україну є одним із найбільш популярних серед англомовних туристів. Це комплексний путівник, який охоплює всю країну: від великих міст, таких як Київ і Львів, до природних красот Карпат і Чорного моря. У путівнику можна знайти опис культурних та історичних пам'яток, поради щодо транспорту, житла, ресторанів і шопінгу, рекомендації щодо того, що робити й куди піти, з фокусом на культурні та природні атракції.

Але з початком російської агресії цей туристичний путівник зменшив свою активність. Напевно, це сталося через зниження туристичного потоку.

As the war continues to rage in Ukraine, forcing millions of people from their homes,

volunteers have responded to help those fleeing the violence. To help them better connect with those in need, we have a language resource we're making available for free [11].

Ще один туристичний путівник – **Bradt Travel Guides** – не менш популярний бренд серед туристичних путівників. Їх видання по Україні відзначається глибоким аналізом культурних та історичних особливостей країни. Більш детально описані менш відомі, але цікаві місця, такі як Чернігів, Кременчук або Херсон, а також привабливі місця для екотуризму й авантюрних подорожей.

Серед особливостей цього путівника можна назвати ретельно описані регіони, музеї, національні парки, а також поради для активного відпочинку. Крім того, розставлено акценти на дослідження маловідомих та унікальних частин України. Але все ж, у зв'язку з тим що путівник друкований і виданий ще до початку повномасштабного вторгнення, ви не знайдете там жодної згадки про поточні події в Україні.

Ukraine is something of an enigma for the visitor. The largest country in Europe, it remains one of the least visited, yet it has retained the rustic beauty of old-world eastern Europe, and its place names are heavy with historical significance. This title is an exploration of Ukraine's history, culture and natural beauty [11].

Офіційний туристичний портал України – **Visit Ukraine** – завжди допоможе знайти всі актуальні відомості про країну, маршрути, ідеї для подорожей, а також практичні поради для іноземців.

Visit Ukraine strongly recommends securing a medical insurance policy that includes coverage for military risks for the entire duration of your stay in Ukraine. This insurance provides financial support in case of incidents related to passive military risks or terrorist acts, including coverage for repatriation to your country of permanent residence, if necessary. Health insurance policies in Ukraine include essential services such as emergency care, outpatient treatment, and hospitalization [14].

Таким чином, розглянувши основні напрями дослідження, можна з упевненістю сказати, що як структура, так і зміст туристичних путівників по Україні залежать від численних факторів. Одним із найвпливовіших є соціально-політичне становище в країні. Що ж до перспектив подальшого дослі-

дження, то можна з упевненістю сказати, що структуру туристичного путівника можна розглядати й з інших ракурсів, а саме: інфор-

маційного, технологічного та комерційного, на що ми плануємо звернути увагу в подальших дослідженнях.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бейдик О.О. Рекреаційно-туристські ресурси України: Методологія та методика аналізу, термінологія, районування : монографія. Київ : Видавництво Київського університету, 2001. 395 с.
2. Гизер В.В. Краеведческий дискурс в переводе: основные понятия и методы. *Вісник СумДУ. Серія «Філологія»*. 2007. № 1. Т. 2. С. 87–90.
3. Гречухина И.Д., Сахно И.П. Туристический путеводитель: универсальные и культурно специфические лексические средства самопрезентации. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія «Філологія. Соціальні комунікації. Германські мови»*. 2019. Том 30 (69). № 4. Ч. 2. С. 27–31.
4. Іщук А.А. Функціональні характеристики англомовного туристичного дискурсу. *Collection of scientific papers «New Philology»*. 2021. № 83. С. 99–104. DOI <https://doi.org/10.26661/2414-1135-2021-83-14>.
5. Панченко Е.И. К вопросу о лингвистическом статусе туристического дискурса. *Лінгвістика. Лінгвокультурологія*. Дніпропетровськ, 2014. Т. 7. С. 66–72.
6. Прима В.В. Туристична термінологія: семантика і функціонування : монографія. Київ, 2018. 124 с.
7. Прима В.В. Туристична лексика у формальному й неформальному дискурсах. *Записки з романо-германської філології*. 2023. № 1 (50). С. 215–225.
8. Прима В.В. Дискурс: погляди науковців на визначення та предмет вивчення. *Філологічні студії*. 2022. С. 98. DOI: 10.32782/tps2663-4880/2022.22.2.18.
9. Прима В.В. Функціональний аспект англомовної туристичної термінології. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Філологія»*. 2015. № 14. С. 199–201.
10. Dann G.M.S. The Language of Tourism. A Sociolinguistic Perspective. Wallingford : CAB International, 1996. 298 p.
11. Awesome Ukraine. URL: <https://osnovypublishing.com/ru/awesome-ukraine/> (дата звернення: 04.11.2024).
12. Tribe J. The Indiscipline of Tourism. *Annals of Tourism Research*. 1997. № 24 (3). P. 638–657.
13. Watts M. Development I: Power, Knowledge, Discursive Practice. *Progress in Human Geography*. 1993. № 17(2). P. 257–272.
14. World Travel Guide. URL: <https://www.globalhand.org/en/browse/regions/europe/resource/document/27638> (дата звернення: 04.11.2024).

REFERENCES

1. Beydyk, O.O. (2001). *Rekreasiyno-turystski resursy Ukrainy: Metodolohiia ta metodyka analizu, terminolohiia, rayonuvannia* [Recreational and tourist resources of Ukraine: Methodology and methods of analysis, terminology, zoning]: Monograph. K.: University of Kyiv University, 395 p. [in Ukrainian].
2. Geezer, V.V. (2007). *Kraevedcheskii diskurs v perevode: osnovnye poniatiia i metody* [Local history discourse in translation: basic concepts and methods]. *Bulletin of Sumy State University. Ser. Philology*. No. 1. Vol. 2. P. 87–90 [in Ukrainian].
3. Grechukhina, I.D., Sakhno, I.P. (2019). *Turystycheskii putevodytel: unyversalnie y kulturno spetsyfycheskye leksycheskye sredstva samoprezentatsyy* [Tourist guide: universal and culturally specific lexical means of self-presentation]. *Academic notes of TNU named after V.I. Vernadskyi. Ser.: Philology. Social communications. Germanic languages*. Volume 30 (69). No. 4. Ch. 2. S. 27–31 [in Ukrainian].
4. Ishchuk, A.A. (2021). *Funktsionalni kharakterystyky anhlovnoho turystychnoho diskursu* [Functional characteristics of English-language tourist discourse]. *Collection of scientific papers «New Philology»*. No. 83. P. 99–104. <https://doi.org/10.26661/2414-1135-2021-83-14> [in Ukrainian].
5. Panchenko, E.I. (2014). *Funktsionalni kharakterystyky anhlovnoho turystychnoho diskursu* [To the question of the linguistic status of the touristic discourse]. *Linguistics. Linguistic culture*. Vol. 7. Dnipropetrovsk, pp. 66–72 [in Ukrainian].
6. Pryma, V.V. (2018). *Turystychna terminolohiia: semantyka i funktsionuvannia* [Tourist terminology: semantics and functioning]. Monograph. Kyiv, 124 p. [in Ukrainian].
7. Pryma, V.V. (2023). *Turystychna leksyka u formalnomu i neformalnomu diskursakh* [Tourist vocabulary in formal and informal discourses]. // *Notes from Romano-Germanic Philology*. No. 1 (50). P. 215–225 [in Ukrainian].
8. Pryma, V.V. (2022). *Dyskurs: pohliady naukovtsiv na vyznachennia ta predmet vyvchennia*. [Discourse: views of scientists on the definition and subject of study]. *Philological studies*. P. 98. DOI: 10.32782/tps2663-4880/2022.22.2.18 [in Ukrainian].

9. Pryma, V.V. (2015). Funktsionalnyi aspekt anhlomovnoii turystychnoi terminolohii [Functional aspect of English-language tourist terminology]. *Scientific Bulletin of the International Humanitarian University. Ser.: Philology*. No. 14. P. 199–201 [in Ukrainian].
10. Dann G.M.S. *The Language of Tourism. A Sociolinguistic Perspective*. Wallingford: CAB International, 1996. 298 p.
11. Awesome Ukraine. Retrieved from: <https://osnovypublishing.com/ru/awesome-ukraine/> (date of application: 04.11.2024).
12. Tribe, J. (1997). The Indiscipline of Tourism. *Annals of Tourism Research*. 24(3). 638–657
13. Watts, M. (1993). Development I: Power, Knowledge, Discursive Practice. *Progress in Human Geography*. 17(2). 257–272.
14. World Travel Guide. Retrieved from: <https://www.globalhand.org/en/browse/regions/europe/resource/document/27638> (date of application: 04.11.2024).

ІГРОВИЙ ФОРМАТ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК

Наталія Рибалка

асистент кафедри іноземної філології,
українознавства та соціально-правових дисциплін
Донецького національного університету економіки
і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського
вул. Трамвайна, 16, м. Кривий Ріг, Україна
orcid.org/0000-0003-3804-6875
e-mail: rybalka_n@donnuet.edu.ua

Катерина Михальченко

студентка
Донецького національного університету економіки
і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського
вул. Трамвайна, 16, м. Кривий Ріг, Україна
e-mail: mykhalchenko@donnuet.edu.ua

Анотація. У статті аналізується використання ігрових вправ як ефективного засобу вивчення іноземних мов і розвитку комунікативних навичок загалом.

Гра – це завжди емоції, а там, де емоції, проявлення активності і уяви, працює мислення, виявляються особливо повно та несподівано здібності людини.

Ігри можуть використовуватися як активна форма навчання іноземної мови, тому що це досить цікава й ефективна форма організації навчальної діяльності, адже ігри підходять для будь-якого ступеня навчання з їх адаптацією для кожної вікової групи й поточного рівня знань. Крім того, використання різноманітних ігор створює сприятливу психологічну атмосферу, що є одним із важливих факторів, адже ігри бувають не тільки індивідуальні, а й командні. Будучи складним і водночас захопливим заняттям, гра вимагає величезної концентрації уваги, тренує пам'ять і розвиває мовлення. Навіть найпасивніші та найслабше підготовлені студенти залучаються до гри, а це позитивно позначається на їхній успішності.

Соціальна ізоляція, викликана нещодавною пандемією та воєнними діями, а також обмеження на масові заходи, перехід до дистанційних форм роботи й навчання дуже впливають на міжособистісну комунікацію, тому причина настільки підвищеного нині інтересу до різноманітних ігор – відхід від традиційних форм і методів навчання, а також ефективний засіб, щоб відновити й розвивати комунікаційні навички.

Таким чином, установлено, що ігровий формат вивчення іноземних мов – це не тільки особливо організоване заняття, що потребує напруження емоційних і розумових сил, аналог вправи, у якій забезпечується багаторазове повторення, закріплення та засвоєння необхідного матеріалу, а й вільна діяльність, що дає можливість вибору, самовираження, самовизначення й саморозвитку для всіх її учасників.

Отже, використання ігрових форм робить навчальний процес більш змістовним і якіснішим, тому викладачам необхідно постійно шукати нові підходи у викладанні іноземної мови, знаходити такі методи навчання, які б активізували розумову діяльність учнів, дали б змогу зробити навчальний процес якісним, ефективним і водночас привабливим і цікавим.

Ключові слова: гра, ігрові форми навчання, іноземна мова, комунікативні й мовні навички, міжособистісна комунікація.

THE GAME FORMAT OF FOREIGN LANGUAGE LEARNING AS AN EFFECTIVE MEANS OF DEVELOPING COMMUNICATIVE SKILLS

Natalia Rybalka

*Assistant at the Department of Foreign Philology,
Ukrainian Studies, Social and Law Disciplines,
Mykhailo Tuhon-Baranovskyi Donetsk National University
of Economics and Trade
Tramvaina Str., 16, Kryvyi Rih, Ukraine
orcid.org/0000-0003-3804-6875
e-mail: rybalka_n@donnuet.edu.ua*

Kateryna Mykhalchenko

*Student
Mykhailo Tuhon-Baranovskyi Donetsk National University
of Economics and Trade
Tramvaina Str., 16, Kryvyi Rih, Ukraine
e-mail: mykhalchenko@donnuet.edu.ua*

Abstract. *The article analyzes game exercises usage as an effective means of learning foreign languages and developing communication skills in general.*

The game is always emotions, and where there are emotions, there is a manifestation of activity and imagination, thinking works, human abilities are revealed especially fully and unexpectedly.

Games can be used as an active form of learning a foreign language, because it is quite an interesting and effective form of organizing educational activities, because games are suitable for any degree of learning with their adaptation for each age group and current level of knowledge. In addition, using various games creates a favorable psychological atmosphere, which is one of the important factors, because games are not only individual, but also team games. Being a difficult and at the same time exciting activity, the game requires a huge concentration of attention, trains memory and develops language. Even the most passive and poorly prepared students are involved in the game, and this has a positive effect on their academic performance.

Social isolation caused by the recent pandemic and hostilities, as well as restrictions on mass events and the transition to remote forms of work and learning have a great impact on interpersonal communication, so the reason for the currently increased interest in various games is the departure from traditional forms and methods of learning as well as an effective means to restore and develop communication skills.

Thus, it has been established that the game format of learning foreign languages is not only a specially organized activity that requires stressing emotional and mental forces, and an analogue of an exercise that ensures multiple repetition, consolidation and assimilation of the necessary material, but also a free activity that gives the possibility of choice, self-expression, self-determination and self-development for all its participants.

Therefore, the use of game forms makes the educational process more meaningful and of higher quality, so teachers need to constantly look for new approaches in teaching a foreign language, to find such teaching methods that would activate the mental activity of students, would make the educational process qualitative, effective and at the same time attractive and interesting.

Key words: *game, game forms of learning, foreign language, communication and language skills, interpersonal communication.*

У XXI столітті під впливом пандемії COVID-19 суспільство зіткнулося із серйозними змінами в міжособистісних взаємодіях. Його наслідки прослідковуються як на фізичному, так і, що не менш важливо, на ментальному здоров'ї людей. Посилений під час пандемії страх до живої комунікації поєднується з відчуттям самотності та створює захисний механізм навмисної самоізоляції [5, с. 23]. Соціальна ізоляція, обмеження

на масові заходи, перехід до дистанційних форм роботи й навчання призвели до того, що багато людей стали відлюдькуватими. Утрата можливості підтримувати регулярні живі контакти з іншими поступово знижує соціальні навички та здатність до ефективної комунікації. Це особливо стосується молодого покоління, яке в умовах карантинних обмежень пропустило важливі етапи формування комунікативних компетенцій.

Тим не менше володіння мистецтвом комунікації є одним із ключів до успішного майбутнього, оскільки взаємодія між людьми в команді, уміння передавати думки й чути одне одного – це основи колективної праці та творчого співробітництва. У зв'язку з цим виникає необхідність упровадження заходів, що сприятимуть відновленню й удосконаленню навичок міжособистісної комунікації.

Проводячи паралелі між розвитком комунікативних навичок і вивченням іноземних мов, можемо зазначити, що одним із ефективних засобів для досягнення цієї мети є ігри, адже вони не лише стимулюють колективну взаємодію, а й створюють умови для розвитку емоційного інтелекту, уміння співпрацювати та приймати рішення в умовах командної роботи. Такі ігри дають змогу учням подолати мовні бар'єри й бар'єри відлюдкуватості, відновити довіру до інших і покращити здатність до відкритого спілкування, що є критично важливим для подальшого особистісного та професійного розвитку в сучасному світі.

Окрім цього, можна виділити ще декілька важливих переваг упровадження ігрових форм навчання іноземних мов, а саме:

- підвищення мотивації учня/студента елементами розваги, що залучають його до навчання, створюючи цікавий та інтерактивний навчальний процес;
- гра – допоміжний засіб краще запам'ятовувати інформацію та навчальний матеріал через практику і зворотний зв'язок, що полегшує роботу із взаємопов'язаними темами в межах однієї дисципліни;
- більш активна добровільна участь у процесі, що сприяє глибшому розумінню матеріалу;
- командні ігри сприяють розвитку навичок співпраці й відкритості до діалогу між учасниками ігрового процесу.

Багато педагогів, таких як Г. Ващенко, М. Касьяненко, Я. Коменський, С. Лісова, А. Макаренко, П. Підкасистий, С. Русова, М. Тименко, і психологів, а саме: Б. Аманьєва, Л. Виготський, О. Киричука, А. Піаже, В. Роменець, С. Рубінштейн, Д. Ельконін, Є. Пасов і Т. Титарен, розробляли теорію гри.

Проблемі рольової гри на уроках іноземної мови присвятили дослідження такі вітчизняні вчені, як Т. Полонська, Е. Азімов, А. Щукін, С. Шатілов, Є. Пасов, Є. Зимова, Г. Китай-

городська, А. Миролюбов, а також низка зарубіжних авторів, серед яких – К. Гроос, Г. Спенсер, Ф. Шіллер, Ладусс, Андерсон, Лівінгстоун, методисти – J. Revell, J. Laylor і D. Verne. Але саме Стівен Крашен є одним із найбільш відомих дослідників гри як засобу вивчення іноземних мов.

У навчальному процесі гра виконує різного роду функції, що залежать від вікових і психологічних особливостей учнів. Для старшокласників і студентів, які перебувають на етапі формування особистості й планування свого майбутнього, ігрові методи навчання стають особливо актуальними. Вони не лише допомагають у засвоєнні матеріалу, а й сприяють розвитку критичного мислення та самоідентифікації, адже завдяки ігровому формату навчання старшокласники мають можливість не тільки повторювати мовний матеріал, а й активно його використовувати в різноманітних життєвих ситуаціях.

У 2015 році вчені Нейтан Кансел і Маркус Креде шляхом метааналізу дослідили взаємозв'язок між навчальними звичками, навичками, ставленням до навчання й тим, як вони впливають на академічну успішність. Вони виявили, що навчальні звички й навички значно краще передбачають академічну успішність, ніж інші некогнітивні змінні, що вони досліджували [4, с. 20557].

Навчальні звички, як і будь-які інші, а також позитивне ставлення до навчання мають свій механізм формування. Навчальні ігри, що викликають щирий інтерес у студентів, стимулюють виділення певних гормонів, таких як ендорфін і дофамін. Ці гормони відіграють важливу роль у формуванні позитивного досвіду, закріпленого через емоції, які студенти переживають під час гри, тому вони мають бути розроблені так, щоб студенти могли повторювати цикли в ігровому контексті без відчуття нудьги. Цього можна досягти, стимулюючи певні емоційні й когнітивні реакції на взаємодію із грою та зворотній зв'язок, отриманий від гри [3, с. 543].

Завдяки цьому емоційному піднесенню учні не лише краще запам'ятовують отримані знання та навички, а й стають більш впевненими в їхньому використанні в реальному житті. Відчуття задоволення й радості, які виникають у процесі навчання через гру, сприяють формуванню позитивного ставлення до знань, що дає змогу студентам не

боятися застосовувати їх у практичних ситуаціях. Саме тому такий підхід до вивчення іноземних мов формує стійкий зв'язок між емоційним досвідом і навчальними результатами.

Згідно з класифікацією Н. Гальскової, усі навчальні ігри можна поділити на дві основні категорії. Перша категорія охоплює ігри, що зосереджені на граматичних, лексичних, фонетичних та орфографічних аспектах, сприяючи формуванню мовних навичок. Друга категорія ігор, відома як «творчі ігри», має на меті розвиток мовних навичок і вмій, таких як самостійність у вирішенні мовленнєвих завдань і швидка реакція в спілкуванні. Ігри цієї категорії активізують творчий потенціал учнів і сприяють розвитку інтелектуальних здібностей [2, с. 66].

Дж. Хедфілд, у свою чергу, пропонує трохи інакше класифікацію, поділяючи мовні ігри на:

1) лінгвістичні, що спрямовані на правильне використання граматики, вимови й інших мовних форм;

2) комунікативні, метою яких є ефективний обмін інформацією [1].

Використання ігор на заняттях з іноземної мови допомагає студентам закріпити знання, активізувати словниковий запас і створює умови для продуктивної розумової діяльності, тому, спираючись на представлені вище класифікації двох учених, пропонуємо розглянути ігри, які комплексно охоплюють декілька аспектів (граматичні, лексичні, фонетичні й орфографічні), тренують читання, письмо, але найбільше аудіювання та мовлення, водночас сприяють розвитку комунікативних навичок.

Гра «T-Shirt»

Для цієї гри потрібно намалювати футболку, а всередині неї написати різні слова (наприклад: імена, міста, дати, місця чи інші слова про себе), кількість яких можна обговорити заздалегідь. Інші студенти повинні ставити різні запитання іноземною мовою (наприклад: список слів включає такі слова, як *Winter, Anna, Tennis, Klavier*, а можливі запитання до них: *Hast du Geburtstag im Winter? / Ist Winter deine Lieblingsjahreszeit?; Spielst du Tennis / Klavier gern?; Ist Anna deine Schwester / Mutter / Tochter? usw.*) і відгадувати, що означають усі ці дані. Гра «T-Shirt» може проводитися з усією групою, у малих групах, а також у парах і сприяє ближчому

й дуже ненав'язливому знайомству учасників між собою та викладачем, допомагає встановити міцніші зв'язки й теплі стосунки, звичайно ж, тренує навички побудови різних питань.

Гра «Was ist mein Problem?»

На стікерах пишуться різні життєві проблеми (це може бути будь-яка вигадана проблема зі здоров'ям, роботою, сім'єю, навчанням, днем народження тощо), а потім листочки у випадковому порядку розклеюються на спини учнів. Далі учасники починають спілкуватися і ставити одне одному різні питання (наприклад: куди мені звернутися? / що мені потрібно зробити, щоб позбутися цієї проблеми? тощо), відповіді на які зможуть допомогти їм здогадатися, у чому їх проблема.

У разі виникнення труднощів із цим завданням можна його трохи видозмінити або зробити підказку, і тоді завдання гравців полягатиме в поясненні одне одному, що це за проблема (можна також зробити обмеження, використовуючи, наприклад, тільки конструкцію «*Es ist Zeit...*»), але при цьому забороняється називати саму проблему, а на основі порад треба здогадатися, у чому саме полягає його/її проблема, написана на спині.

Вигадані проблеми можуть бути заздалегідь підготовлені викладачем або гравці самі пишуть їх на стікерах, потім перемішують і у випадковому порядку приклеюють одне одному на спину. Якщо кількість гравців дає змогу, то можна розділитися на команди й написати, відповідно, вигадані проблеми своїм противникам.

Гравці, які впоралися із завданням, можуть оголосити відповідь викладачеві й зайняти своє місце, так буде зрозуміла кількість учнів, яким ще потрібна додаткова допомога, а гравці, що сидять, можуть продовжувати відповідати на запитання або давати поради учасникам, які ще потребують визначення своєї проблеми.

Гра «Wer/Was bin ich?»

Запропонована гра також може бути адаптована під будь-яку пройдену тему, яку хочеться незвичайно закріпити чи повторити. Крім того, ця гра дає змогу поєднувати й кілька лексичних тем разом, наприклад, транспорт, професії, звірі, меблі, предмети в будинку чи школі тощо, чим її й можна ускладнити. Потрібно витягнути одну з кар-

ток (розміщується на голову/лоб/спину), яку можна взяти з готового набору, або роздрукувати самостійно у вигляді зображення, або написати просто слова, кожному гравцю дається одна хвилина, щоб поставити якнайбільше запитань, з'ясовуючи різні нюанси загаданого слова, після чого хід переходить до наступного учасника. Цю гру можна проводити цілою групою, але краще розділити учасників на малі підгрупи або навіть по парах, щоб дати можливість кожному гравцеві взяти більше участі в мовленні, а не чекати, коли ж до нього дійде черга й забути всі підказки, які вже вдалося отримати раніше. Перемагає той, хто вгадає більшу кількість слів.

Гра «Alias»

Дуже популярна сьогодні гра Alias, суть якої полягає в поясненні слів одне одному, не використовуючи однокореневі слова, може бути використана й під час вивчення будь-якої іноземної мови. Для пояснення необхідних слів можна використовувати синоніми, антоніми, асоціації, різні описи та перерахування, а також контекст або цілу фразу чи речення з пропущеним словом, яке й потрібно вгадати.

Можна взяти готову настільну гру з картками рідною мовою (бонусом попрактикуватися ще й у перекладі) або самостійно приготувати необхідні картки з певної теми. Також існують й онлайн-сайти, програми та різні генератори слів з різними рівнями, тому в цю гру можна пограти зі студентами навіть онлайн.

Гра «Krokodilspiel»

Усім давно відома, але, тим не менше, усе ще улюблена й у наш час гра «Крокодил», суть якої полягає в тому, що один із учасників повинен мовчки показувати загадане слово, а решта коментувати його дії, поступово наближаючись до розгадки, може бути також використана й під час занять з іноземної мови. Проводити її можна для всієї групи разом або розділивши на 2 команди, так підвищуючи азарт і дух суперництва.

Як варіант можна починати з більш легкого рівня, обираючи для гри слова і фрази, які будуть стосуватися певної теми, що опрацьовується на цьому етапі (наприклад, тема «Подорож», «Їжа» або «Професії» тощо), ускладнюючи її, змішуючи слова декількох вивчених тем. Після завершення гри викла-

дач зі студентами може проаналізувати, які слова було важко показати або відгадати.

Гра «Dein Tag in Emojis»

Дуже часто молодь, та й дорослі теж, користуються під час спілкування в месенджерах різними гіфками, емодзі та смайлами, які також можна задіяти й у грі «Dein Tag in Emojis». Для цього варто за допомогою телефону зробити графічне зображення будь-якої інформації, яку потрібно зашифрувати, а завдання інших учасників – скласти різні її розшифрування. Підібравши відповідні емодзі для опису свого звичайного або вчорашнього дня, учитель на своєму прикладі відправляє їх учасникам гри й просить розшифрувати все усно або письмово (додатково можна дати завдання скласти речення тільки в певному часі, наприклад, Perfekt або Präsens, залежно від вивченого граматичного матеріалу). Як варіант використання цієї гри можна продемонструвати й під час вивчення теми «Am Wochenende» (як я провів мої вихідні/мої плани на вихідні/як я зазвичай проводжу мої вихідні/що я повинен зробити на вихідних і тощо). Розібравшись, як потрібно грати, можна розділити учнів по парах чи міні-групах і запропонувати зобразити їхній день або вихідні за допомогою емодзі, які партнер повинен розшифрувати іноземною мовою. Перемагає той учасник/пара/команда, які виявляться найближче до правильної відповіді.

З метою весело й незвичайно закріпити вивчену лексику цю гру можна використовувати й просто для складання окремих речень або невеликого тексту (наприклад, тільки в теперішньому часі, якщо рівень володіння мовою низький), оскільки фантазія в усіх різна й можна почути кілька цікавих варіантів для одного й того самого набору емодзі.

Гра «Laufendes Diktat»

Усіх учасників залежно від кількості можна поділити на дві й більше команди, у яких призначається один чи декілька секретарів і розвідників. Завдання розвідника з кожної команди – побігти до дошки, на яку ведучий вішає текст, прочитати й запам'ятати уривок тексту, повернутися до команди та передати/продиктувати його секретареві, який, у свою чергу, має все швидко, а головне, правильно орфографічно та граматично законспектувати. За сигналом ведучого розвідник змінюється. Для зруч-

ності можна використовувати кілька екземплярів тексту (для кожної команди свій) і дозволити розвідникам робити позначки олівцем на словах (наприклад, підкреслюючи їх), де вони зупинилися, щоб не витратити дорогоцінний час уроку на повторне читання й пошук потрібної частини в тексті. Так як часу на запис потрібно більше, ніж на читання, можна взяти кожному розвіднику з однієї команди особистого секретаря, поки одні зайняті конспектуванням, інші запам'ятовують і пишуть наступну частину тексту, на якому зупинився попередній розвідник. Таким чином, усі будуть залучені до гри, а потім можна помінятися ролями й так кожен гравець виконає різні ролі, тренуючи при цьому певні навички. Об'єднавши всі частини докупи, перемагає та команда, яка запише весь текст першою, а також при цьому враховується й правильність оформлення тексту.

Рольові ігри також є одним із дуже ефективних навчальних засобів, адже вони дають змогу учням застосовувати свої мовні навички та практикувати мову в контексті різних сценаріїв.

Учасники обирають ролі (наприклад: офіціанта й відвідувача, продавця й покупця, лікаря й пацієнта, гіда й туриста, казкових персонажів тощо) і взаємодіють одне з одним, імпровізуючи діалоги на тему «У кафе», «У магазині», «Візит до лікаря», «Купівля квитка на поїзд», «Резервування номеру в готелі» або «Екскурсія» тощо.

Можна задіяти більшу кількість учасників для діалогу, а інші можуть інсценувати відповідні ролі в діалозі, що розігрується, і так усі учні будуть залучені в гру й активно братимуть участь на занятті.

Після виконання ролей буде доречно проаналізувати разом із викладачем отримані діалоги, відзначити вдале використання лексики, граматики й інтонацій, виправити помилки та розібрати складні моменти.

Як різновид рольової гри можна запропонувати гру **«Drehbuchautor und Synchronsprecher»**.

Учням демонструється невеликий відеосюжет без звуку, який їм потрібно буде озвучити, вигадуючи власний діалог. Якщо деякі учні мають більш слабкі знання, можна запропонувати їм виконати завдання, у якому буде незакінчений діалог. Кількість акторів

залежить від відеосюжету. Деякий час дається на підготовку, потім прослуховуються всі діалоги й сам відеосюжет в оригіналі, після чого вибираються переможці, які були найближчими до оригіналу та чия імпровізація сподобалася найбільше, так би мовити, приглядацьких симпатій. Особливий азарт буде якщо учасники вживуться у свої ролі й додаватимуть міміку, жести, інтонацію та тембр голосу (якщо, наприклад, роль чоловіча, а в групі тільки дівчата або навпаки) під час озвучування власних діалогів, а також можна спробувати увімкнути відео, яке вони безпосередньо й озвучуватимуть, дивлячись на екран.

Представлені вище ігри допомагають повторити й розширити свій словниковий запас; закріпити пройдену лексику та граматичні правила/конструкції; тренувати побудову різних питальних і стверджувальних (простих і складних) речень і порядок слів у них.

Багато ігор можна адаптувати під свою тему, вивчений граматичний і лексичний матеріал, рівень знань кожного учасника та групи загалом, уносячи свої корективи й доповнення, розбиваючи на посильні кожному завдання, щоб у навчальний процес були залучені всі без винятку. Усіх студентів можна ділити на пари/команди, компонуєчи слабшого учасника з більш сильним, який буде йому допомагати, або окремо слабких, середніх і сильних, так вони будуть почувати себе впевненіше, знаючи, що в їхній команді всі рівні, оскільки найчастіше сильніші гравці можуть виконувати й посильні для слабкого гравця завдання, сумніваючись, що він із ними впорається, чи бажаючи неодмінної перемоги.

Підсумовуючи все вищевикладене, ми дійшли висновку, що ігровий формат вивчення іноземних мов набуває все більшої популярності в сучасній педагогіці. Різноманітні підходи, що застосовуються під виглядом колективної гри, часто є набагато ефективнішими, ніж деякі методи традиційного навчання, на кшталт заучування матеріалу через силу чи виконання завдань, де «кожен сам за себе».

Соціальна ізоляція, зумовлена певними чинниками сьогодення, а також перехід до дистанційних форм роботи й навчання призвели до того, що багато людей стали від-

людькуватими, тому колективні ігри також можуть бути ефективним засобом, щоб відновити й розвивати комунікаційні навички.

Використання подібних ігор – це відмінний спосіб також тренувати навички розмовної іноземної мови й аудіювання, а також допомога в розвитку логічного й креативного мислення і творчих здібностей. Крім того, колективні ігри ефективні в подоланні мовного бар'єру й набутті впевненості в собі,

у використанні іноземної мови в повсякденному житті, адже рольові ігри створюють імерсивне середовище, що дає змогу студентам практикувати мову в контексті реальних життєвих ситуацій.

Отже, ігри роблять навчання більш цікавим та ефективним, а також створюють умови для відкритого спілкування, що є критично важливим для особистісного й професійного розвитку учнів і студентів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Казак Ю. Гра як спосіб подолання мовного бар'єру здобувачів загальної середньої освіти на уроках з іноземної мови. *Проблеми підготовки сучасного вчителя* : збірник наукових праць. 2021. Вип. 1 (23). С. 6–15. URL: https://library.udpu.edu.ua/library_files/probl_sych_vchutela/2021/1/3.pdf.
2. Павелчук І. Гра як засіб мотивації вивчення німецької мови. *Молодий вчений*, 2024. № 1.1 (125.1). С. 65–68. URL: <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/download/6089/5957/>.
3. Adipat S., Laksana K., Busayanon K., Asawasowan A., Adipat, B. Engaging students in the learning process with game-based learning: The fundamental concepts. *International Journal of Technology in Education (IJTE)*. 2021. № 4 (3). P. 542–552. URL: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1311472.pdf>.
4. Ayodele K., Iheanyichukwu T., Adeoye A., Iguanre S. Effect of game-based learning and self-regulated learning strategies on science students' study behaviour. 2021. P. 20557. URL: https://www.researchgate.net/publication/357827241_Effect_of_Game-Based_Learning_and_Self-Regulated_Learning_Strategies_on_Science_Students'_Study_behaviour.
5. Rush S., Walker B. The Loneliness Epidemic: Escape Post-pandemic Social Isolation. 2024. URL: <https://www.uchealth.com/en/media-room/articles/the-loneliness-epidemic-escaping-post-pandemic-social-isolation>.

REFERENCES

1. Kazak, Yu. (2021). Hra yak sposib podolannia movnoho barrieru zdobuvachiv zahalnoi serednoi osvity na urokakh z inozemnoi movy [The game as a way to overcome the language barrier of students of general secondary education in foreign language lessons]. *Zbirnyk naukovykh prats Problemy pidhotovky suchasnoho vchytelia - Collection of scientific works Problems of modern teacher training*, vol. 1(23), pp. 6–15 Retrieved from: https://library.udpu.edu.ua/library_files/probl_sych_vchutela/2021/1/3.pdf [in Ukrainian].
2. Pavelchuk, I. (2024). Hra yak zasib motyvatsii vyvchennia nimetskoï movy [The game as a means of motivating German language learning]. *Molodyi vchenyi - Young scientist*, no. 1.1 (125.1), pp. 65–68. Retrieved from: <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/download/6089/5957/> [in Ukrainian].
3. Adipat, S., Laksana, K., Busayanon, K., Asawasowan, A., & Adipat, B. (2021). Engaging students in the learning process with game-based learning: The fundamental concepts. *International Journal of Technology in Education (IJTE)*, Vol. 4, No. 3, pp. 542–552. Retrieved from: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1311472.pdf> [in English].
4. Ayodele, K., Iheanyichukwu, T., Adeoye, A., Iguanre, S. (2021). Effect of game-based learning and self-regulated learning strategies on science students' study behaviour. p. 20557. Retrieved from: https://www.researchgate.net/publication/357827241_Effect_of_Game-Based_Learning_and_Self-Regulated_Learning_Strategies_on_Science_Students'_Study_behaviour [in English].
5. Rush, S., Walker, B. (2024). The Loneliness Epidemic: Escape Post-pandemic Social Isolation. Retrieved from: <https://www.uchealth.com/en/media-room/articles/the-loneliness-epidemic-escaping-post-pandemic-social-isolation> [in English].

УДК 811.161.2'39
DOI <https://doi.org/10.32782/bsps-2024.6.11>

МЕТАФОРА ТА ПОРІВНЯННЯ: ЕТНОКУЛЬТУРНИЙ ВИМІР

Алла Романченко

доктор філологічних наук, професор,
професор кафедри української мови та мовної підготовки іноземців
Одеського національного університету імені І. І. Мечникова
вул. Всеволода Змієнка, 2, м. Одеса, Україна
orcid.org/0000-0001-6870-2429
Scopus ID 57225146595
e-mail: apromanchenko@ukr.net

Людмила Стрій

кандидат філологічних наук, доцент кафедри прикладної лінгвістики
Одеського національного університету імені І. І. Мечникова
вул. Всеволода Змієнка, 2, м. Одеса, Україна
orcid.org/0009-0007-9785-588X
e-mail: strijludmila@gmail.com

Анотація. Складником етнічної картини світу є художній світ народу, відбитий у фольклорі, зокрема у його пісенній творчості. Тропеїчні засоби української мови – яскраві маркери лінгвокогнітивного рівня як конкретної мовної особистості, так і національної мовної особистості. Вони виразно репрезентують специфіку мовомислення етносу, його індивідуальні риси, що вирізняють один етнос із-поміж інших. Пропонована стаття скерована на визначення особливостей метафоричних сполук та компаративних конструкцій як репрезентантів лінгвокогнітивного рівня національної мовної особистості.

Мета нашої розвідки – кореляція фольклорних метафор та порівнянь, зафіксованих у родинно-побутовій ліриці, з етнокультурними кодами українців. Для досягнення поставленої мети розв'язано такі завдання, як фіксація народних метафор і порівнянь; характеристика їх як тропів осі псевдототожності; встановлення етнокультурних параметрів метафор та порівнянь у фольклорних текстах; співвідношення вказаних тропів з етнокультурними кодами.

Об'єкт пропонованого дослідження – українська родинно-побутова лірика, його предмет – етнокультурний аспект метафор і порівнянь, що функціонують в українській пісенній творчості. Джерельною базою нашого дослідження послужувала збірка українських народних пісень родинно-побутового змісту, а фактичною базою – метафори та порівняння у складі українських народних пісень.

Лінгвокогнітивний рівень національної мовної особистості досліджено за допомогою метафор і порівнянь – тропів, які значною мірою віддзеркалюють її специфіку. Етнокоди репрезентовано фаунонімами, фітонімами та соматизмами як складниками метафоричних сполук. Названі лексеми позначають коханих і відображають ставлення до протилежної статі. До складу порівнянь входять фауноніми й фітоніми, які в ролі агентів сприяють пізнанню референта порівняння. Метафорична та порівняльна об'єктивація світу представляє фаунонімний, флористичний та соматичний етнокультурні коди, що демонструють актуальні для народу поняття, сформовані з давніх-давен і відображені в українській родинно-побутовій ліриці.

Ключові слова: мовна особистість, лінгвокогнітивний рівень, етнокультурний код, картина світу, тропи осі псевдототожності, тропейчна специфіка, фаунонім, фітонім, соматизм.

METAPHOR AND COMPARISON: THE ETHNOCULTURAL DIMENSION

Alla Romanchenko

Doctor of Philological Sciences, Professor,
Professor at the Department of Ukrainian Language and Foreigners' Language Training
I. I. Mechnikov Odesa National University
Vsevolod Zmiienko Str., 2, Odesa, Ukraine
orcid.org/0000-0001-6870-2429
Scopus ID 57225146595
e-mail: apromanchenko@ukr.net

Liudmyla Strii

*Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor at the Department of Applied Linguistics
Odesa I. I. Mechnikov National University
Dvoryanska Str., 2, Odesa, Ukraine
orcid.org/0009-0007-9785-588X
e-mail: strijludmila@gmail.com*

Abstract. *The people's artistic world, reflected in folklore (in particular, in their songwriting), is a component of their ethnic worldview. Tropeic means of the Ukrainian language are vivid markers of the linguistic-cognitive level of both a specific linguistic personality and a national linguistic personality. They distinctively represent the specifics of the ethnic group's language thinking and its individual features that distinguish it from other ethnic groups. The presented article is aimed at determining the peculiarities of metaphorical compounds and comparative constructions as representatives of the linguistic and cognitive level of the national linguistic personality.*

The purpose of the study is to correlate folklore metaphors and comparisons, documented in family and domestic lyrics, with the ethnocultural codes of Ukrainians. To achieve this goal, the following tasks were accomplished: documenting folk metaphors and comparisons; characterizing them as tropes of the pseudo-identity axis; identifying the ethnocultural parameters of metaphors and comparisons in folklore texts; correlating these tropes with ethnocultural codes.

The object of the study is Ukrainian family and domestic lyrics, while its subject is the ethnocultural aspect of metaphors and comparisons that function in Ukrainian songwriting. The source base of the research is a collection of Ukrainian folk songs of family and domestic content, while the factual base consists of metaphors and comparisons found in Ukrainian folk songs.

The linguocognitive level of the national linguistic personality has been studied through metaphors and comparisons – tropes that significantly reflect its specific features. Ethnocodes are represented by faunonyms, phytonyms, and somatisms as components of metaphorical compounds. These lexemes denote loved ones and reflect a tender attitude towards the opposite sex. The comparisons include faunonyms and phytonyms, which, as agents, contribute to the cognition of the referent of the comparison. The metaphorical and comparative objectification of the world represents faunal, floristic, and somatic ethno-cultural codes that demonstrate the concepts that are relevant to the people, formed from time immemorial and reflected in Ukrainian family and domestic lyrics.

Key words: *linguistic personality, linguocognitive level, ethnocultural code, worldview, tropes of the pseudo-identity axis, tropeic specifics, faunonym, phytonym, somatism.*

Постановка проблеми. Традиційна народна культура, зафіксована з уст її носіїв, є безцінним джерелом для вивчення національної картини світу. В етнолінгвістичних студіях інтерпретують етномовні явища з кута зору етнокультури, етносвідомості, когнітивної лінгвістики, етнопсихології, етнографії, лінгвокультурології тощо. Фіксація й опис етнокультурної тропеїчної специфіки – важливий аспект антропоцентричних студій. Система тропів широко репрезентує своєрідність мовомислення народу і є складником національної картини світу, матеріальним утіленням якої є мовна картина світу як «сукупність мовних засобів, які експлікують знання про світ. Мовна картина світу – це світ крізь призму мови, сфера мовної семантики, яка поряд із категоріальними значеннями враховує ознаки, що традиційно належать до конотації та аксіології (цінностей)» [4, с. 324].

Мовна картина світу є своєрідним способом концептуалізації дійсності, вона історично складається у свідомості певного мовного колективу та відображає у мові уявлення про світ. Важливе місце в конструюванні та вираженні національної мовної картини світу належить метафорам та порівнянням як індикаторам лінгвокогнітивного рівня мови. За О. Селівановою, картина світу – це інтеріоризований людиною або етносом світ, наслідок переробки інформації про довкілля [13, с. 406], тобто сформована суб'єктом пізнання модель світу, що репрезентує уявлення про нього. Звернення до поетичного матеріалу зумовлене тим фактом, що в ньому яскраво й самотньо виявляється внутрішній світ людини.

Мета і завдання дослідження. Мета нашої розвідки – співвіднесення фольклорних метафор та порівнянь з етнокультурними кодами українців. Досягнення поставленої

мети передбачало розв'язання таких завдань: 1) фіксацію народних метафор і порівнянь; 2) характеристику їх як тропів осі псевдототожності; 3) встановлення етнокультурних параметрів метафор та порівнянь у фольклорному тексті; 4) кореляцію вказаних тропів з етнокультурними кодами.

Об'єкт пропонованого **дослідження** – українська родинно-побутова лірика, його **предмет** – метафори і порівняння, що функціують в українській пісенній творчості, в етнокультурному аспекті. **Джерельною базою** нашого дослідження послугувала збірка «Українські народні пісні: родинно-побутова лірика» [14].

Виклад основного матеріалу дослідження. Українські дослідники П. Гриценко [4], О. Мисик [8], О. Половинко [9], А. Романченко [10; 11; 12] та ін. опрацьовують сутність і реалізацію етнокультурних кодів, що відображають особливості історії, традицій, звичаїв, культури етносу. Етнокод трактують як закріплені за певним фрагментом дійсності уявлення, релевантні для етнокультурної спільноти, марковані різними одиницями мови [8, с. 171].

Науковці, вивчаючи зміст й обсяг етнокодів, нерідко звертаються до текстів усної народної творчості, зокрема народних пісень [5]. Н. Голікова зазначає, що в слові-понятті *пісня* як мовному знакові «органічно поєднуються мовні (лексико-стилістичні) та позамовні (культурні) значеннєві компоненти» [3, с. 84].

В основі етнокультурних кодів перебуває низка феноменів, що стосуються людини, флори й фауни, простору, артефактів, міфологічної та релігійної сфери тощо [12, с. 56]. Залучивши метафори й порівняння як тропи осі псевдототожності, зупинимось на тих етнокодах, які активно репрезентовано в пісенній творчості.

В українській родинно-побутовій ліриці доволі широко й різноманітно представлено фаунонімний етнокод. Наприклад: «*Дівчино моя, переяславо, // Дай же мені вечеряти, моя ластівко!*» [14, с. 42]; «*Ой будь, галочко, зо мною, // То будеш мені жоною*» [14, с. 68]; *Иди, мій орле, // Нащо зішлись ми // На люте горе* [14, с. 93]. Лексема *ластівка*, як зазначено в тлумачному словнику [2, с. 607], функціює як ласкава назва дівчини або жінки, *галочка, рибчина* – це пестливе звертання до

жінки [2, с. 219; 1220], *орел* – сильна, мужня людина [2, с. 854].

Найвищий ступінь фольклорної рецепції в межах соматичного коду серед метафоричних моделей демонструє назва на позначення соматизма *серце*: *Серце, любка ти моя, // Нумо жити вмісті!* [14, с. 47]; «*Серце, ходи // І вірненько люби, // Серце моє!*» [14, с. 76]. Оскільки цей соматизм асоціюється найчастіше з коханою дівчиною, рідше з хлопцем, то це відбивається в зменшено-пестливій формі слова *серденько*. Наприклад: *Сонце низенько, вечір близенько: // Вийди до мене, моє серденько!* [14, с. 39]; «*Ой дівчино, серденько! Чи я ти? // Чи вийдеш на вулицю гуляти*» [14, с. 42]; *Глянь на мене, серденько: чи я так моторний, // Як той казав ворон та галочці чорній?* [14, с. 43]; *А на горі калина, // А на горі, серденько, калина; Під горою малина, // Під горою, серденько, малина* [14, с. 106].

В одній з пісень натрапляємо на незвичну форму *серденя*, що теж містить сему пестливості. Наприклад: «*Вийди, дівчино, // Вийди, рибчино, // Вийди, серденя, // Утіхо ж моя*» [14, с. 49].

Кількаразове використання в строфі метафор осі псевдоподібності підсилює висловлюване: *Украду, серце, в батька рогожу, // Таки тебе, серце, не заморожу* [14, с. 79]; «... *Не вийду, серденько, не вийду! // Свічечка згасне, батенько засне, той вийду, // То й вийду, серденько, то й вийду!*» [14, с. 100].

На особливу увагу заслуговують означення, що супроводжують метафору на позначення коханої людини. Серед них виявлено такі: *мій, дорогий, непорочний, райський, червоний, розовий, багатий, пресвітлий*, які сполучаються з метафоричними назвами дівчат та жінок. Найпоследовніше займенник *мій* вживається при слові *серце, серденько*, рідше – зі словами *голубочка, горличка, пташечка*, що є метафорами-символами зі сфери фаунонімного чи флористичного світу. Інші означення стосуються метафор *ягода, кришталь, цвіточок*, що в родинно-побутовій ліриці теж функціують як метафоричні назви. Наприклад: «*Ходім повінчаймось, // Моє сердечко!*» [14, с. 84]; *А ти, серце, ходи // І вірненько люби, // Серце моє!* [14, с. 77]; *Кума, кума, кумочка ти моя, // Червона ягода ти моя!* [14, с. 62]; «*Гуляй, гуляй та, Марушко, // Розовий цвіточок!*» [14, с. 90]; *Ой вийди, вийди, серденько,*

Галю! // *Серденько, рибонько, дорогий кришталю!* [14, с. 39]; *Моя голубочко, моя горличко, // Моя райська моя пташечко!* [14, с. 43]; *Не топись, дівчино, не топись, рибчино, // Не топися, серденья, утіхо моя* [14, с. 50]; *Моя панночко, моя дівочко, // Моя непорочная білозірочко!* [14, с. 43].

Зауважимо, що соматизм *серце* є репрезентантом любовної сфери, унаочнює соматичну модель творення метафори та асоціюється із ситуацією кохання, актуалізуючи семантику емоційного стану. Указана лексема в українській мові має широкі сполучувальні можливості. Епітети, що вказують на душевні якості, характер людини, риси характеру, представлено 98 словами, а для показу неможливості сильно любити – ще 68 [1, с. 305-306].

Назви тварин, птахів, комах як об'єкт порівняння об'єктивують компаративний фаунонімний етнокультурний код, що ґрунтується на уявленнях про світ тварин [12, с. 57]. У родинно-побутовій ліриці переважають орнітоніми, рідше функціонують інші зоосеміми. Указаний етнокод маркують назви на позначення птахів, до яких уподібнюються дівчата: *пташечка, птичечка, голубка, горличка, курка, лебедонька, ластівка, перепеличка, соловей*. Ці та інші лексеми є складниками компаративних конструкцій, позначаючи агента порівняння. Наприклад: *Де ж ти мене поведеш, // Такую маленьку, Мене мати згодувала, // Як курку рябеньку! // Я ж без тебе усю ніченьку // Як сива голубка гуду* [14, с. 85]; *Ой вийду я на улицу, гуляю, гуляю, // Як білая лебедонька по тихім Дунаю...* [14, с. 21]; *Вже й націлувався, // Вже й намиливався, // Як у саду соловей // Да й нащобетався* [14, с. 91]; *Ой од Хведя до Антона // Прорізана Хвоста, Біжить, біжить та Микитка, // Як собака боса* [14, с. 58].

ЛІТЕРАТУРА

1. Биби́к С.П., Ермоленко С.Я., Пустовіт Л.О. Словник епітетів української мови. Київ : Довіра, 1988. 430 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. Київ – Ірпінь : ВТФ Перун, 2005. 1728 с.
3. Голюкова Н. Лінгвокультурема «пісня» в поетичному дискурсі Лесі Українки. *Культура слова*. 2020. Вип. 93. С. 77–87.
4. Гриценко П.Ю., Руснак Н.О., Руснак Ю.М., Струк І.М. Етнолінгвістика : українська мова : навч. посіб. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2022. 432 с.
5. Данилюк Н. Метафора в українських народнопісенних текстах. URL: https://typologia.at.ua/index.metafora_v_ukrajibskikh_narodnospisennikh_tekstakh/0-40.
6. Дяченко Л.М. Фольклорна символіка як засіб відображення національного світобачення. *Мовознавство*. 1997. № 2-3. С. 67–71.

Переносного значення слова *соловей* словник не фіксує, однак відомо, що соловей у народній пісенній творчості – це символ волі, іноді – парубок, улюбленець дівчат [7, с. 96].

В українському фольклорі *рожа / ружа* символізує здоров'я, красу, веселість і пов'язується з образом жінки: *Там-то дівка, там-то гожа, // Як у саду повна ружа* [14, с. 56]. В основу мотивації покладено цілющі властивості цієї рослини, що використовувалась у народній медицині як засіб від багатьох хвороб [6, с. 70].

Стійкі порівняння являють собою народну філософію. Зважаючи на опрацьований фактичний матеріал, можемо твердити, що моделі порівнянь, що представляють вісь псевдототожності у тропеїчній системі, в основному спрямовані на висвітлення еталонних щодо вроди рис українських дівчат та хлопців.

Висновки і перспективи дослідження. Дослідження етнокодів на матеріалі пісенної творчості вможливило глибше розуміння українського характеру, його переваг та недоліків, відповідей на історичні виклики, сприяє розумінню майбутнього етносу. Осмислення світу, його народне інтерпретування яскраво віддзеркалюють тропи – знаки мови, мислення й культури, а виявлення етнокультурних параметрів у народних метафорах, порівняннях й інших тропях є невід'ємним складником студій сучасної антропоцентричної парадигми [10, с. 37-38].

Метафорична та порівняльна об'єктивація світу представляє фаунонімний, флористичний та соматичний етнокультурні коди, що характеризують актуальні для народу феномени, сформовані з давніх-давен і відображені в українській родинно-побутовій ліриці, зокрема в піснях про кохання. *Перспективи* дослідження вбачаємо у вивченні етнокультурних кодів українців з опертям на інші тропи.

7. Костомаров М.І. Слов'янська міфологія: вибрані праці з фольклористики й літературознавства. Київ : Либідь, 1994. 382 с.
8. Мисик О.А. Етнічна основа тропеїчної системи Ігоря Калинця : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Київ, 2018. 228 с.
9. Половинко О.С. Когнітивний та етнолінгвістичний виміри порівняльних конструкцій з орудним відмінком в українських художніх текстах : дис. ... д-ра філософії : спец. 035 Філологія. Харків, 2024. 250 с.
10. Романченко А. Епітетна об'єктивація етнокультурних кодів. *Причорноморські філологічні студії*. Одеса : Гельветика, 2023. Вип 1. С. 37–42.
11. Романченко А. Психолінгвістичні та етнокультурні параметри компаративної картини світу українців. *Lingua Montenegrina*. Cetinje, 2023. Br. 32. С. 79–96.
12. Романченко А., Ковалевська Т., Дружинець М. Компаративна парадигма прози non-fiction: поліаспектний лінгвістичний вимір. *Езиков свят. Orbis Linguarum*. 2023. Vol. 21. Issues 3. С. 51–62.
13. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми : підручник. Полтава : Довкілля-К, 2008. 712 с.
14. Українські народні пісні: родинно-побутова лірика. Київ : Дніпро, 1964. 586 с.

REFERENCES

1. Bybyk, S.P., Yermolenko, S.Ya., Pustovit, L. O. (1988). Slovník epitetiv ukraínskoi movy [Dictionary of epithets of the Ukrainian language]. Kyiv: Dovira, 430 p. [in Ukrainian].
2. (2005). Big defining dictionary of modern Ukrainian language [Velykyi tлумachnyi slovník suchasnoi ukraínskoi movy] / uklad. i holov. red. V. T. Busel Kyiv: Perun, 1728 p. [in Ukrainian].
3. Holikova, N. (2020). Lihvokulturema «pisnia» v poetychnomu dyskursi Lesi Ukrainky [The linguocultureme of “song” in the poetic discourse of Lesia Ukrainka]. *Kultura slova*, vyp. 93, pp. 77–87 [in Ukrainian].
4. Hrytsenko, P.Yu., Rusnak, N.O., Rusnak, Yu.M., Struk, I. M. (2022). Etnolinhvistyka : ukraínska mova : navch. posib. [Ethnolinguistics: the Ukrainian language : a textbook]. Chernivtsi: Chernivets. nats. un-t im. Yu. Fedkovycha, 432 p. [in Ukrainian].
5. Danyliuk, N. Metafora v ukraínskykh narodnopisennykh tekstakh [Metaphor in Ukrainian folk songs] [in Ukrainian]. URL: https://typologia.at.ua/index.metafora_v_ukraínskykh_narodnopisennykh_tekstakh/0-40.
6. Diachenko, L.M. (1997). Folklorna symbolika yak zasib vidobrazhennia natsionalnoho svitobachennia [Folklore symbolism as a means of reflecting the national worldview]. *Movoznavstvo*, No 2-3, pp. 67–71 [in Ukrainian].
7. Kostomarov, M.I. (1994). Slovíanska mifolohiia: vybrani pratsi z folklorystyky y literaturoznavstva [Slavic mythology: selected works on folklore and literary studies]. Kyiv: Lybid, 382 p. [in Ukrainian].
8. Mysyk, O. A. (2018). Etnichna osnova tropeichnoi systemy Ihoria Kalyntsia: dys. ... kand. filol. nauk : 10.02.01 [The ethnic basis of the trope system of Ihor Kalinets : author's thesis : 10.02.01]. Kyiv, 228 p. [in Ukrainian].
9. Polovynko, O.S. (2024). Kohnityvnyi ta etnolinhvistychnyi vymiry porivnialnykh konstrukttsii z orudnym vidminkom v ukraínskykh khudozhnikh tekstakh [Cognitive and ethnolinguistic dimensions of comparative constructions with the instrumental case in Ukrainian literary texts]. Kharkiv, 250 p. [in Ukrainian].
10. Romanchenko, A.P. (2023). Epitetna ob'iektivatsiia etnokulturnykh kodiv [Epithetic objectivation of the ethno-cultural codes]. *Prychornomorski filolohichni studii*, vyp.1, pp. 37-42 [in Ukrainian].
11. Romanchenko, A. (2023). Psykholinhvistychni ta etnokulturni parametry komparatyvnoi kartyny svitu ukraínsiv [Psycholinguistic and ethnocultural parameters of comparative worldview of Ukrainians]. *Lingua Montenegrina*, Cetinje, Br. 32, pp. 79–96 [in Ukrainian].
12. Romanchenko, A., Kovalevska, T., Druzhynets, M. (2023). Komparatyvna paradyhma prozy non-fiction: poliaspektnyi lnhvistychnyi vymir [Comparative paradigm of non-fiction prose: polyaspect linguistic dimension]. *Orbis Linguarum*, vol. 21, Issues 3, pp. 51–62 [in Ukrainian].
13. Selivanova, O.O. (2008). Suchasna lnhvistyka: napriamy ta problemy [Modern linguistics: directions and problems]. Poltava: Dovkillia-K, 712 p. [in Ukrainian].
14. (1964). Ukraínski narodni pisni: rodynno-pobutova liryka [Ukrainian folk songs: family And household lyrics]. Kyiv: Dnipro, 586 p. [in Ukrainian].

СПОСОБИ ТА ПРИЙОМИ ПЕРЕКЛАДУ ФІЛЬМОНІМІВ

Наталія Рябокiнь

кандидат філологічних наук, доцент,
завiдувач кафедри філологiї та соціально-гуманітарних дисциплiн
Полтавського інституту економіки і права
вул. Монастирська, 6, м. Полтава, Україна
[orsid.org/0000-0001-5950-8798](https://orcid.org/0000-0001-5950-8798)
e-mail: nwerbowa161@gmail.com

Анотація. Стаття присвячена вивченню способів і прийомів перекладу фільмонімів – специфічних назв фільмів і телепрограм. Назва фільму виконує функцію маркування твору і є важливим елементом його бренду, який здатен привернути увагу аудиторії, відображаючи атмосферу, жанр та основні мотиви кінокартини. Визначено, що фільмоніми – це категорія слів, яка охоплює рекламну функцію та функцію впливу, але відрізняється лаконічною структурою й містить риси, властиві назвам як самостійним мовним одиницям.

У статті розглянуто основні методи перекладу, такі як літеральний переклад, культурна адаптація, калькування, транскрипція, вільний переклад, описовий переклад тощо, що застосовуються для передачі назв фільмів з однієї мови іншою. Окрему увагу приділено впливу культурних і мовних аспектів на вибір методу перекладу, а також проблемам, що виникають під час перекладу фільмонімів, пов'язаним зі збереженням оригінальної значущості, привабливості й локалізації в умовах різних контекстів. З'ясовано, що правильний переклад фільмоніма не лише відображає мовні особливості, а й сприяє збереженню рекламно та культурної привабливості фільму для цільової аудиторії. Наводяться приклади використання різних методів перекладу в практиці, що демонструють переваги й обмеження кожного підходу. Зроблено висновки щодо оптимальних способів перекладу фільмонімів для забезпечення точності й естетичної привабливості в межах цільової аудиторії. Установлено, що прямий переклад є найбільш лаконічним і зрозумілим, однак він не завжди передає повний сенс, особливо коли йдеться про культурні або соціальні контексти. Непрямий переклад, у свою чергу, дає змогу адаптувати фільмоніми до специфіки української мови та культури, але може втрачати частину оригінального змісту. Описовий переклад дає можливість зберегти контекст і надає додаткову інформацію, яка допомагає краще розуміти сюжет.

Ключові слова: фільмоніми, переклад, прямий переклад, непрямий переклад, калькування, транскрипція, вільний переклад, описовий.

WAYS AND TECHNIQUES OF TRANSLATING FILMONYMS

Nataliia Riabokin

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Head of the Department of Philology and Social-Humanitarian Disciplines
Poltava Institute of Economics and Law
Monastyrskya Str., 6, Poltava, Ukraine
[orsid.org/0000-0001-5950-8798](https://orcid.org/0000-0001-5950-8798)
e-mail: nwerbowa161@gmail.com

Abstract. The article is dedicated to the study of methods and techniques for translating film names – specific titles of movies and television programs. A film title serves as a marker of the work and is an important element of its brand, capable of attracting the audience's attention by reflecting the atmosphere, genre, and main themes of the film. It is determined that film names are a category of words that encompass both an advertising function and a persuasive function, but are characterized by a concise structure and contain traits typical of titles as independent linguistic units.

The article examines the main translation methods, such as literal translation, cultural adaptation, calquing, transcription, free translation, descriptive translation, and others, which are used to convey film titles from one language to another. Particular attention is given to the influence of cultural and linguistic

aspects on the choice of translation method, as well as the challenges encountered when translating film titles, related to preserving the original meaning, appeal, and localization in different contexts.

It is established that a correct translation of a film title not only reflects linguistic features but also helps maintain the film's advertising and cultural appeal for the target audience. Examples of various translation methods in practice are provided, demonstrating the advantages and limitations of each approach. Conclusions are drawn regarding the optimal methods for translating film titles to ensure accuracy and aesthetic appeal within the target audience. It is found that direct translation is the most concise and clear, although it does not always convey the full meaning, especially when it comes to cultural or social contexts. Indirect translation, on the other hand, allows for the adaptation of film titles to the specifics of the Ukrainian language and culture, but it may lose some of the original meaning. Descriptive translation allows for the preservation of context and provides additional information that helps better understand the plot.

Key words: *film titles, translation, direct translation, indirect translation, calque, transcription, free translation, descriptive translation.*

Переклад фільмонімів – назв фільмів, телепрограм, серіалів та інших кінематографічних творів – є одним із найбільш складних і відповідальних завдань у межах міжкультурного перекладу. Складність цього процесу зумовлена необхідністю не лише точного відображення значення оригінального найменування, а й урахування культурних, соціальних, мовних і маркетингових аспектів, які можуть суттєво впливати на вибір перекладацького методу. Назва фільму, окрім того, що виконує функцію маркування твору, є важливим елементом його бренду, який здатен привернути увагу аудиторії, відображаючи атмосферу, жанр чи основні мотиви кінокартини.

Ураховуючи особливості культури й мови, що відрізняються від оригіналу, перекладач має вибір серед кількох методів і прийомів, які дають змогу передати смислове, емоційне й культурне значення фільмоніма в іншій мові. Це може бути літеральний переклад, адаптація, транскрипція, вільний переклад чи інші варіанти, залежно від контексту й специфіки кінематографічного твору. Водночас переклад фільмоніма не лише відображає мовні особливості, а й сприяє збереженню рекламної та культурної привабливості фільму для цільової аудиторії. У пропонованій статті зупинимося на стратегіях і тактиках перекладу фільмонімів українською мовою.

В Україні питання перекладу фільмонімів стали об'єктом досліджень у межах перекладознавства, культурології та лінгвістики. Вітчизняні науковці аналізують різні аспекти цієї проблеми. Зокрема, Н. С. Демченко – досліджувала особливості перекладу англomовних фільмонімів на основі різних жанрів кінематографічних творів, акцентуючи увагу

на культурній адаптації та проблемах, які виникають під час перекладу назв, пов'язаних із мовними й культурними відмінностями [2].

Н. Б. Іваницька – аналізувала прийоми і стратегії перекладу фільмонімів в Україні, зокрема переклад фільмів на екран в умовах адаптації до українського ринку, а також теоретичні аспекти збереження оригінальної ідентичності фільму [3].

Т. Г. Лук'янова – зосереджувалася на методах перекладу фільмонімів і їх адаптації в контексті україномовних субтитрів і дубляжу. Вона підкреслювала значення локалізації, враховуючи соціокультурні й лінгвістичні відмінності між мовами [4].

За кордоном дослідження перекладу фільмонімів проводять також у межах теорії перекладу, культурної лінгвістики, теорії кінематографії.

Limon David – американський дослідник – розглядав вплив культурних аспектів на переклад фільмонімів, зокрема, через призму глобалізації, що впливає на локалізацію та адаптацію фільмових назв у різних країнах [6].

Isabel Negro Alousque – активно досліджувала питання перекладу власних назв і термінів, включаючи фільмоніми. У своїй праці розглядає різноманітні методи адаптації назв фільмів для будь-яких мовних аудиторій [7].

Незважаючи на те, що дослідники сходяться на думці про важливість фільмоніму, до сьогодні немає єдиної думки щодо того, яка стратегія їх перекладу є найбільш оптимальною. Але особливості перекладу назв німецькомовних фільмів українською мовою все ще залишаються малодослідженими, що зумовлює актуальність обраної теми.

Мета дослідження – установити основні способи перекладу фільмонімів українською мовою.

Досягнення мети передбачає розв'язання завдань: 1) виявити релевантні способи перекладу фільмонімів українською мовою; 2) описати стратегії перекладу фільмонімів українською мовою.

Об'єкт дослідження – фільмоніми 2008–2020 років.

Предмет дослідження – стратегії і тактики відтворення фільмонімів в українських перекладах. Матеріалом дослідження стали назви фільмів, які вийшли в прокат протягом 2008–2020 років, і їхні українські переклади. Методологія роботи ґрунтується на основних положеннях структурної лінгвістики, а також частково лінгвопрагматики й комунікативного мовознавства.

Під час перекладу фільмонімів українською мовою важливо зберегти їх інформативну функцію, щоб глядачеві була зрозуміла основна ідея, виражена в назві картини. Під час перекладу фільмонімів широко використовуються адаптаційні стратегії. У перекладознавстві виокремлюють прототипні й адаптивні стратегії. «Прототипними стратегіями вважають типові способи організації перекладацької діяльності, ґрунтовані на евристичному пошуку логіко-семантичних і синтаксичних відповідностей. Адаптивні стратегії – це додаткові способи прийняття перекладацьких рішень у разі труднощів, які виникають, якщо застосування прототипних стратегій виявляється недостатнім» [1, с. 29]. Аналізуючи дослідження з теми, можна виявити труднощі перекладу фільмонімів, які пов'язані з відмінностями між мовами, суспільною свідомістю, лексичною сполучуваністю, еквівалентністю, зв'язком мови з мисленням, зв'язком із суспільством і культурою, жанрово-стилістичними особливостями й іншими знаковими системами.

На підставі аналізу праць науковців, які досліджували переклад фільмонімів, можна виокремити три основні тактики, до яких вдаються перекладачі: 1) прямий переклад; 2) трансформація; 3) непрямий переклад.

Прямий переклад найчастіше використовують, якщо назва фільмів не містить культурноспецифічної інформації. У межах такого перекладу використовують перекладацькі прийоми транслітерації і транскрибування. Під час транслітерації засобами української мови передається графічна форма слова іноземної мови, а під час транскрипції – його

звукова форма. Ці способи застосовуються під час передачі власних імен, географічних найменувань і назв різного типу компаній, фірм, газет, журналів. Під час перекладу назв фільмів цей прийом зустрічається досить рідко.

Трансформація назви зумовлена лексичними, стилістичними, функціональними, прагматичними чинниками, які вимагають розширення/звуження когнітивної інформації через заміну або додавання/вилучення лексичних елементів). Типи лексико-семантичних трансформацій: 1) конкретизація; 2) генералізація; 3) смисловий розвиток; 4) антонімічний переклад; 5) додавання слів під час перекладу задля пояснення; 6) пропуск слів під час перекладу; 7) компенсація.

Наведемо приклади: «Академія смерті» (нім. «Napola – Elite für den Führer»); «Аміль» («Der Stellvertreter» (Originaltitel: «Amen»); «Вечеря на одного» або «Дев'яностий день народження» (англ. «Dinner for One», або нім. «Der 90. Geburtstag»).

Непрямий переклад передбачає заміну назви фільму для збереження семантико-структурної рівності й забезпечення комунікативно-функціональної еквівалентності. Одна з причин непрямого перекладу – це наявність в оригінальній назві безеквівалентної лексики. Незважаючи на основне завдання перекладача зберегти семантичну структуру й комунікативні властивості оригіналу, випадків зміни назв фільмів під час перекладу можна знайти досить багато. Наприклад: «Das Leben der Anderen» – «Життя інших» (непрямий переклад, де оригінальна конструкція «Das Leben der Anderen» (життя інших) адаптована в українській мові, залишаючи основний сенс, але спрощуючи формулювання для кращого сприйняття та звучання в українському контексті); «Die Welle» – «Хвиля» (оригінальна назва «Die Welle» (Хвиля) перекладена не дослівно, а через концептуальну адаптацію, зберігаючи основний сенс, але спрощуючи й роблячи її більш універсальною для цільової аудиторії).

Калькування – це спосіб перекладу, за якого лексична одиниця іноземної мови відтворюється засобами української мови зі збереженням морфологічної структури. Під час калькування компоненти запозичуваного слова або словосполучення перекладаються окремо й з'єднуються за зразком іноземного

слова або словосполучення. Наприклад: «Вінсент і Тео» («Vincent und Theo»), Вестерни Німеччини «Апачі» («Apachen»), «Бінту» («Bintou»), «Бойс» («Beuys»).

Найчастіше цей спосіб використовується, коли фільмонім є ім'ям головного героя, назвою місця або запозиченим позначенням, що вже прижилося в країні одержувача й не потребує перекладу.

Щодо німецької мови, якій притаманні складові слова, заведено розділяти оригінальну лексичну одиницю на частини, а потім добирати їм еквіваленти мовою перекладу. Наприклад, «Novemberkind» – «Дитя листопада» (2008), «Norwand» – «Північна стіна» (2008), «Phantomschmerz» – «Фантомний біль» (2009), «Westwind» – «Західний вітер» (2011), «Kreuzweg» – «Хресна дорога» (2013), «Endzeit» – «Кінець часів» (2013), «Die Vampirschwestern 2» – «Сімейка вампірів 2» (2014), «Doktorspiele» – «Гра в доктора» (2014), «Mara und der Feuerbringer» – «Мара і Носій Вогню» (2015).

Нині використання прийому транслітерації та транскрипції під час перекладу фільмонімів спостерігається нечасто. Це обґрунтовано тим, що передача звукового або буквеного вигляду іншомовної лексичної одиниці не розкриває її значення, такі слова залишаються незрозумілими. Але, незважаючи на це, щороку з'являються фільми, для розуміння сенсу назв яких потрібно мати певний рівень знання як англійської мови, так і культури, наприклад, «Еріс» – «Епік» (2013), «Selfie» – «Селфі» (2016), «Warkraft» – «Варкрафт» (2016).

Описовий переклад здійснюється шляхом способу додавання, незважаючи на те, що такий переклад розкриває значення вихідної безеквівалентної лексики, він часом не здатний виконати лаконічну функцію фільмоніма. Такий прийом використовують у випадках, коли фільмонім представляє елементи іншомовної культури, які можуть бути незрозумілими для україномовної аудиторії, або власне ім'я, яке не завжди може бути життєздатним фільмонімом. В обох випадках найчастіше застосовують додавання якихось деталей. Оскільки одна з основних особливостей фільмонімів – лаконічність, цей спосіб застосовується рідко. Наприклад: «Das Leben der Anderen» – «Життя інших людей» (описовий переклад, де оригінальна назва

«Das Leben der Anderen» (Життя інших) доповнена словом «людей», що робить значення більш очевидним для української аудиторії, яка може не відразу зрозуміти контекст без додаткового уточнення); «Der Untergang» – «Кінець Третього Рейху» (оригінальна назва «Der Untergang» (Падіння) замінена на більш конкретну й пояснювальну назву, що вказує на історичний контекст фільму, пов'язаний із падінням нацистського режиму в Німеччині).

Описовий переклад фільмонімів є корисним і необхідним інструментом, коли потрібно роз'яснити значення назви або надати більше контексту для цільової аудиторії. Це може бути особливо важливо, коли прямий переклад не передає повністю сенс або атмосферу фільму. Такий підхід дає можливість зберегти точність і привабливість оригіналу, роблячи назву доступнішою і зрозумілішою для нової аудиторії.

Зосередимо увагу на стратегіях перекладу фільмонімів. Під час перекладу назв фільмів перекладач має застосовувати відповідні стратегії адаптації для адекватного перекладу.

Перша стратегія – це прямий або дослівний переклад, що використовується за відсутності безеквівалентної лексики й необхідності лексичних і граматичних трансформацій. Наприклад: «Агірре, гнів божий» («Aguirre, Der Zorn Gottes»); «Білі вовки» («Weiße Wölfe»); «Акробатична суміш» («Akrobatisches Potpourri»); «Безвухі зайці» («Keinohrhasen»); «Босоніж» («Barfuß»).

Друга стратегія – це трансформація назви. Трансформацією назви перекладачі користуються в тих випадках, коли переклад оригіналу не здатний передати прагматичний сенс вихідного тексту й не виконує прогностичну функцію. Трансформація назви буває частковою й повною. Оригінальна назва трансформується для залучення більшої аудиторії, локалізації назви та з інших причин. Виділяють такі дві основні трансформації: 1) лексичні трансформації: трансформація, конкретизація, генералізація поняття, смисловий розвиток, компенсація, наприклад, «Вечеря на одного» або «Дев'яностий день народження» (англ. «Dinner for One», або нім. «Der 90. Geburtstag»); 2) граматичні трансформації: а) морфологічні: заміна частин мови, граматичних форм, зміна морфологічної структури, додавання, опущення, членування, об'єднання, словоформи, наприклад, «Die Unendliche

Geschichte» – «Нескінченна історія» (тип трансформації: переклад фільмоніма передбачає заміну форми прикметника (Unendliche → Нескінченна) відповідно до української граматики); «Der König der Löwen» – «Король Лев» (тип трансформації: переклад назви з використанням зміненої граматичної форми. В оригіналі – «Der König der Löwen» (у дослівному перекладі «Король левів»), де відбувається скорочення для створення звучної та лаконічної форми в українській мові); б) синтаксичні трансформації: заміна структури речення, перегрупування членів речення, транспозиції, зміна порядку слів, наприклад, «Der Herr der Ringe» – «Володар перстнів» (тип трансформації: у німецькому варіанті назва має синтаксичну конструкцію, де спочатку йде суб'єкт («Herr»), потім визначення («der Ringe»). В українському перекладі відбувається зміна порядку слів для збереження природного звучання в мові, де спочатку йде дія (Володар), а потім предмет («перстнів»); «Der Untergang» – «Падіння» (тип трансформації: в оригіналі «Der Untergang» є конструкцією з артиклем, що акцентує на специфічності падіння. В українському перекладі артикль не є необхідним, що дає змогу більш лаконічної передати суть назви за допомогою однослівного перекладу).

Переклад фільмонімів з німецької українською мовою часто потребує використання граматичних трансформацій. Це може включати як морфологічні зміни, що пов'язані з адаптацією слів до граматичних правил української мови, так і синтаксичні трансформації, де змінюється структура фрази для досягнення кращої зрозумілості й естетичності в перекладі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Голубенко Н.І. До питання про застосування адаптивних стратегій у передачі модальності художнього тексту. URL: http://ddpu-filolvisnyk.com.ua/uploads/arkhiv-nomerov/2021/NV_2021_15/7.pdf.
2. Демченко Н.С. Тенденції перекладу сучасних англомовних фільмонімів на українську мову. *Молодий вчений*. 2017. № 12. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/12.1/6.pdf>.
3. Іваницька Н.Б. Сучасні моделі перекладу в аспекті контрастивної дискурсології. *Теоретична і дидактична філологія. Серія «Філологія, педагогіка»*: збірник наукових праць. Переяслав-Хмельницький; Кременчук: Видавець ПП Щербатих О.В., 2017. Вип. 25. С. 137–144.
4. Лук'янова Т.Г. Стратегії адаптації при перекладі назв англомовних фільмів українською мовою. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2011. Вип. 15. С. 310–313.
5. Олійник Д.О. Стратегії перекладу українською мовою сучасних англомовних фільмонімів. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/download/123456789/86934/1/Oliinyk_mag_rob.pdf.
6. Limon D. Film titles and cultural transfer. *Cultus: the Intercultural Journal of Mediation and Communication*. 2012. № 5. P. 189–208.

Отже, переклад фільмонімів з німецької українською мовою є складним і багатограним процесом, що вимагає застосування різних методів і прийомів для адекватної передачі культурних, мовних і контекстуальних особливостей оригіналу. У статті розглянуто основні способи перекладу фільмонімів, серед яких виділяють прямий, непрямий, описовий і граматичний переклади, кожен із яких має свої переваги й обмеження.

Прямий переклад є найбільш лаконічним і зрозумілим, однак він не завжди передає повний сенс, особливо коли йдеться про культурні або соціальні контексти. Непрямий переклад дає змогу адаптувати фільмоніми до специфіки української мови та культури, але може втрачати частину оригінального змісту. Описовий переклад дає змогу зберегти контекст і надає додаткову інформацію, яка допомагає краще розуміти сюжет, проте він може бути менш емоційно насиченим, ніж оригінал. Граматичні трансформації, зокрема морфологічні й синтаксичні, також є важливими інструментами в перекладі, які дають змогу досягти природного звучання в українській мові. Зміна структури речення або форми частин мови допомагає адаптувати фільмонім до граматичних норм і вимог цільової аудиторії. Загалом успішний переклад фільмонімів вимагає творчого підходу, врахування мовних і культурних відмінностей, а також здатності зберігати унікальність і сенс оригінальної назви, адаптуючи її до потреб українського глядача. Перспективи подальших досліджень відкривають можливості поглибленого аналізу й удосконалення методів перекладу в кіноматографічній практиці.

7. Negro Alousque, Isabel. The role of cognitive operations in the translation of film titles. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*. 2015. № 212. P. 237–241.

REFERENCES

1. Holubenko, N.I. (2021). Do pytannia pro zastosuvannia adaptivnykh stratehii u peredachi modalnosti khudozhnogo tekstu [On the question of the application of adaptive strategies in the transfer of the modality of an artistic text]. Retrieved from: http://ddpu-filolvisnyk.com.ua/uploads/arkhiv-nomerov/2021/NV_2021_15/7.pdf [in Ukrainian].
2. Demchenko, N.S. (2017). Tendentsii perekladu suchasnykh anhlo movnykh filmonimiv na ukrainsku movu [Trends in the translation of modern English-language film names into Ukrainian]. *Molodyi vchenyi*. № 12. Retrieved from: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/12.1/6.pdf> [in Ukrainian].
3. Ivanytska, N.B. (2017). Suchasni modeli perekladu v aspekti kontrastyvnoi dyskursolohii [Modern models of translation in the aspect of contrastive discourse science]. *Teoretychna i dydaktychna filolohiia: zbirnyk naukovykh prats*. Seriia «Filolohiia, pedahohika». Pereiaslav-Khmelnitskyi; Kremenichuk: Vydavets PP Shcherbatiuk O.V., Vyp. 25. pp. 137–144 [in Ukrainian].
4. Lukianova, T.H. (2011). Stratehii adaptatsii pry perekladi nazv anhlo movnykh filmiv ukrainskoiu movoiu [Adaptation strategies when translating the titles of English-language films into Ukrainian]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu*. Vyp. 15. pp. 310–313 [in Ukrainian].
5. Oliinyk, D.O. Stratehii perekladu ukrainskoiu movoiu suchasnykh anhlo movnykh filmonimiv [Strategies for translating modern English-language film names into Ukrainian]. Retrieved from: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/download/123456789/86934/1/Oliinyk_mag_rob.pdf [in Ukrainian].
6. Limon, D. (2012). Film titles and cultural transfer. *Cultus: the Intercultural Journal of Mediation and Communication*. № 5. pp. 189–208 [in English].
7. Negro Alousque, I. (2015). The role of cognitive operations in the translation of film titles. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*. № 212. pp. 237–241 [in English].

Науковий журнал

ПРИЧОРНОМОРСЬКІ ФІЛОЛОГІЧНІ СТУДІЇ

Випуск 6, 2024

Коректура • *І. Чудеснова*
Комп'ютерна верстка • *Ю. Ковальчук*

Підписано до друку 19.12.2024 р.
Формат 60×84/8. Гарнітура Times New Roman.
Папір офсет. Цифровий друк. Ум. друк. арк. 9.30. Зам. № 0225/144
Наклад 100 прим.

Надруковано:
Видавничий дім «Гельветика»
65101, м. Одеса, вул. Інглезі, 6/1
Телефон +38 (095) 934 48 28
E-mail: mailbox@helvetica.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 7623 від 22.06.2022 р.